

BORGÅ STADS LÄROPLAN FÖR
FÖRSKOLEUNDERVISNINGEN 1.8.2022
Svenskspråkiga utbildningssektionen
14.6.2022

Innehåll

1 Grunderna för läroplanen och den lokala läroplanen.....	3
1.1 Grunderna för förskoleundervisningens läroplan	3
1.2 Den lokala läroplanen och utvecklandet av den.....	3
1.3 Den lokala planen.....	5
2 Förskoleundervisningens uppdrag och allmänna mål	7
2.1 Förpliktelser som styr förskoleundervisningen.....	7
2.1.1 Den lokala planen.....	9
2.2 Förskoleundervisningens uppdrag under lärtiden	11
2.2.1 Utarbetande barnets inlärningsplan för förskoleundervisningen.....	12
2.2.2 Den lokala planen.....	13
2.3 Värdegrunden	14
2.3.1 Den lokala planen.....	14
2.4 Synen på lärande	16
2.4.1 Den lokala planen.....	16
2.5 Mångsidig kompetens i förskoleundervisningen.....	17
2.5.1 Den lokala planen.....	20
3 Verksamhetskultur som stödjer växande och lärande	22
3.1 Principer för utvecklandet av verksamhetskulturen	22
3.1.1 Den lokala planen.....	24
3.1.1.1 Stärkande av sociala färdigheter och interaktion, skydd mot mobbning och ingripande i mobbning.....	28
3.2 Lärnämiljöer i förskoleundervisningen	31
3.2.1 Den lokala planen.....	32
3.3 Samarbete i förskoleundervisningen och vid övergångarna	35
3.3.1 Den lokala planen.....	37
4 Principer för förskoleundervisningen.....	40
4.1 Mångsidiga arbetssätt.....	40
4.1.1 Den lokala planen.....	41
4.2 Utvärdering som stöd för undervisningen och lärandet.....	42
4.2.1 Den lokala planen.....	43
4.3 Gemensamma mål för undervisningen och lärområden	46
4.3.1 Den lokala planen.....	47
4.3.2 Mina många uttrycksformer	49
4.3.2.1 Den lokala planen.....	50
4.3.3 Språkets rika värld.....	50
4.3.3.1 Den lokala planen.....	52
4.3.4 Jag och vår gemenskap	53

4.3.4.1 Den lokala planen.....	54
4.3.5 Jag utforskar min omgivning.....	56
4.3.5.1 Den lokala planen.....	58
4.3.6 Jag växer och utvecklas	60
4.3.6.1 Den lokala planen.....	62
4.4 Specifika frågor angående språk och kultur.....	64
4.4.1 Förskoleundervisning för barn med annat modersmål i Borgå	67
4.4.2 Språkbadsundervisning i Borgå	68
5 Stöd för barnets växande och lärande.....	70
5.1 Principerna för stöd	70
5.1.1 Den lokala planen.....	71
5.1.1.1 Utvärderingen av En bra skolstart - stödet under förskoleundervisningen och för skolstarten.....	72
5.2 Samarbete med vårdnadshavaren i samband med stöd	74
5.3 Allmänt stöd.....	74
5.3.1 Den lokala planen.....	75
5.4 Intensifierat stöd	75
5.4.1 Den lokala planen.....	77
5.5 Särskilt stöd.....	79
5.5.1 Den lokala planen.....	83
5.6 Stödformer som fastställs i lagen om grundläggande utbildning	84
5.6.1 Den lokala planen.....	86
6 Elevvård	88
6.1 Yrkesövergripande samarbete inom elevvården.....	88
6.2 Gemensam elevvård.....	90
6.2.1 Sektorsövergripande och gemensam elevvård i Borgå.....	90
6.3 Individuell elevvård.....	93
6.3.1 Individuell elevvård i Borgå.....	95
6.4 Elevvårdsplaner	96
6.4.1 Elevvårdsplanerna i Borgå.....	96
7 Förskoleundervisning som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip	98
7.1 Den lokala planen.....	98

1 Grunderna för läroplanen och den lokala läroplanen

1.1 Grunderna för förskoleundervisningens läroplan

Grunderna för förskoleundervisningens läroplan är en nationell föreskrift utfärdad av Utbildningsstyrelsen enligt lagen om grundläggande utbildning, utifrån vilken den lokala läroplanen för förskoleundervisningen ska utarbetas och förskoleundervisningen genomförs. Beredningen av läroplansgrunderna regleras främst av lagen och förordningen om grundläggande utbildning och av statsrådets förordning som fastställer målen för förskoleundervisningen.

Syftet med grunderna för förskoleundervisningens läroplan är att främja att en högklassig och enhetlig förskoleundervisning förverkligas i hela landet. Utgångspunkt för revideringen av grunderna är de utmaningar som förändringarna i barnens uppväxtmiljö och förskolans verksamhetsmiljö ställer i dag och i framtiden. Grunderna har beretts i brett samarbete utgående från de senaste resultaten från forskning och utvecklingsarbete.

I grunderna för läroplanen fastställs målen och det centrala innehållet i förskoleundervisningen, samarbetet mellan vårdnadshavarna och förskolan samt principerna för elevvård och målen för den elevvård som hör till undervisningsväsendet. Förskoleundervisningen är en helhet som omfattar undervisning och fostran, där målen inom olika delområden är relaterade till varandra och formar grunden för verksamhetskulturen.

Grunderna för förskoleundervisningens läroplan innehåller därför också texter som klargör målen för förskoleundervisningen. Grunderna för förskoleundervisningens läroplan innehåller hänvisningar till lagstiftningen. Syftet med hänvisningarna är att förtydliga sambandet mellan läroplansgrunderna och lagstiftningen. Avvikande från lagarna som reglerar förskoleundervisningen används i grunderna för förskoleundervisningens läroplan benämningen barn i stället för elev, stöd för växande och lärande i stället för stöd för lärande och skolgång, och elevvård i stället för termen elevhälsa som används i lagen om elev- och studerandevård.

1.2 Den lokala läroplanen och utvecklandet av den

Anordnaren av förskoleundervisning ansvarar för att utarbeta en lokal läroplan för förskoleundervisningen och för att utveckla den. I den lokala läroplanen bestäms utifrån de nationella grunderna för förskoleundervisningen om det fostrande arbetet, undervisningen, elevvården, samarbetet med vårdnadshavarna samt om den övriga verksamheten och dess genomförande. Läroplanen ska utarbetas så att den beskriver, styr och stödjer anordnandet av förskoleundervisningen vid alla förskoleenheter. Vid uppgörandet av den lokala läroplanen ska anordnaren av förskoleundervisning beakta de lokala särdragen och barnens behov samt resultat från utvärderingar och utvecklingsarbete som gäller förskoleundervisningen.

Läroplanen ska också utarbetas med hänsyn till övriga lokala planer, såsom:

- eventuell plan för småbarnspedagogik,
- läroplanen för undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen,
- läroplanen för den grundläggande utbildningen

- eventuell plan för morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen
- välfärdsplan för barn och unga enligt barnskyddslagen
- plan för likabehandling enligt lagen om likabehandling
- plan enligt diskrimineringslagen
- eventuell plan för hållbar utveckling eller kulturfostran samt övriga planer och beslut som anordnaren av förskoleundervisning gjort angående utbildning, barn och familjer.

Anordnaren av förskoleundervisning ska godkänna läroplanen separat för förskoleundervisning på svenska, finska och samiska och vid behov för förskoleundervisning på något annat språk. Den lokala läroplanen kan utarbetas gemensamt för alla förskoleenheter eller så att planen innehåller gemensamma delar och enhetsspecifika delar på det sätt som anordnaren av förskoleundervisning beslutar. Flera anordnare av förskoleundervisning kan också komma överens om att utarbeta, utvärdera och utveckla läroplanen tillsammans. Anordnaren av förskoleundervisning ska dessutom utgående från läroplanen sammanställa en årlig plan och på förhand underrätta vårdnadshavarna om centrala frågor som bestäms i den. I planen preciseras hur den lokala läroplanen förverkligas vid varje förskoleenhet under det aktuella året.

Anordnaren av förskoleundervisning ska se till att förskolepersonalen och vårdnadshavarna har möjlighet att delta i utarbetandet och utvecklandet av läroplanen. Också barnens synpunkter ska beaktas och användas i utvecklingsarbetet. Särskild vikt läggs vid att skapa metoder för samarbete så att både barnen och vårdnadshavarna kan delta och påverka på ett meningsfullt sätt. Enligt lagen om grundläggande utbildning ska förskoleundervisningens läroplan utarbetas i samarbete med de myndigheter som sköter uppgifter inom kommunens social- och hälsovård. För att trygga en enhetlig lärstig för barnen är det viktigt att personalen inom den övriga småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen ges möjlighet att bekanta sig med och delta i utarbetandet och utvecklandet av förskoleundervisningens läroplan.

Enligt lagen om grundläggande utbildning har ett barn som deltar i förskoleundervisning rätt att varje dag i förskolan få undervisning enligt läroplanen samt sådan handledning och sådant stöd som förutsätts för en gynnsam utveckling och inlärning. För att trygga denna rätt ska alla som arbetar med barnet i förskolan följa den läroplan som anordnaren av förskoleundervisning fastställt och andra normer som reglerar arbetet. Också de individuella planer som anknyter till stöd för barnets växande och lärande ska utarbetas utgående från den gemensamma läroplanen.

Anordnaren av förskoleundervisning har som uppdrag att utvärdera sin förskoleundervisning och dess effekt och delta i extern utvärdering av sin verksamhet. Syftet med utvärderingen är att utveckla kvaliteten på förskoleundervisningen och förbättra förutsättningarna för barnens lärande. Uppföljning och utvärdering av den lokala läroplanen och den årliga plan som preciserar läroplanen är en del av utvärderingsuppdraget och utvecklingsarbetet. Utöver den information som anordnaren av förskoleundervisning och förskoleenheterna ger kan även resultaten av nationella utvärderingar och utvecklingsprojekt användas vid utvärderingen av förskoleundervisningen. En konstruktiv och öppen självvärdering främjas av samarbete med andra aktörer.

Ändringar i läroplansgrunderna förutsätter att motsvarande ändringar görs i den lokala läroplanen och omsätts i praktiken. Anordnaren av förskoleundervisning kan också granska sin läroplan och förbättra dess kvalitet och ändamålsenlighet utifrån lokala behov och genom att utnyttja resultaten från utvecklingsarbetet.

1.3 Den lokala planen

I Borgå upprättas förskoleundervisningens lokala läroplan gemensamt för alla förskoleenheter och den godkänns separat på finska och svenska i respektive utbildningssektion. Förskoleundervisningens lokala läroplan är upplagd enligt samma struktur och innehållsordning som förskoleundervisningens läroplan. Grundtexten i sin helhet ingår i den lokala planen.

Varje förskoleenhet upprättar en årsplan, i vilken man specificerar genomförandet av undervisningen under året. Om den verksamheten som ägt rum upprättas en verksamhetsberättelse.

Vid upprättandet av läroplanen görs samarbete med småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen samt övriga samarbetsparter. Läroplanen och förverkligandet av den utvärderas av Ledningsgruppen för tjänsterna inom småbarnspedagogik och av Gruppen för utvärdering och uppföljning av planen för småbarnspedagogiken och läroplanen för förskoleundervisningen. Utvärdering görs även i enheternas årsplaner och verksamhetsberättelser.

I Borgå stad har man upprättat planer, verksamhetsplaner och -anvisningar samt beslut som styr verksamheten inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisning. I synnerhet innehåller den lokala planen för småbarnspedagogik gemensamma praxis för genomförandet av förskoleundervisning, t.ex. för att utveckla verksamhetskulturen.

- Borgå stads plan för småbarnspedagogik
- Läroplan för förberedande undervisning inför den grundläggande utbildningen
- Riktlinjer för måltider och näring inom småbarnspedagogiken, i grundskolor och på gymnasieskolor i Borgå
- Mini-Kultis, plan för kulturförskolan
- Säkerhets- och räddningsplan (i enheter), som bilagor bl.a.
 - Anvisningar för fysisk begränsning av barn
 - Olycksfall som involverar barn
 - Utfärdsplan
 - Arkiveringsplan
 - Säkerhetsplan för jourhavande daghem
 - Plan för läkemedelsbehandling inom småbarnspedagogiken
 - Hantering av akuta kriser inom småbarnspedagogiken
- Valfärdsplan för barn och unga
- Borgå stads principer för skolskjutsar inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen
- Verksamhetsplan för morgon- och eftermiddagsverksamheten inom den grundläggande utbildningen i Borgå
- Läroplan för den grundläggande utbildningen
- Plan för språkbad
- Den småbarnspedagogiska enhetens plan för likabehandling och jämställdhet
- Program för att främja integrationen av invandrare
- Stadsstrategi

- Borgå stads klimatprogram

Information om läroplanen och den specificerande årliga planen ges till vårdnadshavare och intressegrupper på webbplatsen för tjänsterna inom småbarnspedagogik och förskoleundervisning, genom meddelanden och på föräldramöten samt i anslutning till förskoleundervisningen.

2 Förskoleundervisningens uppdrag och allmänna mål

Förskolan är en viktig tidsperiod i barnets liv. Förskoleundervisningen ska planeras och genomföras så att barnen har möjlighet att bli inspirerade, experimentera och att lära sig nytt. Barnens utveckling inom de olika kunskaps- och färdighetsområdena breddas genom att de agerar och är aktiva och leker i mångsidiga lärmiljöer. I förskoleundervisningen ska barnen ges tillfälle att kommunicera på olika sätt och att stärka sina sociala färdigheter. Målet är att barnen lär sig att värdesätta att alla människor är likvärdiga och att de själva är unika.

Småbarnspedagogiken inklusive förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen ska med tanke på barnets utveckling och lärande bilda en logiskt framskridande helhet som lägger grund för ett livslångt lärande. Förskoleundervisningens centrala uppdrag är att främja barnets förutsättningar att växa, utvecklas och lära sig. Undervisningen ska utgå från barnet. Undervisningens uppdrag är att stärka barnets positiva självbild och uppfattning om sig själv som lärande individ. Förskoleundervisningen ska utvecklas enligt principen om inkludering. Förskoleundervisningen har stor betydelse när det gäller att på ett tidigt stadium upptäcka behov av stöd för växande och lärande, att ge stöd och samtidigt förebygga svårigheter.

2.1 Förpliktelser som styr förskoleundervisningen

Förpliktelserna som styr förskoleundervisningen grundar sig på Finlands grundlag, lagen och förordningen om grundläggande utbildning och statsrådets förordning som utfärdats med stöd av den, elev- och studerandevårdslagen samt på grunderna för förskoleundervisningens läroplan.

Vid planering och anordnande av samt beslutsfattande om förskoleundervisning ska barnets bästa i första hand beaktas. Då undervisningen ordnas ska också förpliktelser som grundar sig på annan lagstiftning eller internationella avtal som Finland förbundit sig att följa beaktas. Sådana är bland annat lagen om likabehandling, jämställdhetslagen, Europakonventionen om mänskliga rättigheter och FN:s konvention om barnets rättigheter. Enligt Finlands grundlag får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person.

Kommunen är skyldig att ordna förskoleundervisning för barn som bor inom kommunen året innan läroplikten börjar. Förskoleundervisningen kan ordnas i daghem och i skolor. Förpliktelserna som styr förskoleundervisningen grundar sig på Finlands grundlag, lagen och förordningen om grundläggande utbildning och statsrådets förordning som utfärdats med stöd av den, elev- och studerandevårdslagen samt på grunderna för förskoleundervisningens läroplan.

I förskoleundervisningen är undervisningsspråket antingen svenska eller finska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. Dessutom kan en del av undervisningen ges på något annat språk än de som fastställs i lagen om grundläggande utbildning, om det inte äventyrar barnens möjligheter att följa med undervisningen. Om detta bestäms närmare i avsnittet Specifika frågor angående språk och kultur.

Enligt lagen om grundläggande utbildning är målet för förskoleundervisningen att stödja barnens utveckling till humana människor och etiskt ansvarskännande samhällsmedlemmar och att ge dem sådana kunskaper och färdigheter som behövs i livet. Målet för förskoleundervisningen är enligt lagen att som en del av småbarnspedagogik förbättra barnens inlärningsförutsättningar. Förskoleundervisningen ska också främja bildning och jämlikhet och undervisningen ska ges på tillräckligt lika villkor i hela landet. Målen för undervisning och fostran beskrivs närmare i statsrådets förordning.

Förskoleundervisningen omfattar i allmänhet ett läsår och ska ges under minst 700 timmar. För barn som omfattas av förlängd läroplikt beskrivs alternativen i avsnittet Särskilt stöd. Förskoleundervisningen ska ordnas så att barn som deltar i förskoleundervisning har möjlighet att använda andra tjänster inom småbarnspedagogiken.

Förskoleundervisningen ska genomföras enligt en lokal läroplan som utarbetats utgående från grunderna för förskoleundervisningens läroplan. Förskoleundervisningen ska på ett positivt sätt ta hänsyn till barnens olika språkliga, kulturella och religiösa bakgrund eller åskådning. Barnens åsikter ska beaktas och utvecklingen av deras identitet stödjas.

I lagstiftningen som berör förskoleundervisningen betonas vårdnadshavarnas delaktighet. Vårdnadshavarna har rätt att få information om förskoleundervisningens mål och verksamhet redan innan anmälan till förskoleundervisningen sker och om sitt barns förskoledag under året i förskolan. Vårdnadshavarnas åsikter och den information och respons som de ger ska beaktas när man utvecklar förskoleundervisningen.

Förskoleundervisningen, läromedlen och redskapen som används i undervisningen samt behövlig elevvård är avgiftsfria. Barnen ska varje förskoledag avgiftsfritt få en fullvärdig måltid som är ändamålsenligt ordnad och övervakad.

Barn som deltar i förskoleundervisning har rätt till en trygg och säker studiemiljö. Tryggheten och säkerheten ska beaktas i lärmiljöerna och i all verksamhet i förskolan. En verksamhetskultur som bygger på ömsesidig respekt och omsorg och lärmiljöer som lämpar sig för förskoleundervisningen skapar goda förutsättningar för att barnen ska känna sig trygga och säkra. Barnen ska individuellt och i grupp handledas till att ta ansvar för sitt eget beteende och för att ingen i gruppen blir mobbad eller diskriminerad eller orsakar fara för någon annan. Trygghets- och säkerhetsfrågor beskrivs närmare i samband med Verksamhetskultur som stödjer växande och lärande och Elevvård. Vid anordnandet av undervisning ska dessutom beaktas föreskrifter om arbetarskydd, användning av personuppgifter, offentlighet och integritetsskydd samt föreskrifter om utredning av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn. I förskoleundervisningen kan fostrande samtal och disciplinära åtgärder som nämns i lagen om grundläggande utbildning användas på ett för förskoleundervisningen anpassat sätt. Utbildningsanordnaren ansvarar för uppgörandet av den plan som lagen förutsätter. Planen kan ingå i den lokala läroplanen eller utgöra en skild plan.

Kommunen eller en anordnare som beviljats tillstånd att ordna förskoleundervisning kan

köpa förskoletjänsterna av en offentlig eller privat serviceproducent. Utbildningsanordnaren ansvarar för att de tjänster som köps ordnas enligt de lagar som gäller förskoleundervisning, tillståndet att ordna förskoleundervisning och enligt föreliggande läroplansgrunder.

2.1.1 Den lokala planen

Tjänster inom småbarnspedagogiken ordnar förskoleundervisningen i samarbete med de finsk- och svenskspråkiga utbildningstjänsterna. Förskolegrupperna kan placeras antingen i daghem eller i anslutning till skolor. På enheten för skiftesvård ordnas ingen förskoleundervisning. De daghem i Borgå stad som tillhandahåller den avgiftsfria förskoleundervisningen fastställs årsvis. Förskoleundervisning ska ordnas ifall förskolegruppen består av minst 13 barn. I glesbygden ska förskoleundervisning ordnas ifall förskolegruppen består av minst sju barn. Då undervisningsgrupper bildas följer man och lag om småbarnspedagogik (540/2018) samt förordningen om småbarnspedagogik (753/2018). Ansvar för förskoleundervisningen ligger hos lärare inom småbarnspedagogik.

I princip följer man skolornas elevupptagningsområden då platser inom förskoleundervisningen beviljas, varvid barnet anvisas en plats inom förskoleundervisningen i området för dess kommande närskola. I fråga om skolskjutsar följer man Borgå stads principer för skolskjutsar inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Småbarnspedagogiken som behövs utöver förskoleundervisningen ordnas företrädesvis vid samma enhet som ger förskoleundervisningen så att barnet inte behöver förflyttas under dagen. För barn som behöver skiftesvård eller vårdas i familjedagvård kan det förekomma avvikelser i ordnandet av småbarnspedagogik som kompletterar förskoleundervisningen.

Förskoleundervisning ges på finska och på svenska. Språkbadsundervisning ges på svenska vid ett daghem. Stöd för barnets utveckling och lärande ordnas i barnets egen grupp. Barn som deltar i förberedande undervisning inför den grundläggande utbildningen får undervisning i förskolegruppen vid närdaghemmet, om det inte finns någon separat grupp för förberedande undervisning. Förskoleundervisning ges under läsåret minst 700 timmar, i regel kl. 9.00–13.00. I förskoleundervisningen följs lokala arbets- och semestertider inom den grundläggande utbildningen, dock så att förskoleundervisningen alltid slutar den sista arbetsdagen i maj.

Till de lokala särdragen i Borgå hör bland annat tvåspråkigheten, mångformigheten och heterogeniteten av stadens olika delar samt de olika utgångspunkterna som gäller för olika barn och olika familjer. Enligt stadsstrategin ska man sträva efter att förebygga diskriminering och ojämlikhet bland annat genom att utveckla de områden där det förekommer mycket arbetslöshet eller/och där många av invånarna har invandrarbakgrund. Dessa regionala skillnader och behov beaktas i planeringen och genomförandet av förskoleundervisningen så att barnet får en sammanhängande undervisning av hög kvalitet oberoende av var den ordnas.

Anmälan till förskoleundervisningen sker januari:

- Vårdnadshavarna får ett brev om platserna inom förskoleundervisningen och om anmälan till förskoleundervisningen.
- Information och anvisningar finns också på stadens webbplats.

Beviljande av plats inom förskoleundervisningen:

- Servicekoordinatoren för småbarnspedagogiken gör ett beslut för antagning till förskoleundervisningen, som skickas till vårdnadshavarna via elektroniska tjänster.

Information om verksamheten inom förskoleundervisningen och hörande av vårdnadshavare.

- Föräldramöten hålls i alla enheten i maj innan förskoleundervisningen börjar och i början av terminen, agenda:
 - Borgå stads läroplan för förskoleundervisningen
 - anordnande av förskoleundervisningen och arbetstider
 - syfte och mål med förskoleundervisningen
 - ett bra år i förskoleundervisningen och en bra skolstart för barnet
 - barnets inlärningsplan, kartläggning av inlärningsfärdigheterna
 - arbetssätt och verksamheten och smågruppsverksamhet
 - stöd för utveckling och lärande: intensifierat stöd och särskilt stöd i förskoleundervisningen, samarbete med specialläraren inom småbarnspedagogik
 - undervisning i svenska som andra språk
 - elevvård, praxis, handlingsmodeller och planer med anknytning till välbefinnande och säkerhet
- daghemmets/förskolegruppens broschyr eller annat meddelande
- broschyren "När man är fundersam över skolberedskap"
- enhetens årsplan
- i förväg överenskomna samtal, planering och utvärdering av barnets förskoleundervisning (inlärningsplan för barnets förskoleundervisning)
- dagliga möten och samtal

Andra sätt att få och ge information:

- veckobrev och/eller månadsbrev
- andra meddelanden, t.ex. mobiltillämpningar
- klientenkäter
- responslåda

Personalen i förskolegruppen behandlar responsen från vårdnadshavare gemensamt och vid behov behandlas den även i större omfattning med hela daghemspersonalen eller inom tjänsterna för småbarnspedagogiken och utbildning. I utvecklingen av verksamheten beaktas de synpunkter som föräldrarna lyfter fram. En verksamhetskultur som främjar välbefinnandet utvärderas och utvecklas i enhetens grupp för välbefinnande, vars ansvarsperson är daghemsföreståndaren.

2.2 Förskoleundervisningens uppdrag under lärtigen

Det är viktigt att småbarnspedagogik, förskoleundervisningen som ingår i den, och den grundläggande utbildningen bildar en helhet som framskrider på ett logiskt sätt med tanke på barnens växande och lärande. Utgångspunkten för en högklassig helhet är att lärarna och den övriga personalen känner till de olika etapperna under lärtigen samt de centrala mål, särdrag och metoder som anknyter till dem. För att barnens växande och lärande ska fortlöpa smidigt, ska övergångarna planeras och utvärderas gemensamt på det sätt som beskrivs i kapitel 3.3. Undervisningspersonalen och den övriga personalen ska samarbeta med vårdnadshavarna under alla etapper av barnens lärtig. Målet är att varje barns lärtig fortlöper smidigt från småbarnspedagogik till förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen utgående från barnets behov. För att målet ska nås är det viktigt med en systematisk ledning av personalens samarbete och kompetens både på förskoleenheterna och på anordnarnivå.

Förskoleundervisningen har i enlighet med statsrådets förordning som särskilt mål att i samarbete med vårdnadshavarna främja barnens förutsättningar för utveckling och lärande samt att stärka barnens sociala färdigheter och sunda självkänsla med hjälp av lek och positiva upplevelser av lärande. I förskoleundervisningen ska pedagogiska metoder som lämpar sig för småbarnspedagogik användas och barnens intressen respekteras när undervisningen ordnas. Olika former av lek ska ständigt ingå i förskoleundervisningens verksamhet. Vårdnadshavarna är viktiga samarbetsparter vid planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten. Stödet för växande och lärande samt elevvården ordnas vid behov genom sektorsöversgripande samarbete.

Förskoleundervisningen är målinriktad verksamhet. Målen för undervisningen fastställs enligt grunderna för läroplanen och den lokala läroplan som utarbetats utgående från läroplansgrunderna. Läroplanen ska inte fastställa gemensamma mål för barnens lärande. Individuella mål främjar barnens växande och lärande, och därför ska läraren diskutera varje barns individuella behov, önskemål och mål för lärandet med barnet och barnets vårdnadshavare. Förskolepersonalen ska planera undervisningen och utveckla lärmiljöerna utgående från dessa behov och önskemål. För att göra lärandet ännu mer målinriktat, kan läraren för varje barn utarbeta en plan för barnets lärande tillsammans med barnet och vårdnadshavaren. En plan för barnets lärande ska alltid utarbetas ifall barnet får intensifierat stöd. För barn som omfattas av särskilt stöd ska en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP) utarbetas.

I förskoleundervisningen ska varje barns fysiska, psykiska och sociala utveckling samt utvecklingen av kunskaper och färdigheter följas upp och stödjas. Målet är att samtidigt förebygga eventuella svårigheter. Barnets jaguppfattning ska stärkas med hjälp av uppskattande kommunikation, mångsidiga inlärningsupplevelser och uppmuntrande respons. Under förskoletiden ska barnen få bekanta sig med den närmaste omgivningen, dess natur och den mångfald av människor som bor där. Lek och fantasi har stor betydelse när barnen lär sig nya kunskaper och färdigheter. Förskoleundervisningen ska erbjuda barnen tillfällen att kommunicera, uttrycka sig på olika sätt och få nya upplevelser. Tillsammans ska man i olika lärmiljöer bekanta sig med saker som intresserar barnen. Det ger barnen möjligheter att få vänner, att känna glädje över sitt lärande och att bli intresserade av nya saker.

När vårdnadshavaren anmält sitt barn till förskolan, är utgångspunkten att barnet deltar i all verksamhet. Utbildningsanordnaren beslutar och informerar vårdnadshavaren om förfaringsätt gällande anhållan om befrielse på grund av barnets sjukdom eller annan orsak. Vårdnadshavaren,

läraren och den personal som medverkar i anordnandet av förskoleundervisningen bär gemensamt ansvar för att förskolebarnen regelbundet deltar i förskoleundervisningen.

2.2.1 Utarbetande barnets inlärningsplan för förskoleundervisningen

För varje barn upprättas i samarbete med vårdnadshavarna en inlärningsplan för barnets förskoleundervisning före höstlovet. Före planen utarbetas får vårdnadshavarna anvisningar om hur de förbereder sig inför samtalet. Vårdnadshavarna kan på förhand skriva in sina egna tankar i barnets plan. Också barnet själv deltar i upprättandet av planen. Barnet bedömer sina färdigheter och kunskaper och sätter upp mål åt sig själv. Barnet observeras och dess åsikt i fråga om inläringen samt barnets egna målsättningar och önskemål höras. Barnet kan vara närvarande under samtalet med vårdnadshavarna och personalen. Nödvändiga bilagor bifogas till barnets uppgifter. Eventuell plan för läkemedelsbehandling bifogas till barnets plan för förskoleundervisning.

När barnet som påbörjar förskoleundervisningen är flerspråkigt observeras barnets språk, användningssituationer och utveckling också i det inledande samtalet med vårdnadshavaren. Verktöget SpråkPeda tas i bruk för barn vars hemspråk inte alls innehåller finska eller svenska. Del 2 i SpråkPeda,

Med vårdnadshavare, vars språk är något annat än svenska och finska, används tolk och bildmaterial används. Bildmaterial kan till exempel användas ur boken Bildordbok om småbarnspedagogiken (Utbildningsstyrelsen 2020). Annat lämpligt material finns i gruppwebbplatsen Småbarnspedagogiska tjänster.

Vårdnadshavarna kan, om de så önskar, få en utskrift av barnets plan för förskoleundervisning. Om barnet flyttar till en annan kommun får vårdnadshavarna alltid en kopia av barnets plan. Om barnet flyttar inom den egna kommunen följer barnets plan jämte bilagor med till den nya småbarnspedagogikplatsen eller förskolan tillsammans med barnets uppgifter i verksamhetsstyrningssystemet. Elektroniska dokument med bilagor sparas i verksamhetsstyrningssystemet.

När förskoleundervisningen slutar får barnet Borgå stads intyg om sitt deltagande i förskoleundervisningen.

Stödmaterial:

[Utarbetande av barnets plan](#)

Lokala anvisningar för att utarbeta planer i verksamhetsstyrningssystemet finn på gruppwebbplatsen Varhaiskasvatuspalvelut.

2.2.2 Den lokala planen

Förutsättningarna för livslångt lärande börjar byggas upp under den tidiga barndomen. I Borgå är målsättningen att barnet senast under förskoleåret deltar i verksamhet där det kommande skolspråket används. Borgå är en tvåspråkig kulturstad som präglas av där skärgården samt stadens kulturhistoria och kulturpersoner. I samarbete och växelverkan med olika aktörer bygger vi upp en identitet som hänger ihop med staden och skapar kopplingar mellan barnets näromgivning och den större helheten. Att miljön upplevs som trivsamt och tryggt säkrar grunden för inläringen.

Förskoleundervisningen är en målinriktad verksamhet. Förskolepersonalen samarbetar med vårdnadshavarna och stöttar både vårdnadshavarna och barnet i stärkandet av lärtigen. När barnet har anmälts till förskoleundervisningen är det vårdnadshavarnas ansvar att se till att barnet deltar regelbundet i förskoleundervisningen. Över fem dagars ledighet från förskoleundervisningen ska ansökas skriftligt hos daghemsföreståndaren.

Förskoleundervisningen har till uppgift att stötta och stärka utvecklingen av sådana mångsidiga färdigheter och kunskaper som bär genom hela livet. I förskoleundervisningen läggs särskild vikt på sociala och kulturella aspekter. Barnet är en del av en gemenskap där man övar på interaktionsfärdigheter och de regler som gäller i social växelverkan. Barnet får delta i och påverka sådant som rör honom eller henne själv, men också hela gemenskapen. Barnets självbild och uppfattning om sina egna möjligheter, sitt sätt att lära och vara en del av omgivningen utvecklas i och med att barnet verkar i en gemenskap. I förskoleundervisningens innehåll beaktas sådant som har betydelse för barnet och de verksamhetssätt som används stöder barnets aktivitet och aktörskap. Förskoleundervisningen främjar barnets förmåga att identifiera och iaktta sina egna styrkor.

Samarbetet mellan småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen genomförs på ett målinriktat och styrt sätt. Målet med samarbetet är först och främst en pedagogisk kontinuitet och kontinuitet i läroplanen på barnets lärtig. En bra skolstart kräver också att information om barnets lärande förmedlas både till den grundläggande utbildningen och till den eventuella Eftermiddagsverksamheten. Både under förskoleundervisningen och i övergångarna görs yrkesövergripande samarbete. I Borgå stad finns tvåspråkiga nätverk för förskole- och nybörjarundervisningen, vilka består av närskolan och de förskoleenheter varifrån eleverna kommer till närskolan. Skolans rektor är sammankallande. Rektorn och daghemsföreståndarna ansvarar för att målsättningarna för samarbetet enligt läroplanerna och den årsvisa samarbetsplanen genomförs. Samarbetet mellan förskolegruppen och närskolan beskrivs närmare i ett kapitel längre ned.

2.3 Värdegrunden

Förskoleundervisningen bygger på uppfattningen om barndomens egenvärde. Varje barn är unikt och värdefullt precis så som det är. Alla barn har rätt att bli hörda, sedda, tagna i beaktande och förstådda som individer och som medlemmar i gruppen. Barnen har rätt att lära sig och bilda sig en uppfattning om sig själva och världen utifrån sina egna perspektiv.

Barnen har rätt att lära sig genom lek och att glädja sig över sitt lärande. Barnets tidigare upplevelser och kunskaper utgör en del av barnets lärtig. Det är viktigt att respektera att barn är olika, att de beter sig och lär sig på olika sätt. Barnens uppfattningar och åsikter ska värdesättas och de ska få delta i utformandet av lärmiljöerna och enligt sina förutsättningar även i planeringen och utvärderingen av verksamheten. Barnen ska spöras till samarbete och gemenskap.

Varje barn har rätt till god undervisning. God förskoleundervisning kännetecknas av uppmuntrande respons och rättvist bemötande. Barnen ska ges möjlighet att uttrycka sig och sina tankar, hantera känslor och konflikter samt pröva och lära sig nya saker. Förskoleundervisningen ska stödja barnens förmåga att förstå värderingar, tillägna sig hälsosamma levnadsvanor samt utveckla sina emotionella färdigheter och sitt sinne för estetik.

Samarbete mellan förskolepersonalen och vårdnadshavarna bidrar till att trygga barnens välbefinnande. Förskolepersonalen ska bemöta olika familjer och hemmens olika åskådningar, religioner, traditioner och syner på uppfostran med öppenhet och respekt för att skapa förutsättningar för konstruktiv kommunikation och undervisning.

I förskoleundervisningen ska man följa principerna om hållbar livsstil och beakta dess olika dimensioner: den sociala, den kulturella, den ekonomiska och den ekologiska. Verksamhetsmiljön i förskolan ska stödja jämlikhet och likabehandling. Det innebär bland annat jämlikhet i fråga om åsikter och jämställdhet mellan könen. Förskoleundervisningen ska främja barnens möjligheter att utveckla sina färdigheter och att göra val oberoende av könsbundna förväntningar. Strävan efter jämlikhet ska kompletteras av en övergripande princip om likabehandling. Undervisningen ska präglas av religiös pluralism samt vara partipolitiskt och konfessionellt obunden. Förskoleundervisningen får inte användas som kanal för kommersiell påverkan.

2.3.1 Den lokala planen

Utifrån resultaten från enkäten Framtidens skola i Borgå och läroplansarbetet har man i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen valt ut två lokala prioriterade värdegrundsområden:

- Rättvisa och respekt för andra
- Undervisning av god kvalitet

I årsplanen kan förskolan beskriva sina verksamhetssätt utifrån dessa prioriterade områden.

Rättvisa och respekt för andra

Att visa respekt och uppskattning för andra och i relationer med andra är attityder och färdigheter som man lär sig. En av förskoleundervisningens uppgifter är att stärka barnets socioemotionella kunnande, vilket byggs upp av barnets temperament och socioemotionella kunskaper och färdigheter. Positiva relationer till kamrater och vuxna fungerar som det fält där inläringen sker. Växelverkan mellan de vuxna och de vuxnas verksamhet i förhållande till barnen fungerar som en förebild för barnen. Det viktiga i dagliga situationer är hur man bemöter andra, talar till varandra och talar om andra för andra människor. Barnen får lära sig sätt att bedöma och reglera den egna verksamheten och det egna beteendet.

Kärnan i rättvisa och rättvist bemötande är individens egen upplevelse av situationer. Grunden för rättvisa skapas av möjligheterna att delta och påverka och av anknytningen till gemenskapen. Ett barn i förskoleåldern ser och upplever saker ännu mycket subjektivt. Barnet har svårt att förstå varför olika regler eller krav kan gälla olika barn i olika situationer. Man diskuterar rättvisa och behandlar olika synvinklar tillsammans med barnen. För att säkerställa rättvist bemötande och delaktighet kommer man överens om gemensamma spelregler, avtal och praxis bland annat för att upprätthålla säkerhet och arbetsro, lösa konflikter och mobbningssituationer, höra barnens åsikter och säkerställa deras möjligheter att påverka.

Undervisning av god kvalitet

Barn har rätt till undervisning av god kvalitet. En bra undervisning syns i barnens engagemang och motivation att lära sig nytt. Personalens starka pedagogiska kompetens riktas till planering och uppbyggande av lärmiljön, växelverkan och arbetssätt samt inlärningsprocesser och -helheter. I verksamheten beaktas barnens intressen, olika behov och utgångspunkter. Barnen får vara med och planera och påverka lärmiljön, undervisningens och verksamhetens innehåll och genomförandesätten. I undervisningen används mångsidiga arbetssätt, metoder och redskap. En bra undervisning hjälper barnen att lära sig en hållbar livsstil och den stöder utvecklingen av vidsträckt kompetens och barnens välbefinnande.

Värdediskussion under förskoleundervisningen

Personalen utvärderar, planerar och utvecklar verksamheten samt för en värdediskussion under verksamhetsåret. Daghemmen har strukturer och överenskomna tider för planerings- och utvecklingsarbetet. För samtalet med vårdnadshavare har man både möten under ordnade former och fria möten i dagliga situationer. Med barnen dryftas och behandlas värdefrågor genom samtal. För att göra barnen delaktiga och deras röster hörda har man olika handlingssätt, till exempel barnens möten där man diskuterar och bestämmer saker tillsammans.

Värdegrundens förverkligande följs upp och utvärderas på ett mångsidigt sätt, kontinuerligt.

- strukturer och regelbundna tider för planering och utveckling av verksamheten på vecko-, verksamhetsperiods- och årsbasis
- observation och hantering av observerad information i gemenskapen
- gruppens pedagogisk plan
- enhetens årsplan och verksamhetsberättelse
- personalens och närchefens utvecklingssamtal
- stödgrupper för inläringen och enheternas gemensamma grupper för välbefinnande
- samtal med vårdnadshavare och elever

- barnens självutvärdering
- klientenkäter

2.4 Synen på lärande

Grunderna för förskoleundervisningens läroplan har utarbetats utgående från en syn på lärande, enligt vilken barn tillägnar sig nya kunskaper och färdigheter genom växelverkan med andra barn, lärare, olika grupper och den närmaste omgivningen. Lärande är en helhetsbetonad process som inbegriper handlingar, känslor, sinnesförnimmelser, fysiska upplevelser och tankar. Det väsentliga i lärandet är att barnen själva är aktiva och litar på sina möjligheter som lärande individer. Också barnens vilja och tilltagande förmåga att samarbeta har betydelse för lärandet. I förskoleundervisningen lär sig barnen genom att leka, röra på sig, utforska, utföra små arbeten, skapa och uttrycka sina upplevelser. Positiva känsloupplevelser, glädje och nyskapande verksamhet främjar lärandet och sporrar barnen att utveckla sin kompetens.

Utgångspunkten för lärandet är barnets tidigare erfarenheter och kunskaper. Det är viktigt att nya kunskaper och färdigheter har anknytning till barnens vardag och erfarenhetsvärld. Genom handledd verksamhet och lek i förskolan får barnen lära sig att samarbeta med andra och att ställa upp individuella och gemensamma mål. I verksamheten ska man lyssna på barnen, höra deras åsikter, diskutera med dem och stödja dem att ta hänsyn till andra. På det viset upplever barnen att de är en del av gruppen och gemenskapen. Målet är att nya kunskaper och färdigheter väcker barnens lust att lära sig mera.

2.4.1 Den lokala planen

Utifrån resultaten från enkäten Framtidens skola i Borgå och läroplansarbetet har man i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen valt ut tre lokala prioriterade områden i inlärningssynen:

- Att det uppstår positiva erfarenheter och känslor.
- Kreativitet och glädje i att lära sig.
- Att hitta egna sätt att lära sig.

I årsplanen kan förskolan beskriva sina verksamhetssätt utifrån dessa prioriterade områden.

Barnets positiva erfarenheter och känslor påverkar utvecklingen och utformningen av självbilden och ett gott självförtroende. Barnens närmiljö och viktiga personer för barnet ger återkoppling, utvärderingar och uttrycker attityder gentemot barnet och dess handlande. Uppmuntrande och sporrande respons och tillräckligt stöd för att klara av uppgifter samt framgångar i dessa väcker positiva erfarenheter och känslor. Barnet bör kunna uppleva att han eller hon är viktigt för gemenskapen och känna att hans eller hennes verksamhet spelar roll. Detta stärker den positiva

inställningen gentemot inlärnin g och känslan av egen förmåga. Känslan av förmåga och en tillit till den egna förmågan påverkar vilka saker barnet riktar sig mot och hurdana mål han eller hon sätter upp för sin verksamhet.

Inlärningsglädje upplevs när verksamheten och aktiviteterna upplevs som meningsfulla och barnet får positiva erfarenheter när han eller hon övar och lär sig nya saker. Gemensamma aktiviteter och gemensamt lärande förutsätter engagemang och motivation av både vuxna och barn. De vuxna har till uppgift att introducera en verksamhet som är mångsidig och ny för barnet och som kan undersökas och studeras samt genomföras med olika metoder och sätt. Barnens egna tankar och idéer om genomförandesätten och en nyskapande verksamhet inspirerar till att utveckla det egna kunnandet.

Barnen handleds till att identifiera och varsebli sitt eget sätt att agera och framskrida i inlärningsprocessen. Barnet får berätta om sin verksamhet, sina lösningar och slutledningar. Barnet ska ha möjlighet att använda olika stilar och sätt i sin inlärnin g. I inlärningsituationerna uppmärksammas hur barnets temperament påverkar hans eller hennes sätt att förhålla sig till saker och situationer.

2.5 Mångsidig kompetens i förskoleundervisningen

Med mångsidig kompetens avses en helhet som består av kunskaper och färdigheter, värderingar, attityder och vilja. Kompetens innebär också förmåga att använda sina kunskaper och färdigheter på det sätt som situationen kräver. Utvecklingen av mångsidig kompetens börjar i den tidiga barndomen och fortgår hela livet. Den stärks successivt under lärtiden genom studier inom olika kunskaps- och färdighetsområden, vardagliga aktiviteter och kommunikation. Behovet av mångsidig kompetens framhävs när den omgivande världen förändras. Att växa som människa, att studera och arbeta samt att fungera som samhällsmedborgare förutsätter både nu och i framtiden en bred kompetens som överskrider gränserna mellan olika vetenskapsområden.

Uppdraget att utveckla mångsidig kompetens ska beaktas i all verksamhet i förskolan: vid utvecklandet av verksamhetskulturen och lärmiljöerna samt i det fostrande arbetet och i undervisningen. Uppdraget grundar sig på principen i statsrådets förordning om att se undervisningen som en helhet. Detta förutsätter målmedvetet arbete och utvärdering av hur målen uppnås samt samarbete mellan förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen.

Utvecklingen av mångsidig kompetens främjar barnens växande som individer och som medlemmar i sin grupp. De olika delområdena inom mångsidig kompetens stödjer barnens förmåga att rikta in sig på livslångt lärande och lägger grund för en hållbar livsstil. I förskoleundervisningen ska tyngdpunkten ligga på de sociala och kulturella dimensionerna av hållbar livsstil. Arbetssätten i förskolan, hur lärmiljöerna utformas och hur barnens lärande och välbefinnande stöds påverkar utvecklingen av mångsidig kompetens i högre grad än innehållet i undervisningen.

Förmåga att tänka och lära sig

Tänkandet och färdigheten att lära sig utvecklas genom kommunikation och skapar förutsättningar för utvecklingen av övriga kompetenser och livslångt lärande. Mängden information, som hela tiden uppdateras, förutsätter förmåga att tillägna sig ny kunskap och att kunna styra sitt lärande.

Strukturering av information och skapande av ny kunskap förutsätter kreativt och kritiskt tänkande. Förskoleundervisningens uppdrag är att uppmuntra och hjälpa barnen att utveckla sin förmåga att tänka och lära sig och att stärka barnens tro på sitt eget kunnande.

Barnens minne och fantasi ska utvecklas med hjälp av till exempel ramsor, musik och drama. Lekar, spel och olika problemlösnings- och forskningsuppgifter ger barnen upplevelser samt möjligheter att känna glädje över att inse och upptäcka nya saker. Mångsidig motion och perceptionsmotoriska övningar stödjer barnens lärande. Barnen ska uppmuntras att pröva och lära sig också krävande saker, att fråga och ifrågasätta. De ska sporras att glädja sig när de lyckas och att uppmuntra andra och samtidigt att inte ge upp om de misslyckas. Arbetet dokumenteras och man diskuterar och utvärderar tillsammans med barnen hur man lyckats. Samtidigt ska barnen få hjälp med att bli medvetna om sina framsteg och sitt lärande.

Kulturell och kommunikativ kompetens

Att kunna kommunicera, uttrycka sig och förstå andra har stor betydelse för individens funktionsförmåga och välbefinnande i en mångkulturell värld. Förmågan att lyssna, känna igen och förstå olika synsätt kännetecknar god kommunikation och kulturella färdigheter. För att skapa positiva människorelationer och lösa problemsituationer på ett konstruktivt sätt förutsätts samarbetsförmåga. Förskoleundervisningen ska erbjuda barnen möjligheter att på ett tryggt sätt öva sin förmåga att kommunicera och uttrycka sig i kamratgruppen och med vuxna i närmiljön.

Barnen ska uppmuntras att lära känna och umgås med andra människor. Fester, lekar och aktiviteter som förutsätter samarbete ger barnen möjlighet att öva sig att uppträda i olika situationer och med olika människor. Barnen ska bemötas med respekt och lära sig att vara vänliga och uppföra sig väl mot andra. Tillsammans med barnen ska man bekanta sig med närmiljön och dess kulturella mångfald. Barnen ska lära sig att uppskatta sina egna och andra familjers traditioner och vanor. Utvecklingen av barnens språkmedvetenhet ska stödjas och barnen ska uppmuntras att uttrycka sig på olika sätt.

Vardagskompetens

Alla behöver kunna ta hand om sig själva, värna om sin hälsa och trygghet och använda teknik i vardagen. Det handlar om individens välbefinnande och att tillägna sig en hållbar livsstil. Förskoleundervisningen ska stärka färdigheter som hör samman med barnens välbefinnande och uppmuntrar dem att göra val som stämmer överens med en hållbar livsstil. Förskoleundervisningen ska också stödja barnen att förhålla sig positivt till framtiden.

I förskoleundervisningen ska barnen utifrån sina förutsättningar lära sig ta ansvar för sig själva och andra, för sina saker och den gemensamma miljön. Barnens vardagsrytm och betydelsen av måltider och vila ska tas upp i undervisningen och med vårdnadshavarna. Särskild vikt ska fästas vid mångsidig och tillräcklig motion som en förutsättning för barnens lärande och välbefinnande. Med barnen diskuteras vad som inverkar positivt respektive negativt på deras välbefinnande. Barnen ska få lära sig att röra sig tryggt i trafiken. De ska uppmuntras att be om och söka hjälp vid behov. Tillsammans med barnen provar man på tekniska lösningar och ger dem övning i att använda apparater och utrustning på ett tryggt sätt.

Multilitteracitet

Med multilitteracitet avses förmågan att tolka och producera olika slag av meddelanden. Multilitteracitet hänger nära samman med tanke- och kommunikationsfärdigheter och förmåga att

söka, bearbeta, producera, presentera, bedöma och värdera information i olika miljöer och situationer. Informationen kan produceras och presenteras med hjälp av verbala, visuella, numeriska eller andra symbolsystem eller med kombinationer av dessa. Multilitteracitet omfattar olika former av läskunnighet, såsom grundläggande läsfärdighet, numerisk läskunnighet, bildkunskap och mediekunskap. Multilitteracitet har koppling till ett vidgat textbegrepp, enligt vilket texterna kan vara bland annat skriftliga, verbala, audiovisuella eller digitala. De olika områdena av multilitteracitet är grundläggande färdigheter ur individ-, samhälls- och arbetslivsperspektiv. Kompetens i multilitteracitet skapar grunden för övrigt lärande och övriga studier. Utvecklingen av multilitteracitet börjar redan i den tidiga barndomen och fortgår hela livet. Förskoleundervisningen ska tillsammans med vårdnadshavarna stödja utvecklingen av barnens multilitteracitet.

Barnen ska uppmuntras att undersöka, använda och producera olika slags texter eller uttrycksformer. På detta sätt övar sig barnen tillsammans att uttrycka sig och att leva sig in i de tankar och känslor som meddelanden väcker. Utvecklingen av barnens bildkunskap, skriv- och läsfärdighet och numeriska läskunnighet ska stödjas. För att småningom utveckla mångsidig läskunnighet behöver barnen en vuxen förebild, en rik textmiljö, kultur producerad av barn och kulturella tjänster avsedda för barn, såsom filmer, lekramsor och musik. Barnens delaktighet stärks i takt med att multilitteraciteten utvecklas. Samtidigt vidgas barnens värld, blir mera strukturerad och får nya betydelser.

Digital kompetens

Digital kompetens är en viktig medborgarfärdighet. Den behövs i barnens och familjernas vardag, för kommunikation mellan människor och för delaktighet i samhället. Digital kompetens är en del av den multilitteracitet och medie- och studiefärdighet som behövs i studierna och i arbetslivet. Förskoleundervisningen ska jämsides med vårdnadshavarna främja barnens digitala kompetens.

Barnen ska i undervisningen få bekanta sig med olika informations- och kommunikationsteknologiska verktyg, tjänster och spel. Barnens kommunikationsfärdigheter, färdighet att lära sig och deras begynnande skriv- och läsfärdighet ska stödjas med hjälp av informations- och kommunikationsteknik. Barnens kreativa tänkande och samarbetsförmåga utvecklas när de ges möjligheter att själva testa och producera. Barnen ska handledas i att tillägna sig säkra och ergonomiska arbetssätt.

Förmåga att delta och påverka

Aktiv och ansvarsfull delaktighet och påverkan lägger grunden för en demokratisk och hållbar framtid. Det förutsätter att individen har förmåga och vilja att delta i den gemensamma verksamheten och litar på sina möjligheter att påverka. Barnen har rätt att bli hörda och att vara delaktiga i frågor som påverkar deras liv. I förskoleundervisningen ska man respektera dessa centrala demokratiska principer. Förskoleundervisningen ska stödja barnens småningom framväxande förmåga att delta och påverka.

Verksamheten i förskolan ska planeras, genomföras och utvärderas i samverkan med barnen, förskolepersonalen och vårdnadshavarna. När barnen är med och påverkar lär de sig samtidigt att uppfatta betydelsen av gemensamma regler, överenskommelser och förtroende. Att bemöta barnen med respekt, ta hänsyn till deras tankar och ge dem möjlighet att vara tillsammans med andra barn och vuxna stärker barmens förmåga att delta och påverka. Barnen ska uppmuntras att hjälpa varandra och att vid behov be om hjälp. Det är viktigt att barnen upplever och vet att de som barn har rätt att få hjälp och skydd av vuxna.

2.5.1 Den lokala planen

Utifrån resultaten från enkäten Framtidens skola i Borgå och läroplansarbetet har man i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen valt ut tre lokala prioriterade områden för mångsidig kompetens inom förskoleundervisningen:

- Förmåga att tänka och lära sig
- Att ta hand om sig själv och vardagskompetens
- Multilitteracitet

I årsplanen beskriver förskolan sina verksamhetssätt utifrån dessa prioriterade områden.

Förmåga att tänka och lära sig

Inlärning är en färdighet som vi lär oss. Inom småbarnpedagogiken och förskoleundervisningen ligger fokus på lek, utforskande, rörelse och konstnärlig verksamhet. Barnen orienterar sig i sin omgivning och nya saker med ett utforskande grepp och genom fantasi och kreativitet. I arbetet handleds barnet att ställa upp mål, söka och hantera information, lösa problem och lära sig tillsammans med andra. Barnet lär sig också att varsebli sina egna inlärningssätt och att använda denna kunskap för att främja sin inlärning. Med hjälp av problemlösnings- och undersökningsuppgifter som lämpar sig för barn i förskoleåldern främjas de begreppsliga och metodiska färdigheterna och ett kritiskt och kreativt tänkande. Barnens förmåga att strukturera, namnge och beskriva fenomen i omgivningen stärks. Barnen uppmuntras att göra iakttagelser, fråga och lyssna samt tillsammans producera och utveckla idéer och resultat. Barnen lär sig också att upptäcka att information ibland kan vara motstridig och otydlig.

Att ta hand om sig själv och vardagskompetens

Vardagsfärdigheterna börjar utvecklas när barnen ges möjlighet att göra de saker som de redan klarar av. Barn måste också läras sådant som rör vardagsfärdigheterna. Tillsammans med vårdnadshavarna kan man planera vilka saker barnet kan öva på i förskoleundervisningen och hemma. Välbefinnande och färdigheter för en hållbar livsstil ska stödjas i barnets alla olika livskretsar. Barnen ska ges ansvar i sådant som rör dem själv och i gemensamma saker. Barnen deltar i olika arbeten, till exempel dukning av bordet och städning. Barnen handleds i att ta hand om egna och andras saker, redskap, material och miljön.

Främjande av barnets hälsa och välbefinnande i förskoleundervisningen:

- Att ta hand om sig själv (t.ex. rätt kläder efter väder och situation, ordning, att ta hand om saker och miljön, sin egen integritet).
- Att ge möjligheter till motion, uppmuntra till motion och öka den.
- Stöd till bra matvanor (Riktlinjerna för måltider och näring inom småbarnspedagogiken, i grundskolor och på gymnasieskolor i Borgå).
- Vila och avkoppling.
- Barnets anknytning till gruppen och delaktighet.
- Mobbningsförebyggande arbete och ingripande i mobbning.
- Att öva på säkerhetsfärdigheter (t.ex. trafikfärdigheter, att be om hjälp och söka hjälp, säker

- användning av redskap och apparater).
- Stärkande av bra förutsättningar för inläringen.

Multilitteracitet

Varje kunskaps-, vetenskaps- och konstområde har sitt eget språk, sina egna begrepp, textkonventioner samt symbol- och bildsystem. Utöver förståelse är det viktigt att kunna uttrycka sig själv, sina tankar och känslor och vara i växelverkan på sådana sätt som passar in i kontexten. Innehållen i de olika inlärningshelheterna betraktas fenomenbaserat och temavis genom att skapa helheter. Inlärningsprocessens mångfald förverkligas när de olika kunskapsområdenas språk och handlingssätt beaktas jämlikt i verksamheten. De vuxna ger den språkliga förebilden och öppnar upp olika perspektiv till samma fenomen. Med barnen utforskas olika slags innehåll, former, uttryckssätt och kontexter.

Se också Digistigen i Borgå.

[Webb-sidor Nylitteracitet](#)

3 Verksamhetskultur som stödjer växande och lärande

Verksamhetskultur är ett historiskt och kulturellt format handlingsmönster som utvecklas i det sociala samspelet inom förskolegemenskapen.

Utvecklandet av verksamhetskulturen styrs av lagarna om förskoleundervisning och av de värden, den syn på lärande och de mål för förskoleundervisningen som fastställs i grunderna för läroplanen och i de lokala planerna. Verksamhetskulturen formas också av ledningsstrukturer och praxis, av personalens yrkeskompetens och av de lokaler, redskap och material som finns att tillgå. Verksamhetskulturen i förskolan återspeglas i kommunikationen, atmosfären och de pedagogiska metoderna och den inverkar alltid på hur barnen upplever kvaliteten på förskoleundervisningen. En bra verksamhetskultur främjar lärandet och välbefinnandet i förskolan.

3.1 Principer för utvecklandet av verksamhetskulturen

Verksamhetskulturen ska utvärderas och utvecklas så att den stödjer målen för förskoleundervisningen. I utvecklandet är det viktigt att beakta att vissa faktorer som påverkar verksamhetskulturen är dokumenterade och allmänt kända, andra är omedvetna och ibland även oavsiktliga. Verksamhetskulturen påverkar alla som tar del av den, oberoende av om de är medvetna om dess betydelse och effekter eller inte. Det är viktigt att alla vuxna som arbetar med barnen är medvetna om att deras sätt att agera och kommunicera överförs till barnen.

Utvecklandet av verksamhetskulturen förutsätter pedagogiskt ledarskap och styrning när det gäller förfaringssätt samt att personalen och barnen är delaktiga och förbinder sig till de gemensamma förfaringssätten. Anordnaren av förskoleundervisning och de personer som leder förskoleundervisningen bär ansvar för utvecklandet. Verksamhetskulturen ska utvecklas bland annat genom att pröva mångsidiga arbetssätt, nya lösningar i lärmiljöerna och genom att utveckla yrkeskompetensen i samarbetsnätverk. Systematisk självvärdering och kontinuerlig utveckling ska vara en naturlig del av förskolans vardag.

Det är viktigt att barnens och vårdnadshavarnas erfarenheter och åsikter utnyttjas i utvecklingsarbetet. För att barnens lärande ska fortlöpa smidigt är det nödvändigt att samarbeta med den övriga småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen samt sakkunniga inom stöd och elevvård.

Gemensam förskoleundervisning för alla

Utgångspunkten för utvecklandet av verksamhetskulturen är att förskoleundervisningen är gemensam för alla men ger varje barn möjlighet att agera, utvecklas och lära sig som en unik individ och som medlem i gemenskapen. Verksamheten ska utvecklas i en riktning som stödjer inkludering och kulturell mångfald. Alla barn ska erbjudas lämpliga utmaningar i lärandet och få sådant stöd för växande och lärande som de behöver. Barnen ska uppleva att man är intresserad av dem, respekterar dem och att deras åsikter och handlingar har betydelse.

Verksamhetskulturen ska stödja utvecklingen av öppen kommunikation och kollaborativa arbetssätt. De språk och kulturer, religioner och åskådningar som finns representerade i barngruppen ska återspeglas i förskoleverksamheten. Verksamhetskulturen ska stödja barns förmåga att kommunicera och fungera i kamratgruppen. De ska handledas att ta hänsyn till andra och att respektera andras integritet. Det skapar förutsättningar för att komma till rätta i ett pluralistiskt samhälle.

Glädje av lärande och insikt

Verksamhetskulturen i förskolan ska främja allas lärande. Förskolegemenskapen ska sporra barnen att våga pröva, försöka och misslyckas och att se saker positivt. Man gläds tillsammans över framgångar och insikt. Den kulturella årscykeln i förskolan kryddas med olika evenemang, utflykter och fester.

Förskoleundervisningen ska planeras så att det finns utrymme för barnens lekar, initiativ och experiment. Barnen uppmuntras att uttrycka sig, att öva och lära sig olika färdigheter, kunskaper och arbetssätt i egen takt. Leken är viktig med tanke på bland annat barnets språkutveckling, när barnet ska lära sig nya färdigheter, hantera sina känslor och forma sin kulturella identitet. I förskoleundervisningen ska barnen ha möjlighet att leka på egna villkor och lära sig nya lekar och spel. Lekens olika former utnyttjas mångsidigt i undervisningen.

Barnet som delaktig aktör i sitt eget liv

Verksamhetskulturen ska stödja samarbete, gemensamt ansvar och delaktighet. Det är personalens uppgift att se till att alla barn får uttrycka sina åsikter och tankar och att barnens idéer och initiativ beaktas i verksamheten. Barnen ska få erfarenheter av att fatta beslut som rör förskolegruppen. Barnens beslut och aktivitet utvärderas gemensamt och barnen får samtidigt så småningom lära sig att ta gemensamt ansvar. Detta ger barnen erfarenhet av att vara delaktiga och aktiva.

Välbefinnande och en trygg vardag

Verksamhetskulturen ska stödja öppen kommunikation mellan barnen sinsemellan, mellan barnen och personalen och mellan de vuxna. Ömsesidig respekt, omsorg och omtanke om andra och miljön ska återspeglas i verksamheten. Barnen ska uppmuntras och handledas att identifiera, uttrycka och reglera olika slags känslor och att ta hänsyn till andra i olika konfliktsituationer.

I förskoleundervisningen ska man värna om hela gemenskapens fysiska, psykiska och sociala trygghet. Barnet ska skyddas från våld, mobbning och andra former av trakasserier. Barnet har rätt att få tröst då barnet behöver det. Mobbning, våld eller trakasserier tillåts inte. Personalen ska känna igen mobbning, ingripa vid mobbning och förebygga mobbning medvetet och systematiskt som en del av utvecklingen av verksamhetskulturen. Avgörande för att förebygga mobbning är att stödja barnens kamratrelationer och hela gemenskapens välbefinnande. Personalen har en central roll när det gäller att stödja barnen i att träna och utveckla sociala och emotionella färdigheter. Personalen ska tillsammans med barnen lära sig att lägga märke till och lösa konflikter på ett konstruktivt sätt. I kommunikationssituationer är det viktigt med närvaro och handledning av en vuxen. I fall av trakasserier, mobbning eller våld ska personalen diskutera med barnens vårdnadshavare och söka lösningar tillsammans.

Hälsosamma levnadsvanor ska uppmärksammas i förskoleundervisningen. Man ska mångsidigt röra på sig tillsammans både inomhus och utomhus och handleda barnen att undvika långvarigt stillasittande och att byta arbetsställning. Förskoledagen ska också innehålla möjlighet till lugn och

ro. Barnen ska få lära sig att agera tryggt och säkert i olika lärmiljöer. När det gäller trygga vardagsrutiner ska de säkerhetsprinciper och planer som beskrivs i kapitel 6 om elevvård följas.

3.1.1 Den lokala planen

Vid beslut om det praktiska ordnandet av förskoleundervisningen fäster man uppmärksamhet vid att lösningarna stöder uppnåendet av fostrings- och undervisningsmålen och främjar en verksamhetskultur som bygger upp förskoleundervisningens enhetlighet. I förskoleundervisningens betonas pedagogiken inom småbarnspedagogik och lek. I Borgå utvecklas och stärks förskoleundervisningens kvalitet och pedagogik till exempel genom att utveckla enhetliga verksamhetssätt och -modeller samt processer.

Ansvaret för att planeringen och genomförandet av den pedagogiska verksamheten motsvarar de uppsatta målen ligger hos personalen inom småbarnspedagogiken. I verksamheten används olika inlärningsmiljöer och olika yrkesgruppers expertis. Vid organiseringen av verksamheten beaktas barnens likaberättigade och jämställda möjlighet att delta i en mångsidig verksamhet. Det centrala är att granska barnets dag som en helhet där välbefinnande och lärande stöds. Fostrarna ska särskilt planera för de situationer som upprepas många gånger under dagen och veckan, såsom ankomst och avfärd, förflyttningar och situationer i tamburen, måltider, vila och andra rutiner. Hur kan olika rutiner och verksamhetssätt se ut och kännas för barnen, vilken typ av interaktion möter barnen i dem, hur alla situationer stöds barnets inlärning?

Centrala strukturer och verktyg för planering och utvärdering av den pedagogiska verksamheten:

1. **Barnets inlärningsplan för förskoleundervisning**

2. **Gruppens pedagogisk plan**

Ett gemensamt verktyg för planering, dokumentation och utvärdering av pedagogisk verksamhet i barngruppen. Personalen använder verktyget regelbundet.

3. **Småbarnspedagogikens lärarens pedagogiska ledarskap i gruppen**

Lärare inom småbarnspedagogiken ansvarar för uppgörandet av barnets plan för förskoleundervisning tillsammans med den övriga personalen. Läraren samlar observationerna och erfarenheterna om barnet och går igenom dem med gruppens övriga personal. Läraren ansvarar för målsättningarna i gruppens pedagogiska verksamhet och för att de mål och överenskomna åtgärder som barnens behov förutsätter, förverkligas i gruppens verksamhet. Läraren upprätthåller en pedagogisk diskussion i teamet och ansvarar för att verksamheten förverkligas utgående från grunderna för planen för förskoleundervisning och den lokala planen.

4. En **teamansvarig** utses årligen för varje daghemsgrupp. Den teamansvariga är en lärare inom småbarnspedagogiken.
5. Enhetens **pedagogiska team** ansvarar för att verksamheten genomförs, utvecklas och utvärderas i enlighet med planen för förskoleundervisning i varje grupp.
6. **Systematiska samtal med enskilda barn och grupper.**
7. Enhetens **årsplan för verksamheten**. Planen kommer att publiceras på enhetens elektronisk anslagstavla.

I förskolegruppens verksamhet följs överenskomna verksamhetsmodeller för förebyggande arbete och tidigt ingripande (specificeras i senare kapitel):

- stärkande av sociala färdigheter, interaktion och känslofärdigheter
- skydd mot mobbning, ingripande i mobbning
- kartläggning av inlärningsfärdigheterna
- konsultation av specialläraren inom småbarnspedagogik
- gruppen för inlärningsstöd
- enhetens grupp för välbefinnande
- en modell vid oroväckande frånvaro

Enligt principerna för den gemensamma förskoleundervisningen ska rutinerna inom förskoleundervisningen främja en jämlik verksamhet, öppen växelverkan och stärkandet av gemenskapen. I gemenskapen stöds den kulturella mångfalden genom att lyfta fram de språk, kulturer, religioner och åskådningar som dess medlemmar representerar. Det är viktigt att var och en känner att ens egen kulturella bakgrund och man själv får uppskattning i den dagliga verksamheten. Dessutom kan man bekanta sig med olika kulturer med hjälp av temaverksamhet. Verksamhetskulturen ska också upprätthålla och stärka barnens positiva inställning till lärande och erbjuda glädje i inlärningen och insikter. Barnens delaktighet stärks genom att utveckla arbets- och verksamhetssätten och beakta sådana saker som har betydelse för barnen i verksamheten.

Utifrån resultaten från enkäten Framtidens skola i Borgå och läroplansarbetet har man i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen i Borgå valt ut följande som prioriterade områden i verksamhetskulturen:

- Fungerande växelverkan och en uppmuntrande atmosfär
- Aktiviteter, inlärning, planering och utveckling som görs gemensamt
- Välbefinnande och en trygg vardag

Fungerande växelverkan och en uppmuntrande atmosfär

En öppen växelverkan av hög kvalitet förutsätter att de vuxna har en gedigen interaktionskompetens. Utbildningsanordnaren har till uppgift att säkerställa att förskolepersonalen har en tillräcklig interaktionskompetens. Daghemsföreståndaren och personalen kommer överens om och utvecklar gemensamma spelregler för växelverkan, också

tillsammans med barnen. En god växelverkan baserar sig på tillit och på uppskattning av och respekt för andra. Varje medlem i gemenskapen ska ha möjlighet att framföra sina åsikter och tankar och bli hörd. Saker ska diskuteras och man ska komma överens om en sådan lösning som fungerar bäst med tanke på arbetet och verksamheten. De vuxna agerar som förebild och styr förskolegruppens dynamik och formandet samt utvecklingen av växelverkanskulturen. Den vuxna har till uppgift att vara närvarande och agera tillsammans med barnen, varvid det är möjligt att styra växelverkanssituationer. Verksamhet i smågrupper gör det möjligt att styra växelverkan och övandet av de färdigheter som behövs.

En uppmuntrande atmosfär bildas av positiva attityder, positiv respons och ömsesidig hjälpsamhet. Att uppmuntra och stötta andra är en attityd och ett verksamhetssätt som genomsyrar hela gemenskapen. De vuxna ska stödja barnets egna intressen, deras egna val och sådant som är viktigt för dem. Barn är intresserade av olika saker och anammar nya saker i individuell takt. Barnet ska uppmuntras till att prova på olika saker även om barnet är spänt inför det nya och obekanta och försöker undvika det. De vuxnas egen entusiasm påverkar avsevärt barnens motivation. I en uppmuntrande atmosfär finns ingen avsiktlig konkurrens eller jämförelse, även om dessa element alltid är närvarande i relationer och barn naturligt jämför sig själv med andra. Misstag och misslyckanden ska ses som tillfällen att lära sig och som möjligheter. Fel får inte leda till att man blir generad eller känner skam. Den vuxnas uppgift är att bedöma vilka faktorer som stöder barnets övande och att planera och ordna arbete och verksamheten enligt detta.

Aktiviteter, inläring, planering och utveckling som görs gemensamt

I förskoleundervisningen får barnen erfarenheter av planering och gemensamt beslutsfattande, genomförande och utvärdering samt utveckling. Med barnen planeras kommande målsättningar och uppgifter samt sätt att genomföra dessa och tidsplanen. Man ordnar vecko- eller planeringsmöten med barnen. Gemensamma aktiviteter mellan alla förskolegrupperna i daghemmet och med förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen vid andra enheter bör utvidgas och utvecklas. Samarbete, gemensamma projekt och teman med andra kan vara projektartade eller kontinuerlig verksamhet.

Barnets uppfattning om inläring och kunnande, som hela tiden utvecklas, ska styras så att barnets förstår att kunskaper och kunnande kan inhämtas från olika människor och olika objekt. Kunskap kan även vara situations- eller platsbundet. Gemensamt lärande betyder att både vuxna och barn lär sig av varandra, men det avser också lärande som man producerat tillsammans. Gemensamt lärande kräver metoder för samverkan, till exempel ett utforskande arbetssätt, fenomenbaserade angreppssätt samt arbete i grupp eller i par. Barnen övar på att tillsammans bygga upp kunskaper och dela med sig av sitt kunnande med andra samt att lära sig av andra.

Välbefinnande och en trygg vardag

För barnets välbefinnande är trygghetskänslan en viktig faktor som bland annat sänker stressnivån. En trygg vardag skapas för det första av verksamhetens struktur och förutsägbarhet. I tidsplanerna och strukturerna för förskoledagen och -veckan iakttas barnets perspektiv och behov. Regelbundna måltider, utevistelse, rörelse, vila och meningsfulla aktiviteter stöder ett helhetligt välbefinnande. Förhållandena i den fysiska lärmiljön ska vara i ordning. Barnets ska veta hur man agerar i miljön och använder redskap och material samt kunna använda redskap och material. Trygghetskänslan stärks av sådana rutiner och verksamhetssätt som gör det möjligt för barnet att vara delaktigt i gemenskapen och höra till den. Barnet ska uppleva de andra barnen och vuxna som trygga. I förskoleundervisningen övar man på sociala färdigheter och växelverkansförmåga. Genom

Interaktionskompetens stärker man gemenskapens och dess medlemmars välbefinnande. Emotionella färdigheter och empatiförmåga kan övas med hjälp av olika program och material. Enheterna specificerar verksamhetsmodellerna och de material som används i årsplanen.

I förskoleenheterna har man upprättat Säkerhets- och räddningsplaner som uppdateras varje verksamhetsperiod. Utrymning av byggnaden övas med barnen varje år. Verksamhet som stöder barnets välbefinnande och säkerhet skapas i samarbete med vårdnadshavare och andra samarbetsparter. Anammandet av hälsosamma och trygga levnadsvanor stärks i barnets alla livskretsar. När barnet mår bra, riktas hans eller hennes resurser mot inläring och aktiviteter.

Förskoleundervisningens verksamhetskultur utvärderas tillsammans med barnen, vårdnadshavarna och samarbetsparter. Utvärdering ska ske kontinuerligt. Praxis för utvärdering av verksamhetskulturen:

- årsplan och verksamhetsberättelse
- personalens självutvärdering
- enkäter
- öppen respons
- observation av barnen och återkoppling
- gruppens pedagogiska plan

Verksamhetskulturen i förskoleundervisningen utvecklas också med samma linje som småbarnspedagogiken (åtgärder preciseras också i planen för småbarnspedagogik):

- **Småbarnspedagogik som är språk-, kultur- och åskådningsmedveten**

Målet för språk-, kultur- och åskådningsmedvetenheten är att utveckla och stärka kunnandet i varje enhet. En kultur som är medveten om mångfald stöder uppbyggnaden av varje barns identitet och delaktighet.

- **Småbarnspedagogikens verksamhetskultur för motion**

Målet är att stärka en verksamhetskultur där barnen är aktiva och rörliga, och som stärker barnens delaktighet.

- **Digitalt kunnande** och medieläskunnighet

Målet är att säkerställa jämlik verksamhet och lärandemöjligheter för barnen samt en fortsättning på lärtigen.

Utgående från kompetensbeskrivningarna i utvecklingsprogrammet Nylitteracitet har Digistigen i Borgå (småbarnspedagogik – förskoleundervisning – grundläggande undervisning) utarbetats, som specificerar lokala läroplaner vad gäller digital kompetens, medieläsfärdighet och programmeringskompetens. Småbarnspedagogikens och förskoleundervisningens Digistig innehåller mål för personalens kunnande och pedagogiska verksamhet samt beskrivning av praktisk verksamhet.

Digistigen i Borgå finns på Teams-teamet. Teamet är öppen för personalen (kod: mu1u3pk).

- **Gemensamt tema för läsåret**

3.1.1.1 Stärkande av sociala färdigheter och interaktion, skydd mot mobbning och ingripande i mobbning

Ett av målen för förskoleundervisningen är att främja barnens välmående som helhet. Målet är att stöda barnens självkänsla så att den ökar och utvecklas och att lära barnen sociala färdigheter samt känslö- och trygghetsfärdigheter. Med känslöfärdigheter avses att kunna identifiera sina känslor, sätta ord på dem och beakta dem i vardagen. Med känslö- och trygghetsfärdigheter kan man öka barnets förmåga att ta hand om sig själv och erbjuda metoder för att förstå sitt eget värde och sina egna gränser. Om trygghetsfärdigheter och kroppsfostran i kapitel Jag växer och utvecklas.

Verksamhetssätt i barngruppen:

- Fostrarna stödjer varje barns delaktighet i gruppen.
- Man skapar en positiv stämning där både barn och vuxna trivs med varandra och tar hand om varandra genom gemensamma lekar och aktiviteter (trygghet, stressfrihet, skratt, glädje, personalens relationer, värme, uppmuntran och stöd, hjälpsamhet och empati, jämlikt bemötande, respekt för andra).
- Barnen får lära sig sociala regler som man kommit överens om. De vuxna fungerar som modeller och förebilder. (Att säga hej, hej då, tack och förlåt, vänta på sin tur, hjälpa andra, ta hand om varandra, tala med andra på ett artigt sätt)
- Barnen får vägledning för att lära sig förstå varför vissa sätt att agera är lämpliga och andra inte. Barnet lär sig och förstår moraliska frågor redan mycket tidigt, och därför börjar man behandla dessa frågor redan med 1–3-åringar. Man berättar för barnet om känslor, varför man får dem och hur de känns. Känslor är inte farliga utan går över av sig själva. Känslor kan också styras och man lär sig att hantera dem då man lär sig att känna igen och märka dem. Man kan öva på känslöfärdigheter: man kan lära sig färdigheter som hjälper en att komma över även svåra känslor. Man kan lära sig att förändra sitt eget känslotillstånd och känsloklimat mot det bättre. Oberoende av vad känslan säger, måste människan kunna handla rätt. (Källa: Kampman & Tukiainen 2020)
- Ju yngre barnet är, desto mer stöd från vuxna, behöver det för att reglera sina aggressioner och känsloreaktioner (såsom ilska, frustration, ångest, besvikelse eller sorg).
- Fostrarna gör tillsammans med barnen upp gemensamma trivselregler. Man gör inte upp listor med förbud utan i stället beskrivningar hur vi agerar och uppför oss i vår grupp. Man uppmuntrar exempelvis barnen att ta hand om och hjälp varandra i stället för att förbjuda dem att slåss och retas. Man kommer överens om hur barnen vill fira sina födelsedagar på daghemmet, att till exempel välja en kompis till bordet på födelsedagen kan vara svårt.

- De vuxna har en skyldighet att vara med i verksamheten samt följa och observera barnens lek. Barnen behöver de vuxnas stöd och handledning i sin interaktion.

I vissa situationer måste en vuxen aktivt handleda barnet. Väljer barnen själva sina platser vid matbordet eller vid samlingen eller har de utsedda platser? Man planerar sittplatserna så att utgångspunkten är att stödja vänskapsband.

Uppför sig alla lekande grupper väl eller förekommer det osakligt uppförande eller mobbning i gruppen? På avstånd kan leken verka lugn och ”bra”, men det kan ändå förekomma verbal eller psykisk mobbning. Den bästa lösningen är inte alltid att upplösa grupper som inte fungerar så bra, ta bort barn ur gruppen eller avbryta leken, utan ibland är det bättre att gå in och styra situationen.

- Fostrarna stödjer utvecklingen av barnens sociala och känslomässiga färdigheter. Man tar hjälp av olika material och program i verksamheten. (Exempel: Barnets sinne, Stegvis, Pienin askelin, Start, Molli, Piki, TunneMuksu, Mututoukka, Kaverikerho, Vuorovaikutusleikki, Se det goda! Kompisväskan). Verksamhetsmodellerna och de materialen som används skrivs in i den pedagogiska planen för gruppen.
- Fostrarna observerar och dokumenterar regelbundet interaktionen mellan barnen:
 - olika situationer under dagen
 - planerade samtal på två eller mer mellan barnet och en vuxen samt intervjuer med barnet: kartläggningen av jämställdhetsläget (i enhetens jämlikhets- och jämställdhetsplan) innehåller frågor om barnens upplevelser av trygghet, mobbning och de vuxnas agerande
 - uppgörande av sociogram över relationerna i barngruppen: vem skulle du vilja ta med på en utfärd, vem leker du helst med?

Skydd mot mobbning och ingripande i mobbning

Mobbning är upprepade och medvetna negativa handlingar som riktar sig mot någon annan. När små barn mobbar varandra är det fråga om ett inlärt felaktigt beteende eller utvecklad interaktions- och självregleringsförmåga. När ett barn ännu inte på ett tillräckligt sätt kan uttrycka sig och reda ut saker och/eller självregleringen är utvecklad, kan frustration ta sig uttryck genom fysiska handlingar mot andra. **Konflikter** är inte mobbning. Konflikter uppstår då två ungefär lika starka personers mål strider mot varandra. Konflikter är vanliga och behövs för att utveckla sociala färdigheter.

Mobbning är ett socialt fenomen som anknyter till användning av makt. Mobbaren upplevs som större och starkare och offret hamnar i underläge. Mobbning behöver inte vara dramatisk, men man kan se vissa typer av beteende i den. Mobbning kan vara **fysisk** (sparkar, slag, nyp, störande av lekar och söndrande av saker, gömmande av saker), **verbal** (att retas, tala illa om någon annan eller inte svara på tilltal), **psykisk** (hot, manipulation, att ändra på regler i lekar, påtryckningar eller att göra miner, sucka, kasta talande blickar eller lämna någon utanför). Mobbning kan också delas in i **direkt mobbning**, där mobbaren kan identifieras och mobbningen riktar sig direkt mot offret fysiskt eller verbalt, och **indirekt mobbning**, där mobbaren är svår att identifiera och mobbningen sker på olika sätt.

Mobbning är ofta förknippad med olika roller, som fostrarna måste vara medvetna om för att kunna påverka alla aspekter av situationen.

- offer
- mobbare
- medhjälpare som deltar aktivt
- förstärkare, som till exempel skrattar
- tysta godkännare
- försvarare

Ett mobbat barns beteende kan förändras. Barnet är ofta ensamt och pratar inte om kompisar. Saker kan försvinna om barnet försöker "köpa" vänner. Barnet kan dra sig undan och vara tyst och ledset. Hemma kan man notera sömnproblem. Barnet signalerar på olika sätt att det inte längre vill gå till daghemmet. Det barn som utsätts för mobbning kan också gång på gång söka sig till interaktion och lek med sina mobbare och se dem som sina vänner. Barnet agerar då i en viss roll och godkänner osakligt bemötande för att få vara med och vara en del av gruppen.

Mobbning förebyggs genom att stärka fostrarnas medvetenhet och stödja utvecklingen av barnens sociala förmågor och kamratrelationer, genom umgänges- och moralfostran, genom att hjälpa barnen att kontrollera aggressioner, genom att stärka barnens delaktighet samt genom fostrarnas engagemang för barngruppen.

Fostrarna ska diskutera konflikter och gräl med barnen. Barnen lär sig förstå att det i dessa situationer inte är fråga om mobbning utan konflikter. Konflikter ska tas på allvar och fostrarna ska stödja barnen i att lösa sina konflikter. Konflikter är alltid mycket känsloladdade, men man kan lära parterna i konflikten att man kan se saker ur olika perspektiv och göra eftergifter. Barnen ska inte lämnas ensamma med sina konflikter. Man kan också använda andra barn som en resurs i lösningen av konflikter. Den vuxna ska inte försöka hitta sanningen utan låta de berörda berätta sina egna versioner. Barnen får stöd i att hitta lösningar och föra ärendet framåt.

De vuxna reder ut vad som har hänt och lyssnar på parterna utan förutfattade meningar. Fråga Vad som hände enligt din åsikt? Vad tänkte du? Vad ville du?

Man funderar på en lösning tillsammans med barnen.

Vad ska vi göra nu? Hur skulle man ha kunnat agera annorlunda?

Fostrarna ska prata med barnen om mobbning så att barnen blir medvetna om mobbning som fenomen och de roller som förekommer i samband med mobbning, samt vad man kan göra om man upptäcker eller misstänker mobbning. Att berätta om och diskutera konfliktsituationer är INTE att skvallra. Som utgångspunkt för diskussioner om mobbning och rollerna i mobbning kan man exempelvis använda böckerna om Pelle Svanslös.

Fostrarna berättar för föräldrarna att barnet är en del av en kamratgrupp och om barngruppens målsättningar och verksamhet gällande stödjande av sociala färdigheter. Man diskuterar med föräldrarna och skapar samförstånd om praxisen. Med föräldrarna kan man komma överens om exempelvis praxis för utdelning av inbjudningar till födelsedagskalas. Man diskuterar med barnen om det är godtagbart att använda födelsedagsinbjudningar för utpressning eller hot och om man får göra så. Hur känns det att bli lämnad utanför?

Mobbning, våld eller kränkande beteende godtas inte i någon form. Principen är att mobbningssituationer ska lösas i den miljö där mobbningen sker. Föräldrarna kan inte påverka det som sker under dagen i småbarnspedagogiken. Om fostrarna upptäcker mobbning eller ett barn eller en förälder för fram en misstanke om mobbning, ska man alltid ta situationen på allvar. Personalen i gruppen reder ut frågan genom att observera situationer och höra alla parter, så att alla får säga sin åsikt. Efter att personalen har hört alla inblandade kommer man överens om hur man ska gå vidare. Observationer och alla inblandades åsikter skrivs ner utan värderingar. Också överenskomma åtgärder skrivs ner. Föräldrarna till de barn som varit involverade i mobbningen informeras omedelbart om situationen och om vilka åtgärder man har vidtagit för att få mobbningen att upphöra. Situationen följs upp med två veckors mellanrum tills mobbningen har upphört. Under uppföljningstiden följer man barngruppen särskilt noggrant. Datum för uppföljningen antecknas. Se även kapitlet gemensam och individuell elevvård.

(Källa: Mobbar även små barn? Repo, L. & Stoor-Grenner, M.)

Stödmaterial:

[Sosioemotionaalisten taitojen tukeminen](#)

webbplatsen Tasa-arvoinen varhaiskasvatus: www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi

3.2 Lärmiljöer i förskoleundervisningen

Med lärmiljöer i förskoleundervisningen avses de lokaler, platser, redskap, grupper och förfaringssätt som stödjer barnens växande, lärande och kommunikation. Lärmiljöerna ska bilda mångsidiga och flexibla pedagogiska helheter. De ska ge möjligheter till lek, kreativa lösningar och mångsidig analys av olika företeelser med hjälp av aktiverande arbetssätt som motiverar barnen.

Lärmiljöerna ska utvecklas utgående från den värdegrund, syn på lärande och de mål för utvecklandet av verksamhetskulturen som fastställs i föreliggande grunder. Utöver det ska barnens kunskaper, intressen och individuella behov samt principerna för förskoleundervisningen som beskrivs i kapitel 4 beaktas. Lärmiljöerna ska vara trygga och hälsosamma. De ska också ge barnen möjlighet att leka och arbeta i en lugn och avslappnad atmosfär. Lärmiljöerna ska utformas så att de är ergonomiskt, ekologiskt och estetiskt ändamålsenliga och så att de är tillgängliga och ljusa, rena och trivsamma och att inomhusluften är av god kvalitet.

Lärmiljöerna ska utvecklas så att de främjar kommunikation och kollaborativt kunskapsskapande. Gemensamt överenskomna regler och tillvägagångssätt skapar en trygg pedagogisk miljö där man respekterar varandra. Mångsidiga lärmiljöer stödjer barnens aktivitet och sunda självkänsla, utvecklingen av sociala färdigheter och förmågan att lära sig samt ökar jämlikheten. Barnen ska vara med och utforma lärmiljöerna. Deras idéer och alster ska synas i lärmiljöerna. Det stödjer barnens delaktighet och ger dem en känsla av att lyckas och stärker samspelet med kamratgruppen.

Som lärmiljöer används lokaler inomhus och utomhus, den närbelägna naturen och den byggda miljön. Också informations- och kommunikationsteknik ska användas och tillämpas på ett ändamålsenligt sätt i förskoleundervisningen. De möjligheter som erbjuds av olika samarbetspartner, såsom biblioteks-, kultur- och idrottsväsendet, ska också utnyttjas. Barnens egna leksaker, informations- och kommunikationsteknisk utrustning och andra redskap kan användas enligt överenskommelse med vårdnadshavarna. Målet är att lärmiljöerna utgör ett helhetsbetonat lärlandskap som uppmuntrar till aktivt, kollaborativt och självständigt lärande.

3.2.1 Den lokala planen

Förskoleundervisning ordnas i daghemmens förskolegrupper som finns i anslutning till skolor och daghem. Förskoleundervisningens närmiljö kan alltså bestå av aktörer inom småbarnspedagogiken och/eller den grundläggande utbildningen. Detta stöder utvecklingen av samarbetet mellan och en enhetlig verksamhetskultur inom småbarnspedagogiken och förskole- och nybörjarundervisningen och kontinuiteten i barnets lärtig och verksamhetsmiljö.

Utifrån resultaten från enkäten Framtidens skola i Borgå och läroplansarbetet har man i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen i Borgå valt ut två lokala prioriterade områden i fråga om lärmiljö:

- Arbetsro samt en vänlig och lugn atmosfär
- Flexibla lokaler och redskap som lämpar sig för undervisningen och samarbetet

I årsplanen beskriver förskolan sina verksamhetssätt utifrån dessa prioriterade områden och specificerar samarbetspartner och lärmiljöer.

Arbetsro samt en vänlig och lugn atmosfär

Barnets arbete och inläring stöds såväl av den fysiska som av den psykiska och sociala lärmiljön. För arbetet och verksamheten ska man ordna olika slags lokaler där barnen kan arbeta ensamma, i par, i små grupper eller med hela gruppen. Verksamheten graderas och delas upp under dagen och veckan. En bra planering lägger grunden för arbetsro och lugn. En tydlig struktur i de dagliga funktionerna och rutiner stöder både barnen och de vuxna. Ett illustrerat och verbaliserat dags- och veckoprogram fungerar som hjälp för att uppfatta och förutse verksamheten och tidsplanen. När de vuxna delar arbetsuppgifterna och innehållen och engagerar sig i arbetet med barnen blir det möjligt att uppmärksamma barnens olika målsättningar och att ge handledning och stöd i rätt tid.

En god **social och psykiska miljö** förutsätter en aktiv och sensitiv närvaro av personalen. De vuxna ska på ett medvetet och varmt sätt stärka en trygg atmosfär där barnen vågar uttrycka sig, prova på och öva på nya saker. Fostrarna ska kunna anpassa sitt eget sätt att interagera enligt vad som passar för barnet och handleda barnets interaktion på ett positivt sätt. Man gör det tydligt för barnen vilken typ av handlingar och beteende som förväntas av dem. Förbud och regler är inte tillräckliga metoder för handledning. Fostrarna måste kunna uppmärksamma barnets sätt att kommunicera och förstå även ordlös kommunikation. Ett sensitivt känslspråk kan exempelvis

vara leenden, uppskattande blickar och beröring. Man tar emot barnen personligen och säger hej då när de går hem.

Vid planeringen av den sociala och psykiska miljön fäster man också uppmärksamhet vid de praxis och överenskommelser med vilka man säkerställer arbetsron och en lugn atmosfär för det arbete som pågår. Överenskommelserna kan gälla koncentration på det egna arbetet, regler kring avbrytande och störande av andra, att vänta på sin tur eller be om ordet, användningen av lokaler och redskap med mera. För att arbetsron ska kunna upprätthållas måste det också finnas rutiner för uppföljning. Praxisen för hur man ingriper i regelbrott ska vara gemensamt överenskomna och i allas kännedom. Praxis och överenskommelser som behövs i verksamheten och växelverkan planeras och behandlas tillsammans med barnen och vårdnadshavarna så att alla parter är medvetna om dem och kan binda sig till att agera enligt dem.

Man stödjer barnen i att uttrycka sig själva och sina känslor samt hjälper dem att reglera sina känslor. Barnet ska inte lämnas ensamt med sina negativa känslor eller för att lugna sig, utan fostraren stödjer barnet och hjälper det att reglera sina känslor. Fostraren ska trösta barnet och ta barnet i famnen. Ett barn ska inte heller tas bort från en situation eller aktivitet som straff, utan en vuxen ska hjälpa barnet att ta kontroll över situationen så att aktiviteten kan fortsätta.

Verksamhetsmodeller som ökar barnens delaktighet

- Fostrarna ansvarar för gruppbildningen och säkerställer att varje barn får vara delaktigt i gruppen.
- Barnens erfarenheter av att påverka i frågor som rör dem stärks när fostrarna beaktar barnens individuella vanor och egenskaper i verksamheten, såsom vid vila, vid måltider eller i nya situationer.
- I gruppen ska man skapa och komma överens om strukturer och verksamhetssätt genom vilka barnen blir hörda och får påverka, exempelvis möten, samtal eller team.
- Barnen deltar i planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten såväl spontant som inom ramen för strukturer som skapats för detta ändamål.
- Fostrarna kartlägger barnets intressen genom att observera och samtala med barnet och ger barnet möjlighet att ägna sig åt sådant som intresserar barnet.
- Man ordnar regelbundna och planerade samtal på tu man hand med barnen. Utvärderingar samt nya mål och planer för verksamheten skrivs in i barnets plan för förskoleundervisningen.
- Fostrarna ska ge barnen möjlighet att delta, men barnen väljer själva på vilken nivå de deltar. Ett barn får också neka till att delta.

Läs mer om verksamhetskulturen som stödjer delaktighet i planen för småbarnspedagogiken.

Flexibla lokaler och redskap som lämpar sig för undervisningen och samarbetet

Flexibla lokaler som lämpar sig för undervisningen och samarbetet bildas av olika slags arbetsstationer och möbelkombinationer som gör det möjligt att arbeta ensam, i par och i grupper. Verksamheten, lokalerna och redskapen bör planeras så att barnet inte måste sitta still för mycket utan aktiverar barnet i funktionalitet och i att röra på sig. Användningen av lokalerna inomhus och utomhus effektiviseras och görs mångsidigare genom att man arbetar i smågrupper och delar upp verksamheten till olika lokaler. Lokalerna ska planeras och modifieras tillsammans med barnen. Undervisningsredskapen väljs och skaffas så att de stöder barnens inlärning.

I lärmiljön synliggörs språklig, kulturell och visuell mångfald så att alla barn i gruppen kan vara delaktiga och känna att den egna bakgrunden är värdefull. Språken och kulturerna syns bl.a. i böcker, bilder och lekredskap. Utflykter och virtuella besök används för att göra lärmiljöerna mångsidiga. Del 1 i verktyget SpråkPeda används som ett verktyg för utvärdering och utveckling av en språkmedveten lärmiljö.

I förskoleundervisningen används inget gemensamt läromaterial eller någon gemensam lärobok, utan läraren använder olika slags färdiga material på ett mångsidigt sätt efter behov. Till exempel i samband med kartläggningen av inlärningsfärdigheterna används alltid övningsmaterial.

Förskolegrupper som finns i anslutning till daghem använder olika lokaler i daghemmet och näromgivningen på ett mångsidigt sätt. När man åker längre bort använder man lokal- eller beställningstrafik. I Borgåområdet finns stads- och landsbygdsmiljö, byar, skärgård, åstränder och hamnar. I Borgå är det aldrig långt till skogar och parker. Andra verksamhetsmiljöer för småbarnspedagogiken är idrottsplatser och -planer, bibliotek/bokbussar, museer, simhallen samt andra tjänster, industrier och företag.

- [Nationalstadsparken i Borgå](#)
- Naturskyddsområden, naturstigar, fågeltorn/utsiktsplatser samt utflyktsområden i skogen: t.ex. Stensböle, Ekudden, Ruskis, Svinö, Telegrafberget, Maren och Borgbacken, Näse sten, Jonasbacken Uddas, Gammelbacka gårds parkskog
- Herrgårdar och andra byggnader: t.ex. Haiko, Kiala, empirekvarteren, gamla stan, Näse gård, Näsebackens begravningsplats
- [Museer och sevärdheter i Borgå](#)
 - J. L. Runebergs hem
 - Galleriet Gamla Kaplansgården
 - Borgå konsthall
 - Näse Gårds galleri
 - Albert Edelfelts ateljémuseum
 - Borgå museum/Holmska gården
 - Borgå museum/Gamla rådhuset
 - Borgå dock- och leksaksmuseum
 - Walter Runebergs skulptursamling
 - Yrjö A. Jänttis konstsamling
 - Domkyrkan och Lilla kyrkan
 - Ortodoxa kyrkan
 - Postbacken

Förskolegrupper som finns i anslutning till eller i närheten av skolor använder i mån av möjlighet samma lokaler och redskap med den grundläggande utbildningen och bygger nya, gemensamma lärmiljöer. Gemensam inläring och samarbetet kan utvecklas digitalt, till exempel på gemensamma inlärningsplattformar, via videosamtal eller andra mobiltillämpningar. Digitalitet planeras som en naturlig del av barnens lärmiljöer och aktiviteter. Barnen ska få lära sig att använda olika apparater och verktyg samt medier, som ska vara tillgängliga för barnen.

Se teamet Digistigen i Borgå på Teams. En lista över applikationer som används inom småbarnspedagogiken / förskoleundervisningen finns som bilaga i Digistigen. **Programmen och applikationerna som används måste vara granskade och godkända i enlighet med stadens process.**

Stödmaterial:

[Lärmiljöer](#)

3.3 Samarbete i förskoleundervisningen och vid övergångarna

Målet med samarbetet är att förskoleundervisningen, annan småbarnspedagogik och den grundläggande utbildningen bildar en logisk kontinuitet som stödjer barnets utveckling och lärande. Samarbetet ska säkerställa kvaliteten på förskoleundervisningen och stärka barnens och vårdnadshavarnas delaktighet. Samarbetet ska vara systematiskt. Samarbetet ska utvecklas och utvärderas tillsammans under ledning av anordnaren av förskoleundervisning.

Samarbete inom förskoleundervisningen

En förutsättning för undervisning av hög kvalitet är kännedom om målen och förfaringssätten under de olika etapperna av lärtigen. Genom att utarbeta och utveckla läroplanerna i samarbete mellan personalen i förskoleundervisningen, den övriga småbarnspedagogik och den grundläggande utbildningen främjas kvaliteten inom småbarnspedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning. Det är viktigt att personalen inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och nybörjarundervisningen har möjlighet att bekanta sig med varandras verksamhet och lärmiljöer också i praktiken. För att stödja barnens växande och lärande ska undervisnings- och stödmetoderna vara enhetliga.

Förskolepersonalen ska samarbeta med personalen inom social- och hälsovården för att stödja barnens välbefinnande, växande och lärande. Stödet för barnens växande och lärande samt praxis inom förskolans elevvård ska utvärderas och utvecklas genom sektorsövergripande samarbete. Genom samarbete mellan förskolepersonalen och aktörer i närmiljön främjas att lärmiljöerna är mångsidiga. Samverkan med andra öppnar barnets lärmiljöer mot samhället och världen utanför.

Samarbete inom personalen är nödvändigt med tanke på en välmående arbetsgemenskap och för undervisningens kvalitet. Samtidigt fungerar samarbetet mellan de vuxna i förskolan som en bra modell för barnen. Att stärka barnens samarbetsförmåga är ett av de mest centrala målen i förskoleundervisningen. Olika samarbetsformer och smågruppsarbete ska användas inom förskoleundervisningen. Barnen ska uppmuntras och stödjas till att verka som medlemmar i en grupp och att utveckla sin samarbetsförmåga. Barnens åsikter ska höras på ett för dem lämpligt sätt när verksamheten planeras, genomförs och utvärderas.

Samarbete med vårdnadshavarna

Anordnaren av förskoleundervisning ansvarar för att utveckla samarbetet med vårdnadshavarna. Utgångspunkten för samarbetet är att bygga upp förtroende, jämlik kommunikation och ömsesidig respekt mellan parterna. Samarbetet förutsätter initiativförmåga av förskolans personal och att de har personlig kommunikation med vårdnadshavarna. Samarbetet ska ta hänsyn till familjernas

mångfald, individuella behov och frågor som gäller vårdnad. Olika kommunikationsmedel ska användas i samarbetet och vid behov används en tolk eller språkassistent. Samarbetet med vårdnadshavarna ska också ge möjlighet till diskussion vårdnadshavarna emellan.

Vårdnadshavarnas erfarenheter gällande sitt barns tidigare uppväxtmiljöer, utveckling, lärande och intressen ska beaktas i förskoleundervisningen. Läraren ska diskutera med vårdnadshavarna om familjens och förskolans värden, fostringsmetoder och mål. Barnens och vårdnadshavarnas synpunkter ska beaktas i undervisningen och vid uppgörandet av den plan som eventuellt utarbetas skilt för varje barns lärande. Vårdnadshavarna ska ges tillfällen att bekanta sig med och delta i sitt barns förskoledag. För samtal med vårdnadshavarna ska reserveras tillräckligt med tid. Vårdnadshavarnas språk- och kulturkunskaper och annan sakkunskap kan utnyttjas i förskoleundervisningen.

Förskolepersonalen ska diskutera med vårdnadshavarna om hur barnens växande och lärande framskrider. Särskilt viktigt är samarbetet med vårdnadshavarna när ett barn behöver stöd för sitt växande och lärande. Vårdnadshavarna ska få information om hur transporter och elevvård, och övriga tjänster inom småbarnspedagogiken som barnet utöver förskoleundervisningen har möjlighet till, ordnas under förskoleundervisningen. Respons från vårdnadshavarna och barnen ska tas i beaktande då undervisningen, olika former av stöd och verksamhetskulturen utvecklas.

Samarbete vid övergångarna

Övergången från hemmet eller den tidigare småbarnspedagogiken till förskolan och från förskolan till skolan är viktiga skeden i barnets liv. En smidig övergång främjar barnens känsla av trygghet och välbefinnande samt deras förutsättningar för tillväxt och för att lära sig. Förfaringssätten vid övergångarna ska vara planmässiga. Det är viktigt att det i de lokala planerna för småbarnspedagogik och grundläggande utbildning finns en enhetlig linje för förfaringssätt i samband med övergångarna. Förfaringssätten ska utvärderas och utvecklas genom samarbete bland personalen. Respons från vårdnadshavarna ska också beaktas.

Anordnaren av förskoleundervisning ska skapa sådana samarbets- och informationsrutiner att barnens övergång från hemmet eller den tidigare småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen sker så smidigt som möjligt och stödjer barnens växande och lärande. Information som är nödvändig för anordnande av stöd för lärande och elevvård överförs när barnet övergår från en enhet till en annan eller från ett utbildningsstadium till följande. Överföringen av information ska följa gällande lagar. Vid övergångarna och i synnerhet vid beslut om att inleda förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen vid en avvikande tidpunkt ska man även utnyttja den sakkunskap som tidigare och framtida lärare har om barnets växande och lärande.

När ett barn börjar i förskolan och skolan ska man diskutera med barnet och vårdnadshavaren om mål, uppdrag och förfaringssätt. Målet är att barnen och vårdnadshavarna bekantar sig med lärmiljöerna, verksamheten och personalen i förskole- och nybörjarundervisningen innan undervisningen inleds. Barn och vårdnadshavare till barn som övergår till den grundläggande utbildningen ska informeras om morgon- och eftermiddagsverksamheten i den grundläggande utbildningen.

3.3.1 Den lokala planen

Samarbete i förskoleundervisningen

Om samarbete med olika aktörer finns i planen för småbarnspedagogik.

Målet med personalens ömsesidiga samarbete är att lära känna målsättningarna för och praxis under lärtigens olika faser och förstå var barnet kommer ifrån och vart det är på väg. Genom samarbete byggs även en lärande gemenskap. För att dela lärandet och lära sig av andra kan följande arbets- och verksamhetssätt användas:

- arbete i arbetspar
- observation av dem som arbetar i den egna gruppen
- observation av arbetet i andra grupper
- simultanundervisning
- delande av olika slags kunnande, material och metoder
- utveckling av modellen för verkstadsarbete
- samarbete mellan enheter och grupper inom förskoleundervisningen
- förskolelärarnas möten.

Strukturerna för sektors- och yrkesövergripande samarbete inom förskoleundervisningen:

- gruppen för inlärningsstöd
- enhetens grupp för välbefinnande eller skolans elevvårdsgrupp
- individuella stödgrupper för inläringen/elevvårdsgrupper

Till möten i barnets individuella grupp kallas utöver vårdnadshavarna vid behov andra sakkunniga som arbetar med barn. Verksamheten i dessa sektors- och yrkesövergripande grupper beskrivs närmare i avsnitten om stödet för inläringen och elevvården.

Syftet med samarbetet mellan förskole- och nybörjarundervisningen är att utveckla en gemensam verksamhetskultur och sänka tröskeln i övergången. På så sätt stärker man kontinuiteten i barnets lärtig och stödet för växande och lärande. Förskoleenheten och närskolan samarbetar under läsåret. Förskoleundervisningen och närskolan upprättar årligen en samarbetsplan för barnens verksamhet som bifogas till enhetens årsplan. Rektorn och daghemsföreståndarna ansvarar tillsammans med sin personal för planeringen av samarbetet och dess genomförande. Skolmiljön blir bekant för barnen under förskoleåret och övergången till grundskolan underlättas. Gemensam verksamhet inom förskole- och nybörjarundervisningen ordnas minst tre gånger under terminen, bland annat i genomförandet av ett tema med anknytning till inlärningshelheter inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen i Borgå. På våren har barnet minst en gång möjlighet att bekanta sig med sin kommande skola. Om arrangemangen kring besöket i den kommande skolan avtalas med förskoleundervisningen och vårdnadshavarna.

Informationsöverföring mellan småbarnspedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning samt morgon- och eftermiddagsverksamheten

För ordnandet av undervisningen och verksamheten är det viktigt att de som arbetar med

barnet har väsentlig information om barnet. Den informationen som behövs för ordnandet av undervisningen ska överföra till den nya förskoleundervisningen. Personalen från den enhet där barnet har varit är ansvarig för informationsöverföring. Den nya enheten ordnar möjlighet till bekantning för barnet och familjen.

- När barnet går över från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen ordnas ett möte. För dataöverföringen används blanketten "Förberedelse inför barnets övergångsmöte". För barn som inte har svenska eller finska som hemspråk, överförs även som bilaga till dataöverföringsblanketten SpråkPedas del 2 (Iakttagelser av den språkliga värld som ett flerspråkigt barn lever i) och 3 (Uppföljning av ett flerspråkigt barns kunskaper i svenska).
- Då barnet byter till en annan förskoleundervisningsplats inom den egna kommunen följer barnets inlärningsplan och bilagor med barnet i verksamhetsstyrningssystemet.
- Då barnet flyttar till en annan kommun ansvarar daghemsföreståndaren för informationsöverföringen. Vårdnadshavarna ges en kopia av barnets plan.

I april–maj ordnas överlåtelsemöten mellan förskoleundervisningen och den kommande skolan om de barn som ska börja skolan. Det kan hållas två sådana möten. Specialläraren inom småbarnspedagogik avtalar ett separat möte om barn i behov av stöd i samarbete med närskolan. Tidsplanen informeras till förskolepersonalen under februari. På mötet deltar förskoleundervisningens lärare, specialläraren inom småbarnspedagogik, den kommande klassläraren, specialläraren samt rektor och vid behov skolans elevvårdspersonal. Vid behov kallas den kommande ansvarsledaren för eftermiddagsverksamheten till mötet för att behandla ett enskilt barns ärende. För detta behövs vårdnadshavarnas samtycke. Överlåtelsemöten för andra barn som börjar skolan avtalas av förskolepersonalen och närskolan. Om antalet elever är litet, går alla blivande elever igenom under mötet.

På överlåtelsemötet finns med informationsöverföringsdel av inlärningsplanen för barnets förskoleundervisning som är godkänd av vårdnadshavarna och en sammanfattning av LukiMat-bedömningen. Barnets kunskaper i svenska (Hitta språket kartläggning) beskrivas i barnets plan. Till och med i fråga om barn med främmande språk flyttas också SpråkPedas del 3/barnets färdighetsnivå blanketten till skolan. Om barnets stödbehov fortsätter i skolan, flyttar gruppens lärare förskoleundervisningens inlärningsplan för barn med intensifierat stöd i sin helhet till skolan. Enhetens speciallärare överför till skolan den individuella planen för ordnandet av undervisningen för barn med särskilt stöd. Också barnet bör ges möjlighet att berätta om sig själv vid övergångarna.

Stödmaterial:

[Sekretess och dataskydd inom småbarnspedagogiken](#)

Samarbete med vårdnadshavarna

Invandrartjänsterna och de småbarnspedagogiska tjänsterna har en gemensam verksamhetsmodell för att inleda småbarnspedagogiken/förskoleundervisningen med familjer som har flyktningbakgrund. Närmare beskrivning finns i plan för småbarnspedagogik. Broschyerna

”Välkommen till småbarnspedagogiken” finns också på: engelska, kurdiska (sorani), turkiska, thailändska, ryska, vietnamesiska, arabiska och albanska.

Stödet för barnens välbefinnande, växande och lärande planeras och genomförs i samarbete med vårdnadshavarna. Förskolepersonalen ansvarar för uppbyggandet av en förtrolig relation och fasta former för samarbetet. Inom förskoleundervisningen ordnas föräldramöten där man både berättar om saker kring och rutiner för förskoleundervisningen och gör vårdnadshavarna delaktiga i planeringen av förskoleundervisningen. Förskolepersonalen ordnar samtal med vårdnadshavarna om sådant som rör barnet. Tillsammans med vårdnadshavarna utarbetas inlärningsplanen för barnets förskoleundervisning före höstlovet. Planen revideras vid behov under läsåret och dess förverkligande granskas på våren. Dagliga möten och samtal med vårdnadshavarna är betydande tillfällen för att både ge och få återkoppling.

Observationen och den pedagogiska dokumentationen nyttjas för att berätta om barnets vardag. Om barngruppens verksamhet berättas också regelbundet i ett vecko- eller månadsbrev.

Vid behov används tolk i samarbetet med vårdnadshavarna. Användningen av tolk säkerställer ömsesidig förståelse. Tolk används vid behov till exempel i inledningssamtalet och samtalet gällande planen för barnets inlärningsplan samt föräldrakvällar. I samarbetet med vårdnadshavarna beaktas även båda vårdnadshavarnas delaktighet i situationer där endast en av dem pratar ett främmande språk. Instruktioner för att använda tolktjänster finns i arbetsmiljön för de småbarnspedagogiska tjänsterna.

I samarbetet med vårdnadshavarna säkerställs barnets deltagande i förskoleundervisningen. Om oro uppstår bör personalen diskutera frågan med vårdnadshavarna så tidigt som möjligt. Till exempel har en verksamhetsmodell beskrivits för oroande frånvaro eller för att inleda ett bredare branschöverskridande samarbete.

I daghem kan det finnas föräldraföreningar, vars verksamhet stöder daghemmens arbete med småbarnspedagogik.

4 Principer för förskoleundervisningen

Förskoleundervisningen ska följa de allmänna målen för förskoleundervisningen och målen för verksamhetskulturen som beskrivs i tidigare kapitel.

4.1 Mångsidiga arbetssätt

Handledd och spontan lek samt åskådliggörande arbetssätt som främjar barnens aktivitet och kreativitet utgör en väsentlig del av förskolans verksamhet. Valet och användningen av arbetssätt ska styras av förskoleundervisningens uppdrag och mål och av barnens behov, förutsättningar och intressen. Barnens växande och lärande och utvecklingen av deras mångsidiga kompetens (kap. 2.5) och sociala färdigheter ska stödjas genom användning av mångsidiga arbetssätt.

Arbetssätten i förskoleundervisningen är både verktyg och föremål för lärandet – färdigheter som utvecklas småningom och som barnen behöver under sin lärtig. Därför är det viktigt att läraren uppmuntrar barnen att pröva och använda olika arbetssätt i grupper, parvis och självständigt. Barnen ska få delta i planeringen av verksamheten och valet av arbetssätt och utföra olika slag av arbetsuppgifter. Det främjar barnens delaktighet i vardagen och stödjer utvecklingen av barnens förmåga att ta initiativ och ansvar. Lärandet främjas av att barnen är med och funderar över arbetets målsättningar och att de vet vad som förväntas av dem. De gjorda valen och slutresultaten utvärderas tillsammans.

När barnen leker lär de sig och gestaltar världen. Därför är lek i olika former central i förskoleundervisningen. Upplevelsebaserade och aktiverande arbetssätt ger barnen upplevelser och stärker deras motivation att lära sig. Målet är att barnen använder alla sina sinnen, rör på sig, utvecklar sitt minne och sin fantasi och njuter av att komma till insikt. Som stöd för lärandet och för att stödja utvecklandet av kollaborativa arbetssätt används olika slags spel. Vid gemensamt arbete ska barnen uppmuntras att fråga, undra, utforska, dra slutsatser och lösa problem samt att arbeta målinriktat mot det gemensamma målet. Barnen ska också ges möjligheter att experimentera och arbeta självständigt.

Användningen av mångsidiga arbetssätt förutsätter att lärmiljöerna i tillräcklig omfattning innehåller material, audiovisuella hjälpmedel och redskap som lämpar sig för lek och lärande samt möjligheter att använda informations- och kommunikationsteknik. Fungerande lärmiljöer ger möjligheter till att differentiera barnens arbete. Upplevelser av att lyckas och uppmuntrande respons bidrar till att utveckla en positiv självkänsla hos barnen. Målet är att barnens vilja att försöka och att lära sig stärks och att de förlitar sig på sin förmåga att lära sig nya saker.

Arbetssätten i förskolan ska utvecklas tillsammans utgående från personalens självvärdering och responsen från barnen och vårdnadshavarna.

4.1.1 Den lokala planen

Inom förskoleundervisningen är arbetssätten både ett verktyg för och ett objekt för inläringen. Det centrala är att man använder arbetssätt som främjar växelverkan och samarbetet. Utöver självständigt arbete lär barnet sig att arbeta och lära sig tillsammans med andra. Inom förskoleundervisningen betonas pedagogiken och metoderna för småbarnspedagogik, till exempel olika former av lek.

Utvecklande av lek både inomhus och utomhus förutsätter verksamhet av vuxna

- inriktad verksamhet med barnen
- fördjupning i leken, handledning av barnens verksamhet och lek
- handledning av barnen för en meningsfull verksamhet
- tillämpning av rollspel, lekar med föremål och fysiska lekar även i handledd verksamhet
- fästa uppmärksamhet på att berika och förnya leken
- aktiverande av lekar med regler och vuxnas deltagande i dem.

Utöver leken ska förskoleundervisningen stöda rörelse och vara aktivitetsbetonad, upplevelserik, experimentell och utforskande. Valet av arbetssätt påverkas av ändamålsenligheten av olika arbetssätt med tanke på uppgiften, olika sätt att lära sig och barnens handlingsätt. Inläringen stärks via många kanaler genom att använda olika sinnen. Inläringen stöds med mångsidiga arbetssätt, redskap och metoder, till exempel genom att illustrera och verbalisera verksamheten och lärmiljön. Barnen deltar i planeringen och valet av verkstäder. I verksamheten används både barnens frivilliga arbete och arbete som leds av vuxna.

Arbetssätten modifieras och varieras utifrån personalens självutvärdering och den respons som fås av barnen och vårdnadshavarna. Förskolepersonalens utvärderar verksamheten kontinuerligt och behandlar uppkomna saker regelbundet. När enskilda barns och gruppens färdigheter utvecklas väljer man nya verksamhetssätt och barnen handleds att prova på olika arbetssätt.

Verksamheten i daghemmens barngrupper sker ofta i små grupper och genom att dela in aktiviteter och förflyttningar i flera steg. Genom att arbeta i mindre grupper gör man aktiviteten lugnare och minskar mängden interaktion och belastningen för såväl barn som vuxna. På detta sätt kan man även ordna långvarigare aktiviteter och använda lokaler effektivt och mångsidigt.

Principen för arbete i små grupper är att barnen och fostrarna delas upp på ett ändamålsenligt sätt för att utföra aktiviteter, och använder lärmiljöer och redskap på ett mångsidigt sätt. Arbetet i små grupper ska vara planerat så att gruppens sammansättning, fostraren eller fostrarna samt verksamhetens innehåll och mål är pedagogiskt motiverade. Grupper kan bildas enligt verksamheten eller barnens behov och intressen, enligt ålder eller över gruppgränserna. Sammansättningarna ska variera beroende på situation, behov och verksamhet. Fostrarna ska också arbeta i olika smågrupper och med olika barn. Barnen ska ha möjlighet att skapa en relation till alla vuxna i grupper och ingå i olika kamratgrupper, och ibland även större grupper.

Man kan till exempel ägna sig åt ledd verksamhet, lek eller motion, vistas ute eller äta i små grupper. Verksamheten i en liten grupp kan också basera sig på habiliteringsbehov eller tillämpning av ett särskilt program (t.ex. Kili, Kuttu, Kaveri-kerho, S2-undervisning).

Undervisnings- och handledningsmetoderna ska variera på det sätt som situationen och innehållet kräver. Fostrarnas arbete i par kan fördelas så att man turas om att undervisa och stödja barnen. En person undervisar/ansvarar för undervisningen och en annan observerar, så att man får mer detaljerad information som baserar sig på observation. Man kan också fördela arbetet så att en undervisar och en annan assisterar. I teamundervisning turas båda flexibelt om att handleda gruppen. I parallell/samtidig undervisning lär alla ut samma sak samtidigt till olika grupper. När man arbetar vid olika stationer lär varje vuxen ut olika innehåll, och barnen rör sig från station till station. (Linnilä, M-L. Föreläsningsmaterial 4.4.2013)

Mångsidiga arbetssätt och lärmiljöer samt pedagogik på flera nivåer bildar en helhet. Grundprinciperna i valet av arbetssätt är aktivitet, kreativitet och delaktighet. Barnen deltar i planeringen och valet av arbetssätt. I planeringen och genomförandet av gruppens verksamhet ska fostrarna även beakta hur barnens individuella egenskaper och behov, såsom styrkor och talanger, temperament och kognitiv stil, kan stödjas.

För att planering arbetssätt utnyttjas också utbudet av Mini-Kultis och Digistigen i Borgå.

4.2 Utvärdering som stöd för undervisningen och lärandet

Utvärderingen utgör en viktig del av förskoleundervisningen. I förskoleundervisningen har utvärderingen två syften: den används som hjälp för att planera och utveckla undervisningen och för att stödja varje barns välbefinnande, växande och lärande. Utvärderingen är en helhet bestående av observation, dokumentation, evalueringssatsatser och respons, som utöver lärarna även den övriga förskolepersonalen samt barnet och barnets vårdnadshavare ska delta i.

Förskoleundervisningens uppdrag är att tillsammans med vårdnadshavarna skapa gynnsamma förutsättningar för barnet att utvecklas och lära sig. För att undervisningen ska vara målinriktad och stödja barnets utveckling förutsätts att läraren får information om barnens tidigare uppväxtmiljö, utveckling, lärande och intressen. Centrala informationskällor är barnens vårdnadshavare, tidigare personal inom småbarnspedagogik och barnen själva. Förskoleläraren ska använda informationen för att planera barnets individuella mål i samråd med vårdnadshavaren och barnet. En plan för barnets lärande i förskoleundervisningen kan användas som hjälp vid planeringen.

Läraren ska följa upp varje barns utveckling och lärande under förskoleåret genom att följa upp barnets arbete, beteende och hur lärandet framskrider inom olika kunskaps- och färdighetsområden. Uppföljningen ska basera sig på kontinuerlig observation och mångsidig dokumentation. Barnens alster och egna erfarenheter ska utgöra en del av dokumentationen och bedömningen. Också vårdnadshavarnas iakttagelser av sitt barns lärande och välbefinnande är viktiga. Läraren ska utgående från uppföljningsinformationen och den utvärdering som baserar sig på den anpassa undervisningen, lärmiljöerna och barnens eventuella stöd.

Läraren och den övriga personal som handleder barnen ska varje dag ge uppmuntrande respons till barnen om deras styrkor och om områden som de behöver utveckla. Den dokumentation som finns

används så att alla barn kan observera sina framsteg. När barnen bli varse sin egen utveckling utvecklar de en positiv uppfattning om sig själva som lärande individer. Det är viktigt att vårdnadshavarna ofta får respons om sitt barns arbete, beteende och lärande, så att de för sin del kan stödja sitt barn.

Förskoleundervisningen ska utveckla barnens förutsättningar för självvärdering. Barnen ska uppmuntras att beskriva vad de tycker om i förskolan, vad de enligt egen åsikt lyckats med och vad de skulle vilja lära sig i fortsättningen. Läraren ska också uppmuntra barnen att fundera över hur gemensamma uppgifter lyckats. Självvärderingsförmågan som småningom utvecklas under barnens lärstig, utgör en del av förmågan att lära sig.

När barnet börjar i första klass är det viktigt att läraren har tillgång till nödvändiga uppgifter om varje barns arbete, växande och lärande i förskolan. Det förutsätter samarbete mellan förskolan, skolpersonalen, vårdnadshavarna och barnen. Vid överföringen av information kan dokument som beskriver barnets framsteg i förskolan och den eventuella planen för lärande eller IP som utarbetats i förskolan utnyttjas. Anordnaren av förskoleundervisning bär ansvar för att utveckla fungerande praxis för övergångarna. Vid överföring av information ska gällande föreskrifter iakttas.

Ett villkor för att kunna upprätthålla och utveckla kvaliteten på förskoleundervisningen är att undervisningspersonalen målmedvetet genomför självvärdering. Lärarna ska använda utvärderingsinformation och dokumentation om barnens växande och lärande för pedagogisk planering och för att utveckla förskoleundervisningen. Respons från barnen och vårdnadshavarna ska beaktas för att utveckla verksamheten.

När läsåret avslutas kan barnen ges ett intyg över deltagande i förskoleundervisningen. Intyget ges på begäran av vårdnadshavaren. I intyget antecknas intygets namn, vem som ordnat förskoleundervisningen, skolans/daghemmets namn, barnets namn och personbeteckning samt datum för när intyget ges. På betygen skall finnas en anteckning om att de är utformade i enlighet med de grunder för förskoleundervisningens läroplan som Utbildningsstyrelsen fastställt 22.12.2014. Intyget kan innehålla en allmän beskrivning av förskoleundervisningen. Intyget ska inte innehålla beskrivningar av barnets personlighet, lärande eller arbetssätt.

4.2.1 Den lokala planen

Prioriterade områden inom utvärdering i Borgå:

- Synligheten av barnets inlärningsprocess i utvärderingen
- Rättvis och mångsidig utvärdering
- Uppmuntrande och sporrande utvärdering

Självbilden och självuppfattningen hos ett barn i förskoleundervisningen är under utveckling. Därför är det betydelsefullt hurdan återkoppling och hurdant stöd barnet får i sitt lärande. Uppmuntrande och sporrande återkoppling stärker självkänslan och inlärningsmotivationen

samtidigt som det stöder utvecklingen av barnets personlighet. Syftet med återkopplingen är att lyfta fram barnets styrkor som inlärare och att visa för barnet de saker där han eller hon med hjälp av sina styrkor har möjlighet att lära sig och utvecklas.

Utvärderingen och återkopplingen ska riktas framför allt på hela inlärningsprocessen, inte endast slutresultatet. Ett lyckat eller misslyckat arbete, en lätt eller svår uppgift eller ett arbete som barnet bedömt på en färdig skala är inte tillräckliga för att ge barnet återkoppling på sådana saker som varit lyckade eller vad i uppgiften som varit svårt och varför. Med hjälp av utvärdering av och återkoppling på processen får barnet information om sina färdigheter att planera, styra, genomföra och utvärdera sitt eget arbete och om hur han eller hon samarbetar med andra. Den vuxna ska handleda barnet i att varsebli sitt eget tänkande och sin verksamhet och hjälpa barnet att förstå sitt lärande. När barnet har tillräckligt mycket information om sitt eget kunnande och saker som det måste öva på och om sig själv som inlärare, och barnet får planera sin egen verksamhet och sitt arbete, kan det även ta ansvar för sitt lärande. På så sätt blir barnet expert på sitt eget lärande och hos barnet uppstår ett ägandeskap till dess eget lärande.

I rättvis utvärdering är utvärderingen för det första mångsidig. Mångsidig utvärdering består av utvärderingsinformation som sammanställts och dokumenterats på olika sätt, till exempel genom observation, erfarenheter och barnens alster. För det andra är utvärderingen mångfacetterad, vilket betyder att i utvärderingen deltar barnet självt, vårdnadshavarna, förskolepersonalen och andra barn i förskolan samt övriga personer som arbetar med barnet. Utvärdering genomförs i en kontinuerlig dialog och växelverkan mellan de olika parterna. Med barnet och vårdnadshavarna för man regelbundet under förskoleåret diskussioner om lärandet, uppförandet och arbetsfärdigheterna. Den återkoppling som barnet får är rättvis när barnet vet vilka målsättningar och förväntningarna som finns och har fått tillräckligt mycket handledning, undervisning och stöd för sitt arbete med en ny sak. Barnets självutvärdering och åsikter skrivs ner i barnets plan både på hösten och våren.

Uppföljning och utvärdering av barnets beteende riktas mot följandet av de gemensamt överenskomna reglerna och handlingssätten, alltså mot hur barnet tar andra barn och vuxna samt miljön i beaktande. Barn lär sig beteende som hör samman med olika situationer, till exempel vid fester inom förskoleundervisningen eller på besök. Barnen övar på att sporra och hjälpa varandra, dela med sig av sitt eget kunnande och lära sig tillsammans, att lyssna på andra och turas om men också att framföra sina egna åsikter och ställa frågor.

Utvärderingen av arbetet riktas mot de kunskaper och färdigheter som krävs i arbetet, till exempel på att planera och inleda arbetet, upprätthålla arbetet och samarbete med andra, lösa problem, be om hjälp och slutföra arbetet. Barnet ska sätta upp egna mål för inläringen, planera sitt eget arbete och dess genomförande och delta i utvärderingen.

Medel och metoder för kartläggning av inlärningsfärdigheterna och för planering och utvärdering inom förskoleundervisningen i Borgå:

- Hitta Språket. Kartläggningsmaterial i språklig medvetenhet i förskoleklass. 2019. Skolverket.
- LukiMat – Bedömningsmaterial för bedömning av de matematiska färdigheterna i förskolan. 2011. NMI. Koponen, T., Salminen, J., Aunio, P. & Polet, J.
- inlärningsplan för barnets förskoleundervisning
- gruppens pedagogisk plan

Pedagogisk dokumentation som arbetsmetod för kontinuerlig utvärdering och utveckling

Personalen observerar och använder pedagogisk dokumentation för att utveckla verksamheten också tillsammans med barnen och vårdnadshavaren. Dokumentationen av verksamheten blir pedagogisk först när dokumenten, det vill säga den lagrade informationen, behandlas och används i praktiken för att planera, genomföra, utvärdera och utveckla en målinriktad verksamhet.

Den pedagogiska dokumentationen planeras i gruppen i förväg, så att man vet hur, av vem och med vilka redskap dokumentationen ska ske enligt vad man kommit överens om på dags-, vecko- och månadsnivå (t.ex. årsklocka). För projekt och processer kan man planera dokumentationen i förväg och även under pågående aktivitet i enlighet med de idéer och behov som kommer fram. I verksamheten ansamlas också kontinuerligt olika typer av information och dokument som produceras av barnen, fostrarna och vårdnadshavarna. Gruppens fostrare väljer på ett systematiskt sätt och enligt behov ut de dokument som ska användas för utvärdering och utveckling av den pedagogiska verksamheten. I gruppens pedagogiska plan preciseras metoderna och verktygen för den pedagogiska dokumentationen.

Varje barngrupp använder:

- barnets inlärningsplan för förskoleundervisning
- barnets digitala tillväxtmapp
- gruppens digitala plan (ryhmävasu)
- vecko- eller månadsbrev om verksamheten för vårdnadshavare

Exempel på andra verktyg och metoder för dokumentation:

- barnets alster, teckningar, målningar och andra hantverk, kan även fotograferas
- samtal, intervjuer
- barnets egen dokumentation under arbetet, exempelvis genom att rita sina tankar, upplevelser och känslor i visuell form = "anteckningar"
- barnets egna berättelser, sagotering, ljudinspelningar
- bilder och videofilmning: man avbildar också barnens alster, lekar etc. genom hela processen, avbildning och offentliggörande i olika skeden: digitala plattformar såsom Daisy, fotoram
- projektvägg: beskrivning av ett projekt på en vägg med bilder, texter etc.
- byggande av ett projekt i ett rum
- animationer, kamerapenna, videopensel
- vecko- eller månadsbrev om verksamheten, blogg
- inlärningsberättelser (learning story)
- sociogram: kartlägga och synliggöra relationerna mellan barnen
- möten med barnen
- andra avtalade sätt att skriftligen dokumentera fostrarnas observationer
- se även Digistigen i Borgå.

I figuren Den pedagogiska dokumentationens processer och nivåer beskrivs de olika nivåer (barnet, vårdnadshavarna, barngruppen och personalen) på vilka pedagogisk dokumentation används som arbetsmetod. Arbetet går framåt som en kontinuerlig process (fråga – samla in – reflektera – utveckla). Vad vill vi veta? Hurdana frågor har vi? Vilken typ av information och svar behöver vi? Hur får vi svar? Vad kan svar och dokument ge oss? Vad gör vi med de svar vi fått? Vad vill vi veta?...

Processer och nivåer av den pedagogiska dokumentationen. Källa: webbplatsen av utbildningsstyrelsen.

Stödmaterial:

[Pedagogisk dokumentation](#)

[Sekretess och dataskydd inom småbarnspedagogiken](#)

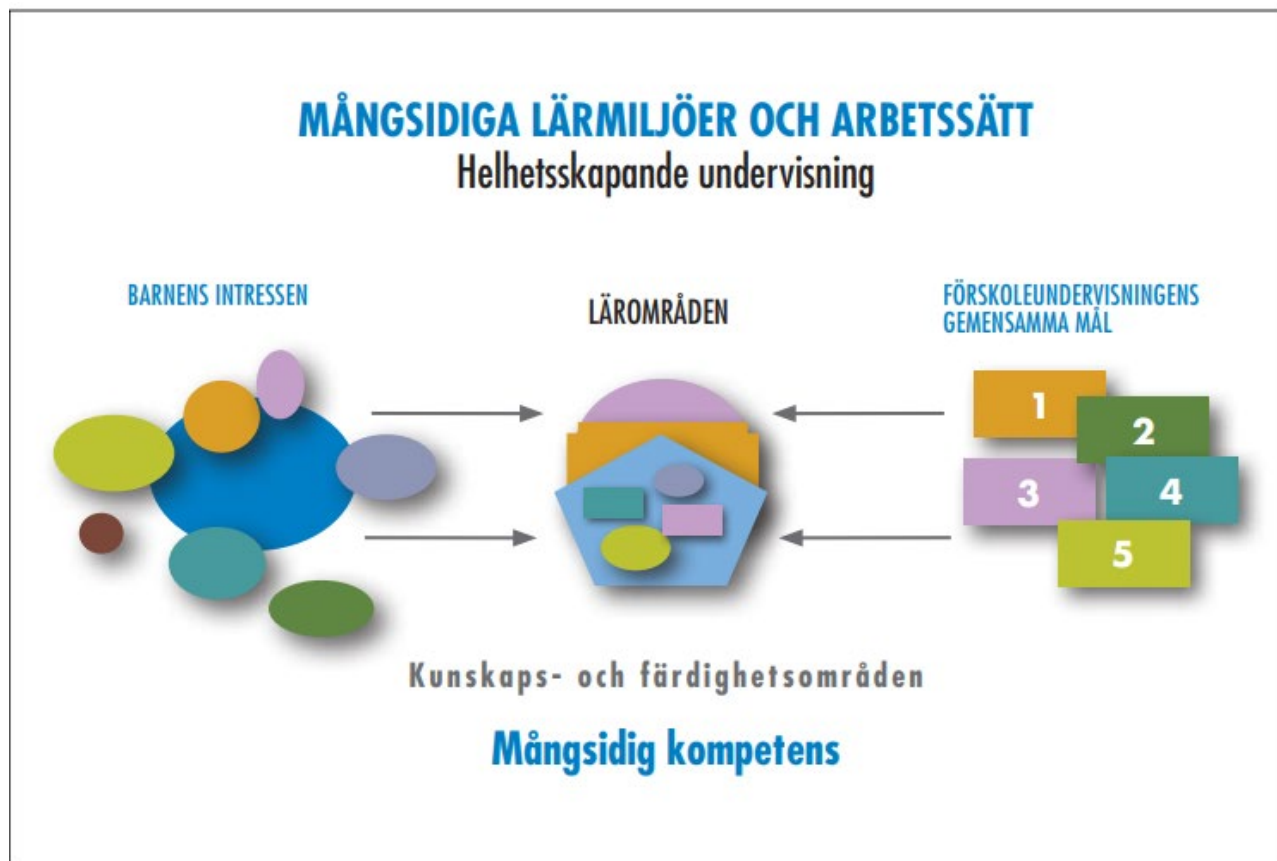
4.3 Gemensamma mål för undervisningen och lärområden

Undervisningen i förskolan ska vara helhetskapande och bestå av lärområden av olika omfattning som genomförs på olika sätt. Lärområdena ska genomföras utgående från barnens intressen och de gemensamma mål för undervisningen som beskrivs i detta kapitel. De gemensamma målen baserar sig på mål inom olika kunskaps- och färdighetsområden som är väsentliga i förskolan och på målen för mångsidig kompetens. De gemensamma målen är mål som ska styra lärarens arbete.

Målet för undervisning som genomförs som lärområden är att stödja barnets växande och välbefinnande samt att erbjuda dem en mångsidig grund för sin kompetensutveckling. Leken och andra för barn naturliga sätt att arbeta och lära sig ska ligga som grund för lärande och all verksamhet. Hur lång tid som används för varje lärområde och hur de genomförs varierar beroende på ämnesområdet, situationen och på hur barnens lärande framskrider. Barnen ska under lärarens ledning delta i planeringen av lärområdena och i utvärderingen av genomförandet. Det är viktigt att alla barn har möjlighet att lära sig och de får arbeta i egen takt och utveckla sina färdigheter i mångsidiga lärmiljöer i växelverkan med andra barn, läraren och den övriga personalen. Syftet med lärområdena är att erbjuda barnen nya och inspirerande lärupplevelser och möjligheter att arbeta med uppgifter som innehåller lämpliga utmaningar i lärandet. Barnens olika

behov av stöd ska beaktas i undervisningen och barnen ska ges tillräckligt stöd genast när behov uppstår.

De gemensamma mål för undervisningen som beskrivs i detta kapitel är uppdelade i fem helheter. Varje helhet innehåller mål som har både didaktiska och pedagogiska syften som hör samman med varandra. När man skapar förskoleundervisningens lärområden ska målen och innehållet i helheterna kombineras på ett pedagogiskt ändamålsenligt sätt.

Figur 1. Att skapa lärområden.

4.3.1 Den lokala planen

De gemensamma målen för undervisningen

Utgångspunkter för planeringen av förskoleundervisningen är nya och inspirerande inläringserfarenheter, lämpliga inlärningsutmaningar och olika stödbehov. De gemensamma målen för undervisningen knyts samman med sådant som intresserar barnet. I förskoleundervisningen stöds utvecklingen av barnens inlärningsfärdigheter individcentrerat. För alla barn i förskoleundervisningen görs en kartläggning av inlärningsfärdigheterna i matematik och läskunnighet (LukiMat, Hitta språket) samt dessutom för barn med främmande språk SpråkPedas del 2 och 3. De uppgifter som inhämtats genom kartläggningen utnyttjas vid planeringen av

förskoleundervisningen, både för varje barn individuellt och för hela gruppen. I förskolegrupperna tillämpas dessutom olika undervisningsprogram och material, som stöder utvecklingen av barnens sociala färdigheter och emotionella kompetens. Barnen får öva upp bland annat emotionella färdigheter, självbehärskningsförmåga, problemlösning och känslokontroll. Material som används preciseras i enhetens årsplan.

När man bygger upp inlärningshelheter drar man nytta av den kompetens och de tjänster olika samarbetspartner och barnens vårdnadshavare kan erbjuda. Verksamheten kan kompletteras med temadagar, evenemang och exkursioner. Mångsidiga möjligheter att vara aktiv och att uttrycka sig bygger upp barnens kulturella identitet. Den kulturella identiteten formas genom barnens egen kultur, den omgivande kulturen och konstens värld.

Tjänsterna för småbarnspedagogik, Borgå stads kultur- och fritidstjänster, Borgå naturskola och Borgå museum har tillsammans utarbetat planen [Mini-Kultis](#) för kulturfostran för barn under skolåldern. Målet med planen för kulturfostran är att stödja och berika den småbarnspedagogiska verksamheten samt förverkliga och främja systematisk kultur-, konst-, motions- och miljöfostran för barn. Barnets deltagande i verksamheten dokumenteras och följs upp genom Mini-Kultis-skattkartan. Skattkartan bifogas barnets plan för förskoleundervisning. Målet är att varje barn ska få ta del av minst två timmar Kultisverksamhet per år. Mini-Kultis verksamhet planeras och utvärderas årligen i arbetsgruppen.

Helhetskapande undervisning och lärområden

Ett gemensamt årligt tema

- I Borgå har de finsk- och svenskspråkiga utbildningstjänsterna samt tjänsterna inom småbarnspedagogiken ett gemensamt årligt tema som anger riktningen när inlärningshelheterna planeras och genomförs i alla skolor och enheter för förskoleundervisning.
- Temat planeras ur en multiprofessionell synvinkel.
- Barnen och personalen bör ha möjlighet att föra fram förslag till lämpliga teman.
- Valet av tema beaktas olika ämnesområdets möjligheter att turvis medverka i genomförandet.
- Till ett temaförslag bör fogas lämpliga förslag på innehåll och arbetsformer.
- Utbildningssektionen beslutar vilket årets tema är.
- Senast i mars meddelas det följande läsårets tema. De aktörer som ska underrättas är förskolorna, skolorna och deras samarbetspartner.
- I den mån samarbetspartner så vill kan de forma de aktiviteter de erbjuder förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen utgående från det gemensamma temat.

Genomförande

- Förskoleundervisningen och närskolan planerar och genomför tillsammans någon del av temat eller temat i dess helhet.
- Planen införs i samarbetsplanen för förskole- och nybörjarundervisningen.
- Den verksamhet som fullföljts antecknas i verksamhetsberättelsen för förskoleundervisningen.
- I förskoleundervisningen kan man vid behov välja att utnyttja stödmaterial.

4.3.2 Mina många uttrycksformer

Barnens inlärningsförutsättningar, sociala färdigheter och positiva självbild stärks när de lär sig att strukturera omvärlden. Den förmågan utvecklas när barnen får utforska, tolka och öva att uttrycka sig och världen på olika sätt. Det stödjer också utvecklingen av deras koncentrations- och självregleringsförmåga. Förskoleundervisningen uppdrag är att utveckla barnens uttrycksförmåga genom träning av grundläggande färdigheter i att uttrycka sig genom **musik, bildkonst, slöjd samt verbalt och kroppsligt**. När barnen får bekanta sig med olika kultur- och uttrycksformer stärks deras förmåga att delta och påverka och multilitteraciteten utvecklas. Användningen av olika uttrycksformer i förskolans vardag och fest ger möjligheter att lyfta fram den kulturella mångfalden och glädjas över den.

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet

I förskoleundervisningen ska barnen uppmuntras och stödjas i att använda olika uttrycksformer. Undervisningen ska planeras så att barnen får upplevelser av konst och erfarenheter av en kreativ process bestående av planering, genomförande och utvärdering. Verksamheten ska utgå från barnens förmågor, iakttagelser och upplevelser. Barnen ska uppmuntras att berätta om sina idéer, sitt arbete och om sina olika erfarenheter i anknytning till dem. Slutprodukterna granskas tillsammans och de gemensamma produkterna ska synas i lärmiljöerna. När barnen uttrycker sig och när arbetet dokumenteras ska det finnas tillgång till många olika slags material, verktyg och redskap. Kulturutbudet och lärmiljöerna i den närmaste omgivningen ska mångsidigt utnyttjas i undervisningen.

Detaljerade mål

Den musikaliska verksamheten i förskolan ska vara mångsidig och multisensorisk. Målet är att stärka barnens musikintresse och förhållande till musiken. Barnen ska ges möjlighet att upptäcka sina egna musikaliska färdigheter med hjälp av sång, dans, rörelser och genom att spela och skapa egen musik. Barnen ska få lära sig sånger och bekanta sig med olika musikstilar och instrument. Man leker, experimenterar och improviserar med musik. Tillsammans med barnen iakttar man ljudnivå, ljudlängd, ljudstyrka och klangfärger i det musikaliska utövandet. Undervisningen ska ge barnen erfarenheter av att tillsammans göra musik.

I förskoleundervisningen ska barnen öva sig att **slöjda** och att använda olika arbetsredskap. Barnens intresse för slöjd ska väckas. Barnen får prova på att använda både hårda och mjuka material och lära sig de tekniker och basfärdigheter som behövs i användningen. De ska uppmuntras att planera och skapa olika slöjdarbeten tillsammans med andra inom ramen för sin fantasi och sina färdigheter. Barnen ska också planera och tillverka ett mera omfattande slöjdarbete under lärarens handledning. Lokala hantverkstraditioner eller traditioner som anknyter till barnens bakgrund kan utnyttjas i arbetet.

Utvecklingen av barnens **visuella tänkande och visuella uttryck** ska stödjas i förskoleundervisningen genom att barnen får skapa, tolka och bedöma olika bilder. Undervisningsinnehållet planeras utgående från barnens erfarenhetsvärld och intressen. Barnen ska uppmuntras att skapa bilder på olika sätt, med olika verktyg och material. Förmågan att skapa bilder tränas multisensoriskt, till exempel genom att måla, bygga och skapa mediepresentationer. Utöver de bilder barnen själva producerar ska man också tillsammans studera konstverk, mediebilder, formgivning av föremål och olika objekt i naturen och den byggda miljön. Barnen ska uppmuntras att tolka och beskriva sina tankar om de visuella budskapen. Bilder granskas med

avseende på till exempel färg, form, material, upphovsman, i vilket sammanhang bilderna visas och vilka känslor de framkallar.

Barnen ska uppmuntras att **uttrycka sig muntligt och kroppsligt** med hjälp av lek och olika övningar. Målet är att barnen får erfarenheter av hur man kan leka och kommunicera på olika sätt med språket och kroppen. Barnens fantasier, upplevelser och iakttagelser bearbetas gemensamt med hjälp av olika uttrycksformer. Ramsor, dikter och barnlitteratur utnyttjas i undervisningen. Barnen ska få erfarenheter både av att uttrycka sig spontant och av gemensamt planerade processer. Som uttrycksformer kan användas dramaverksamhet, ordkonst eller dans.

4.3.2.1 Den lokala planen

Förutom det som barnen själva gör ska de årligen ges möjlighet att uppleva konst, kultur, föreställningar och konserter som andra skapat. Vid sidan av Mini-Kultis-aktörerna finns i Borgå många proffs inom konst och kultur, såsom dansskolor och teatrar, musiker, författare och hantverkare. Man kan berika verksamhet för barngruppen i samarbete med dessa, exempelvis genom att bjuda in ledare/lärare till gruppen, ordna workshopar eller delta i verksamhet i andra miljöer. Många aktörer erbjuder också virtuella miljöer och föreställningar.

I samarbete med Borgånejdens musikinstitut erbjuds musiklekskoleverksamhet under dagtid i de daghem som så önskar. Verksamheten sköts av lärare vid musikinstitutet i daghemmens utrymmen. Musiklekskolan följer musikinstitutets läroplan för småbarn med hänsyn till daghemmets principer och önskemål. I samarbete med Taidetikas-aktörer i Borgå kan Musikinstitutet erbjuda också andra konstämnen som dans, konst och teater. Verksamheten under förskoleundervisningen är avgiftsfritt.

4.3.3 Språkets rika värld

Språket är för barnen både ett föremål och ett verktyg för lärandet. I förskoleåldern blir språket allt mera ett verktyg för tänkande, uttryck och kommunikation, som barnen använder för att strukturera sin vardag och forma sin världsbild. Förskoleundervisningen uppdrag är att stödja utvecklingen av barnens **språkliga färdigheter** från en allmän uppfattning om språkets betydelse mot en mera detaljerad förståelse av språkets strukturer och form. Det centrala är att väcka barnens intresse och nyfikenhet för talat språk och för att läsa och skriva. Språkexempel och positiv respons har stor betydelse för lärandet. Att tolka och producera olika slags texter muntligt och med hjälp av olika kommunikationsmedel är en del av den multilitteracitet och den mångsidiga kompetens i informations- och kommunikationsteknik som småningom utvecklas. Barnens språkliga och kulturella mångfald ska uppmärksammas och respekteras och dess kontinuitet stödjas i förskoleundervisningen. Att ge akt på olika språk stödjer språkmedvetenheten och utvecklingen av mångsidig kompetens med avseende på kulturella färdigheter och kommunikationsförmåga.

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet

Målet i förskoleundervisningen är att främja barnens språkliga utveckling och kommunikationsfärdigheter samt stärka deras intresse för språk och kultur. Utvecklingen av barnens språkliga medvetenhet främjas av språklekar och -ramsor och genom att barnen får bekanta sig med talat och skrivet språk på ett mångsidigt sätt. Barnens begynnande läs- och skrivfärdighet ska stödjas med hjälp av lekar och aktiverande övningar. Undervisningen och lärmiljöerna ska planeras så att de ger barnen goda möjligheter att iaktta, utforska och experimentera med talat och skrivet språk och att bredda sitt ordförråd. Utöver undervisningsspråket ska man i förskoleundervisningen också uppmärksamma andra språk. Det är viktigt att barn som har ett annat modersmål än undervisningsspråket får mycket stöd så att deras kunskaper i undervisningsspråket utvecklas och att de samtidigt upplever att de språk de talar hemma är viktiga och värdefulla.

Detaljerade mål

Utvecklingen av barnens kunskaper i **svenska/finska/samiska/teckenspråk** ska stödjas på olika sätt i förskoleundervisningen.

Undervisningen ska ge barnen möjligheter att öva sig att lyssna och tala i olika situationer. De ska uppmuntras att berätta och diskutera, att leva sig in i, förstå och minnas det de hör. Tillsammans med läraren funderar barnen över ords betydelse och leker med ord. Gemensamma diskussioner utvecklar barnens förmåga att fråga, dra slutsatser och bedöma det de hör. Barnen ska inspireras att skapa berättelser och ges möjlighet att öva sig genom till exempel drama, egna berättelser och sagor, även digitala.

Barnen ska få lyssna till olika texter och diskutera dem tillsammans. Det hjälper dem att förstå betydelsen av att läsa. Lärarens exempel och olika övningar ger barnen erfarenheter av hur tal kan omvandlas till skrivet språk och skrivet språk till tal. Man undersöker tillsammans skrivet och talat språk. Barnen ska göras uppmärksamma på att talet kan indelas i mindre enheter, såsom ord, stavelser och ljud.

Utvecklingen av barnens begynnande läsfärdighet ska stödjas genom att de ges möjligheter att skriva på ett lekfullt sätt och att producera egna texter med hjälp av digitala verktyg. Barnen ska inspireras att tillsammans och på egen hand känna igen och producera bokstäver, ord och texter på olika sätt utgående från sin förmåga och sitt intresse i för dem relevanta sammanhang.

Barnlitteratur ska användas på ett mångsidigt sätt i undervisningen. Barnen ska uppmuntras att undersöka och läsa olika slags texter enligt sin förmåga och att berätta eller på olika sätt uttrycka vad de hört eller läst.

Utvecklingen av barnens finmotorik och barnens förmåga att gestalta rum och riktningar ska stödjas med hjälp av olika lekar och övningar. Barnen ska lära sig ett ändamålsenligt penngrepp och att använda tangentbord och andra digitala verktyg för sitt skrivande.

I förskoleundervisningen ska man tillsammans iaktta olika språk för att stödja barnens språkliga färdigheter. I synnerhet granskas de språk som talas i barngruppen och i närmiljön. På det viset stöds barnens språkmedvetenhet och utvecklingen av de egna språkliga och kulturella identiteterna. Samtidigt väcker man barnens intresse för både rikedom och det intressanta med olika språk och kulturer i omvärlden. I undervisningen kan till exempel sånger, lekar och tecken på olika språk användas.

4.3.3.1 Den lokala planen

Se även Borgå stads plan för småbarnspedagogik.

Språklig medvetenhet

I en språkmedveten verksamhet är alla språk värdefulla och synliga. Borgås starka tvåspråkighet ger naturliga möjligheter till att observera de inhemska språken. Även andra språk som används av barn och familjer görs synliga och hörbara. Språken som observeras kan också vara relaterade till ett kunskapsområde eller en familjehobby, eller till exempel dialekter.

Språkmedvetenhet är närvarande i alla vardagens situationer. Barnet stöds för att utöka sitt ordförråd och uppmuntras att undersöka språkets strukturer (t.ex. initialljud, ramsor, avstavning) samt skriftspråket. Skrivandet kan också ske med lekskrivning eller skrivtecken från andra språk som används av barnen. Man bekantar sig med bokstäver och stavelser på ett funktionellt sätt och de kombineras med motion inomhus och utomhus.

Språkmedvetenheten granskas ur tre olika perspektiv i enlighet med verktyget SpråkPeda: personalens verksamhet, lärmiljö och barnens delaktighet. Personalen skapar en interaktiv atmosfär som uppskattar barnen, uppmuntrar barnen att använda språken de kan och fungerar som en språklig modell som hjälper barnen att utöka sitt ordförråd. Språken som barnen använder syns i lärmiljön. I lärmiljöerna tar man också hänsyn till barnens intressen och behov ur ett språkutvecklingsperspektiv. Barnens delaktighet stöds både på undervisningsspråket (till exempel genom bilder och upprepningar) och i samarbete med vårdnadshavarna (till exempel genom att ge en ordlista inklusive bilder på temat som behandlas med hem).

I lärmiljön finns tillgängliga för barnen många olika slags böcker där också mångfald syns. Samarbetet med biblioteket eller biblioteksbilen samt det flerspråkiga biblioteket möjliggör ett mångsidigt urval av böcker som är intressanta för barn. För barnen läser man både texter som de själva väljer och de som personalen väljer. Lässtunderna kan livas upp med dramainslag och dialogisk läsning. Man ska tillsammans med barnen bekanta sig med olika typer av texter, såsom dikter, skönlitteratur, faktatexter, tidningstexter och serier. Tillsammans reflekterar man över hur olika stilar låter och känns. Barnen uppmuntras också att berätta egna historier, till exempel med en egen saga eller skämt.

[Flerspråkiga biblioteket Helmet](#)

Stödmaterial:

[Språkens rika värld](#)

4.3.4 Jag och vår gemenskap

När barnen växer blir deras revir större. Utöver det egna hemmets traditioner, regler, värderingar och synsätt möter barnen också andra sätt att tänka och handla. Förskoleundervisningens uppdrag är att stärka barnens förmåga att förstå och komma till rätta i ett pluralistiskt samhälle.

Lärområdet ska behandlas ur ett **historiskt och samhälleligt perspektiv samt ur ett etiskt och livsåskådningsmässigt perspektiv**. Genom att fundera över närmiljöns historia och aktuella frågor riktas barnens intresse mot samhällsfrågor. Att reflektera över etiska val i vardagen, utveckla sina emotionella färdigheter och att träna konstruktivt beteende stärker barnens sociala färdigheter. Att bekanta sig med seder och bruk, religioner och andra åskådningar i närmiljön i kombination med andra övergripande mål stödjer utvecklingen av barnens kulturella och sociala färdigheter samt mångsidig kompetens med avseende på tänkande och lärande. Förskolan ska samarbeta med vårdnadshavarna och vara lyhörd för varje familjs bakgrund, synsätt och värderingar.

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet

Målet är att stärka barnens intresse för samhällelig verksamhet, i synnerhet i närmiljön, och att stärka barnens delaktighet i sin verksamhetsmiljö. Barnen ska göras uppmärksamma på nuet och ges möjligheter att leva sig in i händelser och situationer i det förflutna. Undervisningen ska stödja barnens förmåga till etiskt bemötande och tänkande samt utvecklingen av emotionella färdigheter. Under lärarens ledning ska barnen bekanta sig såväl med sin egen som med andra åskådningar och religioner som finns representerade i den egna barngruppen eller i närmiljön, och med seder och bruk som kännetecknar dem. Barnen ska uppmuntras att fråga och ges utrymme att fundera och undra. Lämpliga arbetssätt är diskussioner och metoder som ger barnen möjlighet att leva sig in i olika situationer.

Detaljerade mål

Tillsammans med barnen bekantar man sig med en person eller ett objekt i närmiljön ur ett **historiskt** perspektiv. Ämnet behandlas på ett åskådligt sätt genom att använda flera sinnen och olika uttrycksformer. Också andra historiska händelser, personer, kulturer och kulturarv som intresserar barnen kan tas upp i undervisningen. Som informationskällor kan man använda personer, föremål och platser i den närmaste omgivningen samt vårdnadshavarnas sakkunskap om sitt eget kulturarv. Också olika festtraditioner, berättelser, traditionella lekar och sånger kan användas i undervisningen.

Barnens intresse för **samhällsfrågor** ska väckas med hjälp av diskussioner om aktuella frågor i närmiljön och samhället som intresserar barnen. Tillsammans med barnen bekantar man sig med medier och prövar att producera media på ett lekfullt sätt. Tillsammans med barnen diskuterar man och ifrågasätter sanningenligheten i medieutbudet. I undervisningen bekantar man sig med barnens rättigheter utgående från FN:s konvention om barnets rättigheter. Regler för förskolegruppen skapas och utvecklas tillsammans med barnen. Samtidigt lär man barnen att förstå att reglerna i samhället är avtal mellan människor. Närmiljön utnyttjas så att barnen har möjlighet att på riktigt delta och påverka.

Förskoleundervisningen ska innehålla gemensam **etisk fostran**. Den ska kopplas till barnens vardag och verkliga situationer som är förknippade med känslor och etiska val. Barnen ska få hjälp med att lära sig identifiera sina känslor, handla vänligt och ansvarsfullt och att lösa konfliktsituationer som uppstår mellan barnen på ett konstruktivt sätt. Tillsammans med barnen

funderar man över vänskap och respekt för andra, glädje och rädsla, könsrelaterade antaganden och hur man skiljer mellan rätt och fel. Naturliga arbetssätt för etisk fostran är förutom gemensamma diskussioner till exempel rollekar, sagor och medieberättelser. Undervisningsmaterial och -program som utarbetats för att främja barns sociala och emotionella färdigheter utnyttjas i undervisningen.

Inom **åskådningsfostran** bekantar man sig tillsammans med de religioner och åskådningar som förekommer i barngruppen. Åskådningar som inte har någon religiös anknytning granskas vid sidan av övriga åskådningar. Åskådningsfostran kopplas ihop med vardagliga företeelser, fester och aktuella händelser som har religiös eller konfessionell innebörd. Målet är att hjälpa barnen att förstå och respektera både sina egna och andra barns och familjers olika konfessionella traditioner och sedvänjor samt uppfattningar som hänger ihop med dem. Barnen ska uppmuntras att fundera över olika livsfrågor i samverkan med andra. Samtidigt stärks deras förmåga att förstå ord och begrepp som anknyter till religioner och åskådningar. I undervisningen kan man dra nytta av exempelvis besök av gäster och evenemang i närmiljön.

4.3.4.1 Den lokala planen

Det närliggande samhällets förflutna, nutid och framtid

Borgå är en kulturhistoriskt betydelsefull stad vid den gamla Kungsvägen. Den äldsta historien finns på det gamla befästningsområdet Borgbacken. Inom staden finns byggnader och arkitektur från många olika tidsperioder. Många konstnärer och påverkare med nationell betydelse, såsom Finlands nationalskald Johan Ludvig Runeberg och konstnär Albert Edelfelt, har verkat i Borgå. Runebergsdagen (5.2.) är en central bemärkelsedag i finlandssvenska kultur och litteratur. I barngruppen firas Runebergsdagen med studier av Runebergs verk och gärningar samt livet under 1800-talet. Barn kommer att lära sig vad en dikt och en psalm är eller berättelser av Runebergstårtan. Med barnen kan man bekanta sig också med livet på Runebergs tid genom besök på museet i hans hem eller via virtuella besök. [Runebergin koti - Runebergs hem - YouTube](#)

Man kan bekanta sig med Edelfelts konst genom utställningen på webben eller genom att besöka Albert Edelfelts ateljémuseum. Edelfelts konst kan leda till reflektion över till exempel vad en konstnär är eller hur tidens klädsel skiljer sig från dagens. Kära ämnen för Edelfelt är havet och skärgården och syns till exempel i verket Lekande pojkar på stranden. När man betraktar Edelfelts verk kan man också stöta på åskådningspedagogiska ämnen, såsom död och begravningar (bl.a. Ett barns likfärd)

[Webutställning Albert Edelfelts ateljé](#)

Utöver teman relaterade till lokalhistoria observeras mångfalden av historia och nutid i barnens närståendekrets. Man kan behandla barnens och deras familjers närhistoria och kulturarv med hjälp av exempelvis leksaker från föräldrarnas eller mor- och farföräldrarnas barndom och andra gamla föremål samt med hjälp av bilder och berättelser. Mångsidiga exempel stöder barnens tillväxt som medlemmar i ett samhälle som värdesätter mångfald. Samtidigt stöds barnens

beredskap och färdigheter att delta i och tillhöra den finländska kulturen och det finländska samhället.

Kulturell mångfald

Tre språk- och kulturlärare arbetar inom småbarnspedagogiken. Deras arbete fokuserar på enheterna som har flest barn med främmande språk. En experts arbete inom småbarnspedagogiken fokuserar på att stärka språk-, kultur- och åskådningsmedveten pedagogik.

Det unika hos varje barn, familj och personalrepresentant är en resurs. Språk-, kultur-, och åskådandemedvetenhet finns i alla pedagogers verksamhet i alla vardagens situationer. Varje barn får bli godkänt som hen är och uppleva sin egen hemkultur och sitt språk som värdefullt. Samtidigt är man medveten om att alla situationer är lärandesituationer även vad gäller det nya språket och kulturen.

Den finska och finlandssvenska kulturen och språken är en naturlig del av Borgå, vilket ger möjlighet att bekanta sig med de båda språken och kulturerna samt deras traditioner. Barnens och miljöns olika språk, kulturer, religioner, åskådning samt traditioner beaktas och anammas som en naturlig del av vardagen inom småbarnspedagogiken. Mångfald synliggörs i relation till den övriga verksamheten och barnens funderingar, inte bara i samband med temadagar. Varje barns delaktighet tillses exempelvis genom att markera viktiga platser på kartan eller genom att fundera vad som äts till frukost i deras familjer.

Att utveckla en verksamhetskultur som värdesätter mångfald förutsätter självutvärdering och möjligheter till gemensamma samtal av personalen. I varje enhet väljs en ansvarsperson för Kulturell mångfald som har hand om att stärka kunskandet i den egna enheten tillsammans med enhetens föreståndare. Enheternas ansvarspersoner bildar en grupp som träffas regelbundet för att utbyta information och erfarenheter.

Åskådningsfostran

Småbarnspedagogikens åskådningspedagogik är allmänbildande och inkluderar alla barn. Åskådningspedagogiken genomförs för alla barn i gruppen som en gemensam verksamhet. Den är icke-bindande och icke-konfessionell reflektion, utforskande, lek och upplevelserik verksamhet där barnet får vidga sina perspektiv i världen. Åskådningspedagogik innehåller inte religiöst utövande. Personalens uppgift är att genomföra åskådningspedagogik som en del av småbarnspedagogikens verksamhet.

Man bekantar sig med åskådningar och religioner samt religionslöshet utgående från vilka åskådningar som finns i gruppen och vad barnen är intresserade av. Pedagogernas uppgift är att skapa en grund för medvetenhet om och förståelse för mångfald. Olika synsätt och uppfattningar kommer naturligt fram i vardagen och genom barnens funderingar och skapar möjlighet att undersöka och bekanta sig med likheter och olikheter i barnens och familjernas åskådningar.

Man berättar om åskådningspedagogikens karaktär för vårdnadshavarna till exempel i samtalet gällande planen för småbarnspedagogiken eller föräldrakvällar. Man kan beskriva för vårdnadshavarna hur barnens reflektioner ofta uppstår spontant, till exempel vid en död insekt som hittats på gården, och att åskådningspedagogik inte alltid handlar om en förplanerad stund eller ett besök som hemmen informeras om i förväg. Pedagogisk dokumentation kan också

användas för att beskriva åskådningspedagogisk verksamhet och barnens reflektioner för vårdnadshavarna.

När barnet börjar småbarnspedagogiken diskuteras frågor som rör familjens övertygelse med vårdnadshavarna och relaterade överenskommelser, till exempel om mat, hygien eller kläder, antecknas i fältet för detta i blanketten med grundläggande information. Barnet och familjen bemöts alltid som individer utan förutfattade meningar om de värderingar eller seder de representerar.

Om man ordnar verksamhet som innehåller religionsutövning, såsom julkyrka, ska man också ordna parallellt program vars innehåll är pedagogiskt motiverat och väl förberett.

Vårdnadshavarna ska i god tid informeras om alternativen, så att de kan avgöra vilken verksamhet deras barn ska delta i. Inget av aktivitetsalternativen ska framställas som bättre än de övriga, och fostrarna ska fästa uppmärksamhet vid hur de pratar om de olika aktiviteterna och barnens deltagande. Om psalmer eller andra religiösa inslag ingår på en fest på daghemmet ska vårdnadshavarna även informeras om detta i förväg. Vid en fest kan man göra det möjligt för alla familjer att delta genom att placera religiöst innehåll alldeles i början eller slutet. Personalen säkerställer att det är möjligt att komma eller gå under festen på ett diskret sätt och utan att väcka uppmärksamhet.

Borgå domkyrkoförsamling erbjuder verksamhet som stödjer åskådningsfostran i förskoleundervisningen. Samarbetsutbuden grundar sig på Utbildningsstyrelsens anvisningar och Kyrkostyrelsens modell. Innehåll i verksamheten utformas också som ett samarbete mellan småbarnspedagogiken och församlingen. Församlingen granskar och uppdaterar sitt utbud årligen och informerar om det till småbarnspedagogiken. Utbudet innehåller allmänbildande verksamhet som passar alla och inte innehåller utövande av religion samt verksamhet som grundar sig på religionsutövning. Personalen ansvarar för att ta reda på vilken typ av innehåll verksamheten har och på ett tydligt sätt informera vårdnadshavarna.

Barngruppen sammanställer en festkalender/årsklocka för gruppen eller en mångkulturell festkalender, som förutom de högtider som ingår i det finländska kalenderåret innehåller de viktigaste högtiderna i familjernas religioner, åskådningar och kulturer, inklusive barnens födelsedagar. Förverkligandet av detta preciseras i gruppens pedagogiska plan.

Stödmaterial:

[Åskådningsfostran i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen | Utbildningsstyrelsen \(oph.fi\)](#)

4.3.5 Jag utforskar min omgivning

Barnens omvärld – den närbelägna naturen och den byggda miljön samt de övriga lärmiljöerna i förskolan – erbjuder gott om material för barnens lärande. När det gäller träning av barnens **matematiska färdigheter** och **teknologi- och miljöfostran** är det särskilt viktigt att undervisningen knyts till barnens erfarenhetsvärld och omvärld. Att strukturera och beskriva sina iakttagelser, upplevelser och kunskaper som gäller omvärlden hjälper barnen att utvecklas som

tänkande och lärande individer. Utveckling av förmågan att benämna saker och att förstå och använda olika begrepp främjar barnens multilitteracitet. Förskoleundervisningens uppdrag är att stödja utvecklingen av barnens matematiska tänkande och intresse för matematik. Den ska också stärka barnens naturkännedom och förhållande till naturen och göra dem bekanta med vardagsteknik. I förskolan bekantar sig barnen med undersökande lärande genom att iaktta och utforska omgivningen och genom att experimentera och dra slutsatser.

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet

Förskoleundervisningen ska stärka grunden för barnens matematiska tänkande och för matematiskt lärande. Barnen ska uppmuntras att upptäcka matematiken i vardagen och omgivningen. Undervisningen ska ge möjligheter att utveckla förståelse för begreppen tal, förändring och tid samt nivå och rymd och att utveckla mätkunskaper. Målet för undervisningen är att erbjuda barn som befinner sig i olika stadier av det matematiska tänkandet glädje över insikt och lärande.

Undervisningen ska omfatta iakttagelser i naturen. Utvecklingen av barnens känsla för miljön och deras förhållande till naturen stöds genom att barnen får röra sig i naturen och utforska den. Barnen ska också uppmuntras att iaktta hurudan teknik som finns i omgivningen och att testa egna lösningar.

Man bekantar sig med undersökande arbetssätt i undervisningen. Barnen ska uppmuntras att ställa frågor och att gemensamt söka svar på dem. Barnen ska lära sig att jämföra, klassificera och sortera information utgående från observationer eller mätningar. De ska uppmuntras att dra slutsatser och hitta lösningar på vardagliga problem och att testa olika lösningar. I undervisningen ska barnen öva sig att dokumentera med olika verktyg och att presentera resultat på olika sätt.

Detaljerade mål

Barnen sporras att utveckla sina **matematiska färdigheter** med hjälp av aktiverande övningar, genom lek och med hjälp av olika sinnen i olika lärmiljöer. I undervisningen bekantar man sig tillsammans med matematiken och dess delområden på ett åskådligt sätt.

Barnen ska uppmuntras att fundera över och beskriva sina matematiska observationer i olika vardagliga situationer med hjälp av att läraren beskriver och sätter ord på företeelserna. Barnen ska få öva sig att presentera sina observationer med hjälp av bilder och olika redskap. Undervisningen planeras så att barnen har gott om möjligheter att klassificera, jämföra och rangordna saker och ting och att hitta och skapa lagbundenheter. Undervisningen ska även omfatta lekar och uppgifter som utvecklar minnet. Barnen ska också uppmuntras att dra slutsatser och söka lösningar på problemlösningssuppgifter som anknyter till omvärlden.

Utvecklingen av barnens taluppfattning ska mångsidigt stödjas genom lek och övningar. Barnen ska uppmuntras att observera antal i omgivningen och att enligt sin förmåga kombinera dem med motsvarande räkneord och siffersymboler. Antalen jämförs och förändringen av antal undersöks med hjälp av praktiska exempel. Undervisningen ska i synnerhet fästa vikt vid utvecklingen av barnens förmåga att se och räkna upp talföljder.

Barnens förmåga att uppfatta nivå och läge ska stödjas genom olika övningar. Barnen ska till exempel med hjälp av rörelselekar uppmuntras att undersöka och testa två- och tredimensionalitet och lära sig plats- och jämförelsebegrepp, såsom framför, uppe och varannan. För att stärka

barnens geometriska tänkande ges barnen möjligheter att bygga, pyssla och modellera. Under lärarens ledning får barnen bekanta sig med former i omgivningen och öva sig att benämna dem.

I förskoleundervisningen ska barnen pröva på att mäta både med kroppen och med olika redskap. I undervisningen tränas tidsbegrepp såsom ibland, i går och i morse. Man funderar tillsammans på tidsföljder till exempel genom att observera dygnstider.

I undervisningen ska bland annat lekar, spel och berättelser samt informations- och kommunikationsteknik utnyttjas.

Miljöfostran i förskoleundervisningen ska ge barnen naturupplevelser och möjlighet att utforska och bekanta sig med växter, djur och naturfenomen. Omgivningen iakttas med olika sinnen och med hjälp av audiovisuella hjälpmedel. Undervisningen kan också innehålla mindre experiment. Man diskuterar observationerna och övar sig att klassificera information från sina observationer. Samtidigt övar barnen sig att använda begrepp som anknyter till naturen, att dra slutsatser och funderar över orsakssammanhang. Barnens kunskap om naturen utnyttjas i undervisningen. Man övar tillsammans att skaffa information om sådant som intresserar barnen. Man bekantar sig med naturskydd i undervisningen för att lägga grund för en hållbar livsstil. Barnen ska lära sig att värna om sin miljö och trivseln i miljön.

Man ger tillsammans med barnen akt på **tekniska lösningar** i vardagen, deras egenskaper och hur de fungerar. I undervisningen framhålls att teknik är resultatet av människans kreativitet. Barnen får bekanta sig med teknik genom att hitta på, pyssla och själva bygga olika konstruktioner och lösningar med olika material. Barnen ska uppmuntras att beskriva sina lösningar. Utöver redskapen i lärmiljöerna kan man till exempel använda barnens egna leksaker i undervisningen och fundera över hur de fungerar.

4.3.5.1 Den lokala planen

Fostrarna drar nytta av de stunder och situationer som den dagliga verksamheten erbjuder för att stödja **matematiskt tänkande**. Den vuxna använder medvetet olika begrepp och handleder barnen att tala om matematiska begrepp såsom tid, barnets ålder, årstider, former, stycken, placeringar och relationer. I en situation där barnen väntar på något kan man räkna hur många barn som står i kö, hur många som är på plats den dagen, hur många som är borta, vem som är först och sist. Leksaker och material kan sorteras, klassificeras, jämföras och ordnas. I lekar och rörelselekar kan man öva på positionsbegrepp, såsom under, ovanpå, bredvid, framför, bakom. Matematik ingår i många olika situationer. Under en utflykt i skogen kan man exempelvis jämföra saker, när man handarbetar mäter och bedömer man och i sång- och ramslekar räknar man antal och lär sig talföljder.

I lärmiljön ska barnen ha tillgång till redskap och material som stödjer det matematiska tänkandet. Materialet nedan ska finnas i varje grupp:

1. Klassificera, jämföra och sortera

material för att sortera t.ex.: pennor, kapsyler, knappar, snäckor, löv, stenar

2. Siffror och uppdelning av tal

- Kapla klossar
- Multilinkar + kort
- Plusplus klossar
- Lego
- tärningar
- minst för hälften av gruppen: äggkartong och 10 knappar
- för lärare: 20-pärlband eller lika många som barn i gruppen

3. Material för tiobassystem

- minst för hälften av gruppen: mattepåsar där kort med siffror 1-9, kort med antal/prick-kort 1-9, fingerkort 1-9, 10 pinnar, (5+5)
- pärlband
- läromedelspengar
- för att mäta: färdiga mått, linjal, den egna kroppen
- för lärare: snabbavläsningskort

4. Matematiska spelen

- Domino
- Afrikas stjärna
- Halli Galli
- Pop for Numbers
- A4-spel: ett mer, lika många, två mer

Utvecklingen av datalogiskt tänkande stöds i en mängd olika problemlösningssituationer, såsom genom att planera och genomföra verksamhetens regler och ordning samt av stegvisa processer. Som enklast övas verksamhetens regler och ordning i vardagens verksamheter vid påklädning och i regler med lekar. Se Digistigen i Borgå.

Frågor som gäller **miljöfostran, klimatförändringen och hållbar utveckling** behandlas inom förskoleundervisningen genom barnens erfarenhetsområde och livsmiljö samt genom närmiljön. Inom småbarnspedagogiken har en hållbar livsstil sociala, kulturella och ekonomiska dimensioner. Målet är att stärka barnens sociala och kulturella kunskaper och färdigheter så att de stödjer förmågan att agera i den situation de befinner sig i men även i framtiden tillsammans med olika typer av människor i olika gemenskaper och i föränderliga sammanhang.

Borgå erbjuder goda möjligheter att stärka barnens relation till naturen. Daghemmen har egna gårdar och natur finns i närheten. I verksamheten ska man undersöka, studera och lära sig om växter, träd, fåglar, insekter och andra djur i omgivningen. [Borgå naturskola](#) fungerar som förskolans samarbetspartner vid genomförandet av miljö- och naturfostran som en del av Mini-Kultis. I samarbetet stöds både personalens kunnande och verksamheten med barnen.

Det ekonomiska perspektivet förverkligas inom småbarnspedagogiken bland annat genom långsiktiga och hållbara anskaffningar. Man funderar på inköpsbehov och alternativa lösningar tillsammans med barnen. Fostrarna och barnen tar hand om föremål, redskap och miljön så att de hålls i gott skick längre. Man diskuterar och övar korrekt och sparsamt bruk av energi och material tillsammans med barnen samt minskning av mängden avfall i mån av möjlighet. Man kan fokusera på användning av vatten, pappershanddukar, el, pysselmateriel etc. Inom småbarnspedagogiken sorterar man sådant avfall som samlas in separat i enlighet med de insamlingskärl som finns i fastigheten eller i närheten: papper, kartong, bio, glas, metall, plast och batterier. Allt runt omkring

oss är teknologi, såsom kläder, redskap, leksaker, möbler. Barnens förundringar och frågor kan undersökas till exempel genom glas som material och dess tillverkning. Den egna fastigheten erbjuder möjligheter att bekanta sig med olika typer av teknik. Man kan tillsammans med barnen bekanta sig med husets värme- och energiproduktion, ventilation och annan teknisk utrustning.

I Borgå har man som mål att minska matsvinnet. Daghemsgruppen beställer mat endast i enlighet med antalet bokade vårdtider. Vårdnadshavarna deltar i förverkligandet av detta genom att i god tid meddela om frånvaro som de känner till i förväg. Fostrarna handleder barnen i att bedöma hur mycket mat de vill äta och ta en lämplig portion, samt uppmuntrar barnen att äta upp den mat de har tagit på tallriken. Man kan börja med att ta en liten portion, och sedan hämta mer. Om man inte tycker så mycket om en rätt tar man bara lite på tallriken. I måltidssituationer fokuserar vårdarna på att äta i lugn och ro tillsammans med barnen. Man observerar barnens agerande och säkerställer att det inte blir en vana att slänga bort mat exempelvis på grund av brådska eller för att barnet vill någon annanstans. När man äter utan brådska blir det också lättare för barnen att lära sig känna igen känslan av mättnad. Barnen uppmuntras att prova nya rätter.

4.3.6 Jag växer och utvecklas

Förmåga att ta hand om sig själv och hantera vardagen ingår i den mångsidiga kompetens som är målet för förskoleundervisningen. Barnen behöver erfarenheter, information och reflektion för att småningom utveckla uppskattning för och färdigheter inom detta område. I förskoleundervisningen närmar man sig lärområdet ur **motions-, kost-, konsument-, hälso- och säkerhetsperspektiv**. Förskoleundervisningens uppdrag är att lägga grunden för en livsstil som värnar om hälsa, välbefinnande och motion samt att utveckla barnens hälso- och säkerhetskompetens. Vidare ska förskoleundervisningen främja kost-, konsumtions- och hygienvanor som hör samman med en hållbar livsstil.

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet

Barnen ska få mångsidiga erfarenheter av motion och börja förstå sambandet mellan motion, välbefinnande och hälsa. Undervisningen ska ge barnen möjligheter att utveckla sina motoriska och sociala färdigheter. Särskild vikt ska fästas vid att utveckla de perceptionsmotoriska färdigheterna som är viktiga med tanke på barnens allmänna inlärningsförutsättningar. Tillsammans med barnen bekantar man sig med hälsosam kost och funderar över dess betydelse. Barnen får lära sig måttlig konsumtion. Undervisningen ska ta upp hälsorelaterade faktorer och stödja barnens förmåga att sköta sin hälsa. Barnen ska få information om hur man rör sig tryggt i närmiljön och i lärmiljöerna i förskolan.

Detaljerade mål

Målet i förskoleundervisningen är att inspirera barnen att **röra på sig** på många olika sätt och känna glädje över att röra på sig. Med hjälp av motion och lekar utvecklas barnens förmåga att fungera tillsammans med andra. Samtidigt stärks deras kroppskontroll och förmågan att uppfatta sin kropp och dess olika delar i förhållande till det omgivande rummet, den använda tiden och kraften. Utöver handledd motion ska barnen också varje dag ges möjligheter att frivilligt röra på sig både inomhus och utomhus. I samarbete med vårdnadshavarna ska barnen spöras att motionera också på fritiden i olika lokaler och i olika förhållanden utomhus.

Grundläggande motoriska färdigheter som behövs i vardagen tränas mångsidigt och regelbundet i olika miljöer i förskoleundervisningen. Sådana färdigheter är balans- och rörelseförmåga och förmåga att hantera redskap. Barnen får träna balans med hjälp av lekar där de övar att bromsa och finta eller genom att leka på en teknikbana. Rörelseförmågan främjas genom övningar där barnen ska rulla, klättra, springa och hoppa. Förmågan att hantera redskap tränas genom att barnen får knuffa och dra och använda olika redskap och bollar på olika sätt. Barnen ska dessutom inspireras att träna sin finmotorik med hjälp av till exempel spel och lekar som utvecklar fingerfärdighet och precision. Målet är att undervisningen ger alla barn möjligheter att delta och att lyckas och att den stödjer barnens välbefinnande och funktionsförmåga.

I förskoleundervisningen ska måltidssituationen utnyttjas som en hälsofrämjande lärmiljö som utvecklar barnens **kunskaper om mat**. Måltidssituationerna görs så trivsamma som möjligt och barnen får lära sig ett gott bordsskick. Utöver den finländska matkulturen och de finländska sederna, bekantar man sig även med någon annan matkultur genom att utnyttja hemmens sakkunskap.

Man ska tillsammans med barnen undersöka reklam som riktas till barnen och fundera över betydelsen av **måttlig konsumtion**. Till exempel tolkningar av konsumtion och reklam som kommer till uttryck i barnens lekar och teckningar kan fungera som grund för konsumentfostran i förskolan.

Barnen får lära sig förstå betydelsen av att röra på sig, att vila och att ha goda människorelationer för **välbefinnandet och hälsan**. Tillsammans med barnen funderar man över hälsa och sjukdomar och orsakerna till dem samt över människans möjligheter att påverka sin fysiska hälsa och sitt psykiska välbefinnande. Man diskuterar goda människorelationer och vilken betydelse de har för det psykiska välbefinnandet. Barnen övar i vardagliga situationer att umgås med kompisar, ta hänsyn till andra, identifiera och behärska känslor. Tillsammans med barnen diskuterar man sömn och motion och funderar över hur de inverkar på att man varje dag är pigg och mår bra. I undervisningen ska man söka information om hygien och som en del av vardagen i förskolan övas grundläggande färdigheter i anslutning till hygien.

Barnen ska i förskolan få information om sin rätt till ett **tryggt** liv, respektfullt bemötande och integritet. Man ger tillsammans akt på och funderar över de vanligaste fysiska och psykiska risksituationerna i vardagen och i lärmiljöerna i förskolan. Målet är att stödja barnens känsla av trygghet och säkerhet, lära dem att be om och söka hjälp vid behov och att handla tryggt i de vanligaste vardagliga situationerna. Barnen ska uppmuntras att be om hjälp av en vuxen i problemsituationer i förskolan och om de upplever mobbning samt att berätta om sina bekymmer. I undervisningen tränas reglerna för hur man rör sig i trafiken och vistas tryggt i informations- och kommunikationstekniska miljöer på ett för åldern lämpligt sätt.

4.3.6.1 Den lokala planen

Fysisk aktivitet och motion

Daghemmen, familjedagvården och klubbverksamheten har utsedda motionsansvariga som träffar varandra. De motionsansvariga har hand om genomförandet och utvecklingen av motion inom sina enheten tillsammans med närchefen och enhetens motionsarbetsgrupp.

Planering och utvärdering av enhetens och barngruppens verksamhet:

- Årsklockan för motion
- Observation av färdigheter i grundläggande motorik, Skidi- ja Skillireilit
- Mappen för handledaren i idrottslekskolan (Liikkari-mapp)

Motionspedagogiken ska vara en övergripande verksamhet för småbarnspedagogikens personal, som är närvarande vid varje ögonblick under småbarnspedagogikens dag. Med en positiv attityd och entusiasm skapar småbarnspedagogikens personal en trygg och uppmuntrande atmosfär för småbarnspedagogikens dag. I en trygg atmosfär uppmuntras barnen till att försöka och prova på olika saker, och på så sätt skapas möjligheter till upplevelser av framgång. För barn är rörelse en fysisk aktiv lek som kännetecknas av oförutsägbarhet, improduktivitet, normalitet och fantasi. Leken spelar en viktig roll i barnets övergripande utveckling och det är därför just lek och lekfullhet är hörnstenarna i motionspedagogiken. Pedagogens egen entusiasm och deltagande i fysiska och lekfulla aktiviteter är ett mycket betydelsefullt sätt att förbättra barns ansträngande fysiska aktivitet.

Man ökar barnens fysiska aktivitet genom att

- observera barnens färdigheter i grundläggande motorik och ordna barnen möjligheter för att öva
- undvika onödigt och långvarigt sittande: fostrarna observerar och utvärderar dagens och veckans struktur och aktiviteter samt hur mycket barnen sitter, praxisen ändras enligt behov
- ordna förflyttningssituationer så att de sker gradvis och minska väntandet
- ordna så att alla barn inte är ute vid samma tidpunkt, så att det finns mer utrymme på gården och inomhus
- ordna rörelse och aktivitet i eventuella situationer där man väntar, t.ex. röra sig till musik medan man väntar på maten
- utvärdera och ändra regler: begränsar eller möjliggör de fysisk aktivitet, t.ex. små barn tillåts öva på att klättra upp på stolar och ner därifrån
- bygga olika arbetspunkter
- använda mångsidiga och aktiva arbetssätt
- tillåta fysisk aktivitet inomhus även i andra lokaler än gymnastiksalen:
 - möblerna placeras så att barnen kan klättra, krypa, göra kullerbyttor, röra sig på bänkar
 - markeringar på golvet och banor längs rutter där man rör sig
 - man kan skaffa olika typer av motionsredskap till gruppens lokaler, såsom magbrädor, gymnastikklossar, bollar och madrasser.

Ledd motion

- Utomhus kan fostrarna ordna olika spel och lekar där man rör på sig, såsom tafatt, bollspel, brännboll, spegel, färg, olika banor. God praxis: "motionsansvarig" etc. För varje vecka utser man en motionsansvarig för utevistelsen, som ansvarar för att planera och ordna motion för de barn som vistas utomhus.
- Gymnastiksalen används kontinuerligt, gruppsspecifika användningstider eller öppna tider fördelas över hela dagen.
- Barnen får vara med i planeringen av innehåll, motionsstunder och äventyrsbanor.
- Vintermotion: varje barn får prova på att åka skidor och skridskor, på sin åldersnivå får barnen lära sig grunderna i skid- och skridskoåkning, daghemmet ska ha utrustning att låna ut, man besöker pulkabacken.
- Förskoleundervisningen innehåller två simlektioner som ordnas av idrottstjänsters simlärare. Förskoleenheten ansvarar för transporterna.

I Mini-Kultis ingår idrottstjänsternas utbud och verksamhet som stöd för motionsfostran inom småbarnspedagogiken. Lokalt samarbetar man även med idrotts- och motionsföreningar. Föreningarna ordnar handledning för barn och/eller fostrare i sina egna grenar. Information om dessa ges separat och småbarnspedagogiken använder sig av utbudet i enlighet med barngruppens behov.

Stödmaterial:

[Glädje, lek och gemensamma aktiviteter – Rekommendationer för fysisk aktivitet under de första åren 2016](#)

Hälsa och trygghet

Lokala precisioner angående **kostfostran**: Riktlinjer för måltider och näring inom småbarnspedagogiken, i grundskolor och på gymnasieskolor i Borgå.

[Ruokakasvatus - Neuvokas perhe -ammattilaiset](#)

[Kokonaisvaltaista ruokakasvatusta varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen \(uef.fi\)](#)

Kropps- och känslfostran är trygghets- och sexualfostran som ges på ett sådant sätt som tar hänsyn till barnets ålder och utvecklingsnivå. Det betyder att barnet övar på hur man ska uppföra sig, lär sig sina rättigheter och regler för vad som är lämpligt, och lär sig om självbestämmanderätt. Barnet får information om sin egen kropp och hur barnet ska ta hand om den. Fostrarna namnger kroppens olika delar genom att använda de rätta orden för dem. Barnen övar att sköta sin egen hygien och hälsa i enlighet med sin ålder.

I sexualfostran för barn ingår olika delområden, så som färdigheter att skydda och respektera sin egen integritet och andras kroppar. Barnets frågor om sexualitet besvaras sakligt enligt barnets ålder och på ett sådant sätt att inte barnet känner skam. Personalen skapar en trygg atmosfär så att barnet vågar vända sig till en vuxen med sina frågor och problem.

Med trygghetsfärdigheter avses bl.a. stöd för barnets välmående och utveckling och viktiga färdigheter för interaktion med vilka barnets självkänedom, självkänsla och självförtroende utvecklas. Barnet får lära sig sätt att skydda sin integritet. Det är lätt att lära gränserna för vilka kroppsdelar som är privata med baddräcksregeln. De delar av kroppen som täcks av baddräkten är allas privata område. Barnen lär sig vad som är lämplig beröring:

- Lämplig beröring är frivillig.
- Den känns bra.
- Den känns inte obehaglig efteråt.
- Man får inte krama eller pussa någon mot deras vilja, och inte reta eller skada någon med avsikt.
- Beröring är aldrig något hemligt, även om någon säger så.
- Man kan öva med barnet, hur barnet kan agera i en situation som känns obehaglig. Barnet lär sig att säga "nej" med eftertryck, gå bort från situationen och berätta om den för en pålitlig vuxen.

(Källa: Kampman & Tukiainen 2020)

Stödmaterial:

Kehotunnekasvatuksen ja turvataitojen opettaminen varhaiskasvatuksessa. Materiaalipaketti käytännön työn tueksi. 2020. A. Kampman ja A. Tukiainen. (Gruppwebbplatsen Varhaiskasvatuspalvelut)

Väestöliitto: [Kropp- och känslofostran](#)

4.4 Specifika frågor angående språk och kultur

All förskoleundervisning ska följa samma allmänna mål för fostran och lärande som fastställs i grunderna för förskoleundervisningens läroplan. Barnens varierande språkliga och kulturella bakgrund och färdigheter ska beaktas i förskoleundervisningen. Förskoleundervisningens mål är att stödja utvecklingen av varje barns språkliga och kulturella identiteter och lära barnen att respektera olika språk och kulturer. Ett särskilt mål är att stödja språkfärdigheterna hos två- och flerspråkiga barn.

Enligt lagen om grundläggande utbildningen är undervisningsspråket i förskoleundervisningen svenska eller finska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. Undervisningsspråket kan också vara något annat språk, om det inte äventyrar möjligheterna att uppnå målen i läroplansgrunderna. I en särskild grupp kan förskoleundervisningen huvudsakligen eller helt ges på ett annat språk. Informationen till vårdnadshavarna och olika centrala dokument ska finnas tillgängliga på undervisningsspråket enligt vad som fastställs i lagen om grundläggande utbildning.

Annan språklig och kulturell bakgrund i förskoleundervisningen

Förskoleundervisningen för **samiska barn** har som särskilt mål att stärka barnens samiska identitet och kunskap om sin kultur och ge barnen möjlighet att tillägna sig samiska traditioner. Man kan i undervisningen dra nytta av närmiljön och samarbeta med vårdnadshavarna och det samiska samfundet. Förskoleundervisningen kan ordnas på samiska eller som tvåspråkig språkbadsundervisning.

När förskoleundervisningen ges på något av de tre samiska språken, är dess särskilda mål att stärka förmågan att förstå och använda samiska. Målet är att öka barnens förmåga att komma till rätta i samisk miljö, att lära sig samiska och att lära sig på samiska.

Det särskilda målet för förskoleundervisningen för **romska barn** är att stärka barnens identitetsutveckling och kännedom om sin historia och kultur. Utöver det ska tvåspråkighet stödjas i samarbete med barnens familjer. Barnen ska i mån av möjlighet ges undervisning i romani. I undervisningen i romani ska barnen bekanta sig med det romska språket och den romska kulturen, deras ordförråd utvidgas och de ska uppmuntras att använda språket i olika kommunikationssituationer.

Förskoleundervisning för **teckenspråkiga barn** genomförs i första hand i en skild grupp för teckenspråkiga eller i en blandad grupp, som består av teckenspråkiga barn och barn som använder talat språk. Målet för förskoleundervisningen för teckenspråkiga är att stödja och stärka barnens språkliga och kulturella identitet genom att ge dem möjlighet att tillägna sig teckenspråk. Målet är också att stärka kunskaperna i det svenska eller finska teckenspråket och teckenförrådet samt att sporra barnen att använda teckenspråk och öka deras förmåga att komma till rätta i olika språkmiljöer.

I förskoleundervisningen ska **barn med annat modersmål och flerspråkiga barn** få stöd för sin språkutveckling och för utvecklingen av sin identitet och självkänsla. Utvecklingen av barnens kunskaper i svenska/finska ska främjas inom de olika delområdena av språkkunskap utgående från barnens behov och förutsättningar, både genom ledd verksamhet och i förskolans vardag. Separat undervisning i svenska/finska som andraspråk och undervisning i barnens eget/egna modersmål erbjuds i mån av möjlighet. Om kommunen ordnar förberedande undervisning, kan barn med invandrabakgrund delta i den. Om barnet kan följa förskoleundervisningen, kan det övergå till förskoleundervisning redan innan den förberedande undervisningen har avslutats.

Förskoleundervisning på två språk

Målet för förskoleundervisning på två språk är att utnyttja barnens sensitiva period för tidig språkinläring genom att erbjuda en mångsidigare språkfostran än i normal förskoleundervisning. Undervisningen ska erbjuda inspirerande språkinläringssituationer som lägger grund för livslångt språklärande. Målet är att verksamheten i en flerspråkig miljö utvecklar barnens språkmedvetenhet. Barnens två- eller flerspråkiga språkidentitet ska stödjas och de ska ges möjlighet att använda och lära sig språken på ett aktiverande och lekfullt sätt.

I förskoleundervisning som ordnas på ovannämnda sätt möts också olika kulturer som medvetet tas upp och diskuteras på ett naturligt sätt. I mindre omfattande förskoleundervisning på två språk är målet att väcka barnens intresse och skapa en positiv attityd till språket. I omfattande förskoleundervisning på två språk är strävan att ge barnen färdigheter att komma till rätta i en tvåspråkig miljö och att förutom på undervisningsspråket också lära sig på ett annat språk.

Undervisning på två språk kan genomföras på många sätt. Gemensamt för alla sätt är att språken inte endast är föremål för undervisning och lärande, utan att de används i undervisningen av lärområdena och i förskolans vardag.

Omfattande förskoleundervisning på två språk

Tidigt fullständigt språkbåd i de inhemska språken i förskoleundervisningen

Språkbåd på svenska kan ordnas i finskspråkig förskoleundervisning och språkbåd på finska kan ordnas i svenskspråkig förskoleundervisning. Utöver det kan språkbåd på samiska ordnas i såväl finsk- som svenskspråkig förskoleundervisning. Tidigt fullständigt språkbåd i de inhemska språken är ett program som börjar i förskoleundervisningen och fortsätter till den grundläggande utbildningens slut. Undervisningsspråket i förskolan och i skolan och det andra inhemska språket eller samiska ska bilda en helhet. Förskoleundervisningen ska huvudsakligen ske på språkbådsspråket. Utvecklingen av barnens modersmål ska stödjas i samarbete med hemmen och vårdnadshavarna. Språkbådsläraren ska konsekvent använda enbart språkbådsspråket. Barnen ska spöras att använda språkbådsspråket mångsidigt, men de ska ha möjlighet att bli förstådda också på sitt modersmål. Barnen ska uppmuntras att bekanta sig med både undervisningsspråkets kultur och kulturen i det andra inhemska språket eller samisk kultur. Målet med språkbåd i de inhemska språken är att ge barnen färdigheter att fortsätta studera på både undervisningsspråket och det andra inhemska språket eller samiska. Genom samarbete mellan förskolan och den framtida språkbådsskolan säkerställs att skolan har tillräcklig information om i vilket stadium av språkutvecklingen de barn som börjar skolan befinner sig i.

Annan omfattande förskoleundervisning på två språk

I annan omfattande förskoleundervisning på två språk genomförs en del (minst 25 %) av verksamheten på något annat språk än de undervisningsspråk som fastställs i lagen om grundläggande utbildning. Språket i fråga kan vara modersmål för en del av barnen. Verksamheten ska planeras så att olika språkgrupper får behövligt stöd för sitt lärande. Det kan också finnas barn i gruppen, vars modersmål är något annat än de språk som används i undervisningen. Sådana barn hänvisas i allmänhet till förberedande undervisning, om sådan finns.

I förskoleundervisning på två språk ska verksamheten planeras så att undervisningen bildar en helhet, där bägge språken är närvarande och utvecklas gradvis som en följd av lärarens språkbruk och barnens aktiviteter. Om möjligt använder var och en lärare endast ett av de båda språken aktivt. Barnen ska spöras att använda språken mångsidigt. Barnen får också bekanta sig med de kulturer som anknyter till undervisningsspråken. Målet är att de får färdigheter att fortsätta studera på båda språken. Det här ställer krav på lärmiljöerna och förutsätter samarbete mellan förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen då barnen övergår till den grundläggande utbildningen.

Mindre omfattande förskoleundervisning på två språk

Språkberikad förskoleundervisning

Med språkberikad förskoleundervisning avses här förskoleundervisning, där mindre än 25 % av verksamheten regelbundet och systematiskt ordnas på ett annat språk än de undervisningsspråk som fastställs i lagen om grundläggande utbildning. Språkberikad förskoleundervisning ger naturliga möjligheter att lyfta fram flerspråkighet och kulturell mångfald i förskolans vardag och

verksamhetskultur. Målet är att barnen är både språkinlärare och språkanvändare. Målet kan vara att övergå till språkberikad, eller annan grundläggande utbildning på två språk.

4.4.1 Förskoleundervisning för barn med annat modersmål i Borgå

För barn med främmande språk som inte har finska eller svenska som hemspråk beviljas en resurskoefficient som en strukturell stödåtgärd det första året. Resurskoefficienten träder i kraft när barnet börjar för första gången i småbarnspedagogiken/förskoleundervisningen. Koefficienten 2,0 för barn över tre. Gruppens personal fyller i förslags-/beslutsblanketten för strukturell stödåtgärd och skickar den till enhetens speciallärare inom småbarnspedagogik, som antecknar koefficienten i barnets uppgifter i verksamhetsstyrningssystemet. Beslutet om resursens koefficient fattas av ledare för småbarnspedagogiken. Resurskoefficientförslagen för barn med främmande språk behandlas även utanför mötena i arbetsgruppen för utvecklings- och lärandestöd.

I Borgå har man upprättat en läroplan för förberedande undervisning inför den grundläggande utbildningen. I undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen deltar som sexåringar sådana barn med främmande språk som modersmål som inte alls har deltagit i finsk- eller svenskspråkig småbarnspedagogik. Om barnet har börjat inom småbarnspedagogiken efter 1.1 våren före förskoleåret, får barnet stöd i finska/svenska som andra språk tills läsåret inom förskoleundervisningen börjar, och därefter undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen. Gruppens lärare diskuterar med vårdnadshavarna om barnets behov av förberedande undervisning samt deltagande i undervisning i svenska som andra språk.

När barnet först börjar lära sig svenska / finska fäster man särskild uppmärksamhet vid att stödja barnets delaktighet: en atmosfär utan brådska och accepterande interaktion samt stödmeter för att förstå och uttrycka sig. Aktiv observation, handledning och stöd hjälper barnet att också bli en aktiv aktör i kamratgruppens lekar. Att bli delaktig stärker barnens upplevelser av sig själva som en viktig medlem av samhället och främjar integrationen.

Förutsättningar för att lära sig svenska är att barnet kan sitt eget modersmål och att svenska lärs på ett målinriktat sätt. Svenskakunskaperna hos barn med olika språkliga bakgrund observeras och kartläggs redan före förskoleåret. Inom förskoleundervisningen beskrivs språkkunskaperna med hjälp av SpråkPeda verktyg del 2 och 3. I anslutning till inlärningsplanen för barnets förskoleundervisning upprättas en plan för stödet för svenskan.

Svenskaundervisningen och barnets inlärningsprocesser i fråga om modersmålet sammanlänkas till alla inlärningshelheter inom förskoleundervisningen. Utöver detta differentieras undervisningen genom att dela upp barnen i smågrupper utifrån deras kunskaper i svenska språket. Målen och metoder svenska som andra språk (S2) undervisning beskrivs mer i detalj i den lokala planen för småbarnspedagogik.

Stöd i det egna modersmålet

Bra kunnande i modersmålet stöder uppbyggnaden av barnets identitet och skapar grunden för att lära sig andra språk såväl som nya kunskaper och färdigheter. Inom förskoleundervisningen synliggörs språken som barnet använder i samarbete med vårdnadshavarna. Del 2 i verktyget SpråkPeda fungerar som grund för samtal om ett flerspråkigt barns språkvärld. Personalen och vårdnadshavarna reflekterar tillsammans över verksamhetssätt för att stödja modersmålet. I samarbetet kan man till exempel komma överens om att bekanta sig med vokabulären för ett tema som behandlas inom förskoleundervisningen i hemmet på modersmålet. Överenskomna verksamhetssätt kan antecknas i barnets plan för förskoleundervisningen.

Inom förskoleundervisningen kan man för barn med främmande språk ordna undervisning i deras eget modersmål (1 lektion per vecka) om det finns fyra eller fler barn på enheten som representerar samma språkgrupp. Daghemsföreståndaren ansvarar för att rekrytera läraren. Föreståndaren informerar sakkunnig för småbarnspedagogiken om undervisningen i det egna modersmålet, och experten koordinerar anordnandet av undervisningen och konsulterar vid behov läraren i det egna språket vid planeringen av innehållet i undervisningen. Daghemsföreståndarna registrerar lektionerna som barnen haft i det egna modersmålet. Gruppens lärare antecknar undervisningen i det egna modersmålet i barnets plan.

4.4.2 Språkbadsundervisning i Borgå

Språkbadsundervisning ordnas för finskspråkiga barn på svenska. Målet med det svenskspråkiga språkbadet i Borgå är att barnen uppnår en funktionell och muntlig språkfärdighet i språkbadsspråket, samtidigt som deras förstaspråk utvecklas. För barn, som enligt diagnos gjord av en sakkunnig har en språkstörning eller en uppmärksamhetsstörning, rekommenderas språkbad inte.

För barn med finska som modersmål börjar språkbadsstigen i femårsåldern inom småbarnspedagogiken, med andra ord ett år före förskoleundervisningen. Efter förskoleundervisningen fortsätter språkbadsundervisningen i skolan. I språkbadet följs förskoleundervisningens läroplan med beaktande av språkbadsundervisningens särdrag.

I Borgå ges tidig fullständig språkbadsundervisning. Språkbadpersonalen använder i förskoleundervisningen endast svenska. Språkbadsspråket är inte bara ett mål utan ett verktyg för inläringen. Därför är det viktigt att språket lärs ut samtidigt som man studerar innehållen i något annat kunskaps- eller vetenskapsområde. Barn uppmuntras att använda språkbadsspråket från början och de förväntas använda det i kommunikationen med språkbadpersonalen.

I språkbadsundervisningen används varierande barnorienterade metoder och arbetssätt som ger barnet möjlighet att höra och själv producera språkbadsspråket aktivt, naturligt och mångsidigt. Undervisningen ska vara så överskådlig som möjligt. Läraren använder mycket åskådliggörande

material. Ord är väl synliggjorda i lärmiljöerna. Läraren använder också tid på att förklara innebörden av nya ord och begrepp. Arbetet med barnen är diskuterande och fråge betonat. I undervisningen ges nyckelorden och uttrycken som hör till ämnet och utvidgas vokabulären, varvid undervisningen innehåller ord som kommer att behövas i framtiden.

Förskoleundervisningens lärmiljöer ska vara mångsidiga och varierande. I språkbadet är bekantskap med och upplevelser av den finlandssvenska kulturen en del av undervisningen, vilket görs till exempel med hjälp av besök och kulturevenemang. Förskoleundervisningen och språkbadsskolan samarbetar tätt. Samarbetsformerna är bland annat deltagande i olika fester, skolfadderverksamheten, regelbundna besök och föräldramöten.

Framsteg i barnets muntliga kunskaper i språkbadsspråket följs upp regelbundet. Förskolepersonalen utvärderar på våren kunskaperna i svenska språket hos barn som anmälts till skolan. Det centrala är hur väl barnet förstår givna instruktioner och hur han eller hon själv producerar språket och använder det i kommunikationen. Utvärderingsblanketten Språkets hus för muntliga språkfärdigheter, som sammanställts som ett samarbete mellan småbarnspedagogiken och grundskolan, fylls i för första gången under förskoleåret. Blanketten följer med från förskolan till grundskolan. Detta behandlas vid överlåtelsemötet i skolan.

Samarbetet mellan hemmet och småbarnspedagogiken framhävs i språkbadsundervisningen, eftersom undervisningen ges på något annat språk än förstaspråket. I språkbadsverksamheten har föräldrarnas engagemang en stor betydelse. Vårdnadshavarna ska se till att deras barn deltar regelbundet i förskoleundervisningen. Vårdnadshavarna har även i uppgift att stöda barnets lärande av modersmålet och barnets inläring och framsteg följs upp både hemma och i förskoleundervisningen. Personalen ska regelbundet och systematiskt informera om språkbadsverksamheten. Språkbadspersonalen vid Albert Edelfelts skola och daghemmet Pärlan samarbetar med språkbadets föräldraförening. Föreningen har till syfte att främja, utveckla och stöda språkbadet.

5 Stöd för barnets växande och lärande

I grunderna för förskoleundervisningens läroplan används den i förskoleundervisningen lämpligare termen stöd för växande och lärande i stället för termen stöd för lärande och skolgång som används i lagen om grundläggande utbildning. Stödet för växande och lärande och elevvården som beskrivs i kapitel 6 ska bilda en helhet. I detta kapitel föreskrivs om stödet för lärande och skolgång som fastställs i lagen om grundläggande utbildning.

5.1 Principerna för stöd

Barn som deltar i förskoleundervisning omfattas av stöd för växande och lärande enligt lagen om grundläggande utbildning. Enligt lagen har barnen rätt att få tillräckligt stöd genast när behov uppstår. Det finns tre nivåer av stöd för växande och lärande: allmänt, intensifierat och särskilt stöd. Stödformer som nämns i lagen om grundläggande utbildning är till exempel specialundervisning på deltid, tolknings- och biträdestjänster samt särskilda hjälpmedel. Stödformerna kan användas på alla nivåer av stöd, antingen enskilt eller samtidigt så att de kompletterar varandra. Stödet ska vara flexibelt, långsiktigt planerat och förändras enligt behovet av stöd. Stödet ska ges så länge, på den nivå och i den form som det behövs. Det är viktigt att behovet av stöd identifieras och att stöd för växande och lärande ges på ett tidigt stadium för att förhindra att problemen växer och blir mera komplicerade.

Stödet för växande och lärande ska ordnas utgående från såväl det enskilda barnets som barngruppens styrkor respektive inlärnings- och utvecklingsbehov. Det är viktigt att i förskolan se till att alla barn får uppleva att de lyckas i lärandet och som medlem i gruppen. Det stödjer barnens positiva uppfattning om sig själva. Mångsidig respons och information om lärandet ska metodiskt användas för att uppmuntra och handleda barnen. På det viset blir barnen medvetna om hur lärandet framskrider.

Stödet för växande och lärande innebär både lösningar som berör hela gruppen och lärmiljöerna samt lösningar som möter barnens individuella behov. Särskild vikt ska läggas vid att lärandet kan förflyta så obehindrat som möjligt och att inlärningsssvårigheter förebyggs och upptäcks på ett tidigt stadium. Yrkesövergripande samarbete mellan lärarna, speciallärare, övrig förskolepersonal och andra sakkunniga har stor betydelse för att behovet av stöd ska upptäckas och när stödet planeras och genomförs. Vilka sakkunniga som ska delta i samarbetet avgörs från fall till fall.

Principen är att behovet av stöd ska bedömas och beslut om stöd enligt lagen om grundläggande utbildning fattas så fort som möjligt efter att förskoleundervisningen inletts. Ofta har barnets behov av stöd observerats redan innan förskoleundervisningen inletts. Samarbete mellan förskoleundervisningen, barnets tidigare småbarnspedagogik, rådgivningen och vårdnadshavarna bidrar till kontinuitet i barnets välbefinnande och lärande. Information om stödåtgärder som barnet eventuellt fått före förskolan ska utnyttjas i förskoleundervisningen.

När behovet av stöd bedöms granskas först de befintliga arbetssätten, undervisningsarrangemangen samt lärmiljöerna och hur de lämpar sig för barnet. Utifrån det bedöms om man genom att ändra på dem kunde hitta bättre pedagogiska lösningar för barnet.

Barnet ska i första hand ges stöd i den egna förskolegruppen genom olika flexibla arrangemang, om inte barnets bästa nödvändigtvis förutsätter att barnet flyttas till en annan grupp eller enhet. Om barnet utöver förskoleundervisning också utnyttjar andra tjänster inom småbarnspedagogiken, ska förskolepersonalen och den övriga personalen inom småbarnspedagogiken samarbeta i frågor som gäller stödet för barnets växande och lärande.

Det är viktigt att information om barnets behov av stöd och det stöd barnet fått i förskolan också överförs till den grundläggande utbildningen. Undervisningsanordnarna ska skapa och utveckla smidiga informationsrutiner.

5.1.1 Den lokala planen

Stödet för växande och lärande förverkligas inom förskoleundervisningen i barnets närgrupp inom förskoleundervisningen. De strukturella arrangemangen och praxisen för att ordna stöd för utveckling och lärande beskrivs i Borgå stads plan för småbarnspedagogik. I Borgå utvärderas och utvecklas strukturerna och praxisen i anslutning till stödet till växande och lärande regelbundet i samarbete mellan förskoleundervisningens speciallärare, elevvårdspersonalen, specialarbetare i hälsovårdscentralen (Medicinsk rehabilitering för barn) och vid behov andra experter.

För ett barn som inom småbarnspedagogiken har fått intensifierat stöd övervägs behovet av stöd i förskoleundervisningen redan på våren innan förskoleundervisningen börjar tillsammans med vårdnadshavarna och den yrkesövergripande arbetsgruppen. Förslaget om strukturella stödåtgärder som behövs under förskoleåret till arbetsgruppen för stöd för utveckling och lärande görs av den sändande enheten/gruppen inom småbarnspedagogiken. Till förslaget som gäller ett barn som inleder förskoleundervisningen bifogas en pedagogisk utvärdering. För utarbetandet av utvärderingen ansvarar gruppens lärare inom småbarnspedagogiken.

Behov av intensifierat och särskilt stöd och de strukturella stödåtgärder som man känner till före start av förskoleundervisningen behandlas och beslutas av arbetsgruppen för stöd för utveckling och lärande på våren. Arbetsgruppen för stöd för utveckling och lärande består av direktören för småbarnspedagogik, ledaren för småbarnspedagogik, två daghemsföreståndare samt specialläraren inom småbarnspedagogiken. Specialläraren inom småbarnspedagogik meddelar vårdnadshavarna och småbarnspedagogiska enhet om beslutet.

Stödtrappa från förskolan till grundskolan finns i gruppwebbplatsen Varhaiskasvatuspalvelut.

5.1.1.1 Utvärderingen av En bra skolstart - stödet under förskoleundervisningen och för skolstarten

Observation av barn och kartläggning av inlärningsfärdigheterna inleds direkt i början av förskoleundervisningen. I Borgå kartläggs läsinläringen och de matematiska inlärningsfärdigheterna hos varje barn i förskoleundervisningen.

- Hitta Språket. Kartläggningsmaterial i språklig medvetenhet i förskoleklass. 2019. Skolverket. **Inlärningsfärdigheterna kartläggs på nytt helt eller delvis i oktober-november för de barnen, vars färdigheter varit utvecklade. Inlärningsfärdigheterna kartläggs ännu på nytt i mars-april för de barn vars färdigheter varit utvecklade på hösten.**
- LukiMat - Bedömningsmaterial för bedömning av de matematiska färdigheterna i förskolan. NMI. 2011. Koponen, T., Salminen, J., Aunio, P. & Polet, J. **LukiMat -kartläggningen görs i tre delar under förskoleåret.**

I språkbadgruppen kartläggs barnens färdigheter av läsinläring på finska. I svenska språk följs upp barnens utveckling med Språkets hus -verktyg. Språkets hus -verktyg för den muntliga språkkunskap fylls i för första gången under våren i förskolan. Blanketten följer med från förskolan till grundskolan och detta behandlas vid överlåtelsemöte i skolan.

Kunskaperna hos barn med andra modersmål utvärderas vid behov med "Kita" dvs. material för bedömning av språkkunskaper i övergången mellan förskoleundervisningen och nybörjarundervisningen. Förskolegruppens lärare gör Kita-bedömningen för barn med ett främmande språk som modersmål. Bedömningen görs då man inte annars får information om barnets språkkunskaper före skolstarten. Kita-bedömningen görs inte för barn som har goda kunskaper i svenska eller vars kunskaper i svenska har bedömts separat i talterapi under förskoleåret.

Metoder för att kartlägga barnets språkkunskaper:

- SpråkPeda del 2 och 3
- Repun Takanassa (kan användas för femåriga och äldre barn för bedömning av barnets kunskaper i finska och i det egna modersmålet)

Med vårdnadshavarna behandlas den information om man fått från kartläggningarna av barnets inlärningsfärdigheter och man diskuterar med dem barnets övriga inlärningsfärdigheter, arbetsförmåga och färdigheter i fråga om verksamhet i grupp. I samarbete upprättas inlärningsplanen för barnets förskoleundervisning. I barnets plan antecknas **alltid** stödet barnet får samt åtgärder. Kartläggningarna och barnens inlärningsplaner är färdiga före höstlovet. Vårdnadshavaren eller barnet kan inte vägra att ta emot stöd för växande och lärande. Barnets framsteg följs upp och vårdnadshavarna ges regelbundet återkoppling på barnets växande och lärande. Förskolegruppens lärare ansvarar för informationsförmedlingen till skolan.

Den första sammankomsten för gruppen för inlärningsstöd ordnas under september–oktober. Till gruppen hör förskoleundervisningens lärare, specialläraren inom småbarnspedagogik och daghemsföreståndaren. Gruppen diskuterar förskolegruppens behov, planerar det individuella stödet som barnen behöver och går igenom barn vars skolmognad eventuellt behöver utvärderas.

Gruppen för inlärningsstöd september–oktober

- genomgång av kartläggningarna av inlärningsfärdigheter och inlärningsplanerna
- utvärdering av gruppens och enskilda barns behov
- planering av gruppens verksamhet med beaktande av stödbehoven
- specialläraren inom småbarnspedagogik protokollför mötet
- läraren inom småbarnspedagogik antecknar det som sagts om ett enskilt barn i inlärningsplanen och diskuterar med föräldrarna det som gruppen för inlärningsstöd har rekommenderat för barnet

Gruppen för inlärningsstöd november–december

- Gruppens situation utvärderas.
- Man diskuterar de barn, vars inlärningsfärdigheter man varit bekymrade över på basis av kartläggningarna och för vilka man har fått göra om kartläggningarna.
- Man funderar tillsammans om det finns barn i gruppen, vars skolberedskap och annat stöd vid skolstarten bör dryftas i den mångprofessionella gruppen för förskolebarn, till exempel utlåtanden från psykolog, talterapeut eller ergoterapeut. Man behandlar även de barn vars bedömning görs av någon annan än skolans psykolog, till exempel Barnets borg, Folkhälsan, barnpsykiatriska polikliniken, familjerådgivningen, hälsocentralspsykologen. I konsultationerna kan man redan proaktivt diskutera stödbehovet vid skolstarten.

Efter den andra gruppen för inlärningsstöd diskuterar lärarna en eventuell utvärdering av barnets skolberedskap med vårdnadshavarna och begär ett skriftligt samtycke till detta som skickas till specialläraren inom småbarnspedagogik före den mångprofessionella stödgruppens sammanträde i december. I den mångprofessionella stödgruppen för barn i förskoleåldern medverkar speciallärarna, skolpsykologer och hälsocentralens tal- och ergoterapeuter. På basis av konsultationerna lämnar specialläraren över till arbetsgruppen för behandling de barn som eventuellt behöver bedömning av en psykolog. I detta möte bestäms för vem, av vem, vad, var och när utvärderingen görs. Specialläraren upprättar en separat promemoria för varje barn som skickas till vårdnadshavarna och med deras samtycke till förskolegruppen.

Efter den mångprofessionella stödgruppen för barn i förskoleåldern kontaktar specialläraren inom småbarnspedagogik vårdnadshavarna per telefon före jul och gruppen efter jul. Psykologerna inleder sin individuella bedömning och kontaktar själv daghemmen, om bedömningen utförs i daghemmets lokaler. I samarbete med vårdnadshavarna kommer man under våren överens om skolan för barnet som behöver stöd och resursfördelningen för ordnandet av undervisningen.

I april–maj ordnas överlåtelsemöten mellan förskoleundervisningen och den kommande skolan om de barn som ska börja skolan. Det kan hållas två sådana möten. Specialläraren inom småbarnspedagogik avtalar ett separat möte om barn i behov av särskilt stöd i samarbete med närskolan. Tidsplanen informeras till förskolepersonalen under februari. På mötet deltar förskoleundervisningens lärare, småbarnspedagogikens speciallärare, den kommande klassläraren, specialläraren samt rektor och vid behov skolans elevvårdspersonal. Vid behov kallas den kommande ansvarsledaren för eftermiddagsverksamheten till mötet för att behandla ett enskilt

barns ärende. För detta behövs vårdnadshavarnas samtycke. Överlåtelsemöten för andra barn som börjar skolan avtalas av förskolepersonalen och närskolan. Om antalet elever är litet, går alla blivande elever igenom under mötet.

På överlåtelsemötet finns informationsöverföringsdelen av inlärningsplanen som vårdnadshavaren har godkänt och en sammanfattning av LukiMat-bedömningen för alla barn. Barnets kunskaper i svenska (Hitta språket kartläggning) beskrivs i barnets inlärningsplan. I fråga om barn med främmande språk överförs också SpråksPedas del 3 / barnets färdighetsnivå blanketten till skolan.

Om barnets stödbehov fortsätter i skolan, flyttar förskolegruppens lärare barnets förskoleundervisningens inlärningsplan i sin helhet till skolan. Specialläraren inom småbarnspedagogiken överför den individuella planen för ordnandet av undervisningen (IP) till skolan.

Gruppen för inlärningsstöd april–maj

- utvärdering av och återkoppling på förskoleåret

5.2 Samarbete med vårdnadshavaren i samband med stöd

Undervisningen och fostran ska ordnas i samarbete med vårdnadshavarna så att varje barn får undervisning, handledning och stöd enligt sin utvecklingsnivå och sina behov. När ett barn har behov av stöd ökar betydelsen av samarbete med vårdnadshavaren. Förskolepersonalen ska känna till de lagar och bestämmelser som gäller samarbetet med vårdnadshavaren i anslutning till barnets stöd. Det är bra att informera alla vårdnadshavare om möjligheten att få stöd och om de centrala principerna för stöd. Barnen ska delta i samarbetet på ett ändamålsenligt och för dem lämpligt sätt.

Det är viktigt att förskolepersonalen kontaktar vårdnadshavaren genast om det framgår att ett barn har problem i utvecklingen eller lärandet eller barnets välbefinnande är i fara. Vårdnadshavaren ska ges tillräcklig information om till exempel hur barnets ärenden behandlas, hur uppgifter fås och lämnas ut samt om sekretessrelaterade frågor. Vårdnadshavaren ska uppmuntras att för sin del stödja sitt barn i att nå sina mål. Målet är att handla i samförstånd med barnet och vårdnadshavaren. Det är bra att föräldrarna vet att varken de eller barnet kan vägra att ta emot stöd för växande och lärande och att deras samtycke inte behövs för att bedöma behovet av stöd eller för att planera stödet. Barnet kan också behöva stöd inom den individuella elevvården. Detta stöd grundar sig på frivillighet och förutsätter vårdnadshavarens samtycke (se kapitel 6 Elevvård).

5.3 Allmänt stöd

Förskoleundervisning av hög kvalitet lägger grund för barnets växande, lärande och välbefinnande. Svårigheter ska förebyggas till exempel genom olika slags arbetssätt och pedagogiska metoder, flexibel gruppindelning och samarbete mellan lärarna och den övriga personalen. Undervisningen ska ta hänsyn till både gruppens och det enskilda barnets behov.

Det första sättet att möta ett barns behov av stöd är allmänt stöd. Det innebär i allmänhet att enstaka stödåtgärder sätts in för att påverka situationen på ett så tidigt stadium som möjligt.

Allmänt stöd ska ges genast när behovet av stöd uppstår och det krävs inga särskilda undersökningar eller beslut för att påbörja stödet.

Att utvärdera behovet av stöd och ge det stöd som behövs ska ingå i all fostran och undervisning. Stödet ska ordnas genom samarbete mellan förskolelärarna och den övriga personalen och i nära samarbete med vårdnadshavaren och barnet. Inom det allmänna stödet möts barnets behov av stöd till exempel med hjälp av material och redskap som lämpar sig för barnets individuella behov samt undervisningsprogram som är avsedda för förskoleundervisningen och specialundervisning på deltid. En plan för barnets lärande kan användas i samband med allmänt stöd.

5.3.1 Den lokala planen

Det allmänna stödet inom förskoleundervisningen är stöd till växande och lärande som är avsett för alla barn och för vilket ansvaret ligger hos gruppens lärare och övrig personal. I förskoleundervisningen ska olika slags inlärare och olika utgångspunkter för inläringen samt barnens kulturella bakgrund beaktas. Förskoleundervisningens lärare har till uppgift att bedöma stödbehovet och ordna erforderligt stöd i alla förskoleundervisningssituationer. Stödet planeras och utvärderas i växelverkan med vårdnadshavarna och barnet och vid behov med andra sakkunniga. I förskoleundervisningen kan man också konsultera specialläraren inom småbarnspedagogik och utnyttja hennes handledning för att tillgodose en grups eller ett enskilt barns stödbehov. För dokumentationen används barnets individuella inlärningsplan för förskoleundervisningen.

Varje barn ska ha möjlighet att få stöd för sin växande och lärande och utveckla sina inlärningsfärdigheter. Verksamheten och miljön ska kontinuerligt modifieras så att de stöder barnets verksamhet och inläring, till exempel genom att differentiera verksamheten, ordna verksamhet i smågrupper eller simultanundervisning. Barnet får dessutom stöd för sin verksamhet av dags- och veckostrukturen, struktureringen av lokaler och de vuxnas enhetliga handlingssätt. Planeringen och utvärderingen av verksamheten ska basera sig på observation av barnet och gruppen och på den information som fåtts från kartläggningarna av inlärningsfärdigheterna och barnens inlärningsplaner. Som verktyg för planeringen och utvärderingen används gruppens pedagogisk plan.

5.4 Intensifierat stöd

Ett barn som behöver regelbundet stöd eller flera olika former av stöd samtidigt ska utgående från en pedagogisk bedömning ges intensifierat stöd i enlighet med en plan för barnets lärande. Intensifierat stöd ges då det allmänna stödet inte är tillräckligt och så länge barnet behöver det. Det intensifierade stödet ska planeras som en helhet. Stödet är mera omfattande och mera långsiktigt än det allmänna stödet. Barnet behöver ofta även flera former av stöd. Inom det intensifierade stödet kan alla former av stöd inom förskoleundervisningen användas, med undantag av den specialundervisning som ges på basis av ett beslut om särskilt stöd.

Stödet ska ordnas genom samarbete mellan lärarna och förskolans övriga personal. Läraren ska ge barnet och vårdnadshavaren respons om barnets framsteg samt lyssna och ta hänsyn till deras åsikter. Under den tid barnet får intensifierat stöd ska läraren i samråd med vårdnadshavaren regelbundet följa upp barnets lärande och välbefinnande. Om det utifrån en bedömning konstateras att behovet av stöd har förändrats eller att barnet inte har nytta av det stöd som ges, ska planen för barnets lärande uppdateras så att den motsvarar den nya situationen.

Intensifierat stöd ges i regel ända tills förskoleundervisningen avslutas. Eftersom man i allmänhet inte på en kort tid kan konstatera vilken effekt stödet haft, är det under förskoletiden sällan nödvändigt att fatta ett beslut om särskilt stöd för ett barn som får intensifierat stöd.

Pedagogisk bedömning

Inledningen av intensifierat stöd grundar sig på en pedagogisk bedömning. I den skriftliga pedagogiska bedömningen beskrivs

- barnets växande och lärande som helhet ur förskolepersonalens, vårdnadshavarens och barnets synvinkel
- det allmänna stöd som barnet har fått och en bedömning av hur olika former av stöd inverkat
- barnets intressen, barnets styrkor, inlärningsfärdigheter och specifika behov i anslutning till utveckling och lärande
- en bedömning av genom vilka pedagogiska stödåtgärder, stödåtgärder som gäller lärmiljön, handledning, elevvård, eller andra stödåtgärder barnet kan stödjas
- en bedömning av barnets behov av intensifierat stöd.

Det är viktigt att samarbeta med barnet och vårdnadshavaren för att behoven ska kunna utredas och stödet planeras och genomföras på bästa sätt. Läraren eller flera lärare tillsammans gör den skriftliga pedagogiska bedömningen. Vid behov anlitas också andra sakkunniga. Ifall barnet har en plan för småbarnspedagogik, en habiliteringsplan eller andra planer som stödjer barnets förskoleundervisning, ska de utnyttjas med vårdnadshavarens tillstånd.

Inledandet och ordnandet av intensifierat stöd och vid behov återgången till allmänt stöd ska behandlas utgående från den pedagogiska bedömningen genom yrkesövergripande samarbete med sakkunniga inom elevvården. Behandlingen förutsätter inte vårdnadshavarens tillstånd.

Uppgifterna om behandlingen av ärendet ska dokumenteras på det sätt som anordnaren av förskoleundervisning bestämt, till exempel i den skriftliga pedagogiska bedömningen.

Plan för elevens lärande inom intensifierat stöd

Stödet som barnet får inom det intensifierade stödet ska antecknas i en plan för barnets lärande. Planen för barnets lärande baserar sig på en godkänd läroplan och beskriver målen för barnets växande och lärande och vilka undervisningsarrangemang, stöd- och handledningsåtgärder som barnet behöver.

Målet är att ge barnet förutsättningar att nå sina mål. Den plan för barnets lärande som utarbetas inom intensifierat stöd bygger på information som tagits fram i samband med en pedagogisk bedömning. Planen ska utarbetas tillsammans med barnet och vårdnadshavaren, om det inte finns något uppenbart hinder för det. Vid behov anlitas också andra sakkunniga. Ifall barnet har en plan för småbarnspedagogik, en habiliteringsplan eller andra planer som stödjer barnets förskoleundervisning, ska de utnyttjas med vårdnadshavarens tillstånd. I samband med att planen

för barnets lärande utarbetas, avtalas också om uppföljningen av hur målen nås och hur ofta planen ska ses över. Om det sker förändringar i barnets situation, ska planen alltid justeras så att den motsvarar behovet av stöd.

Planen för barnets lärande som utarbetas inom det intensifierade stödet ska innehålla följande uppgifter i enlighet med vad som förutsätts för att ordna förskoleundervisning och stöd för barnet:

Mål för barnets välbefinnande, växande och lärande

- barnets uppfattning om sina mål och intressen
- barnets styrkor, inlärningsförutsättningar och specifika behov i anslutning till växande och lärande
- barnets mål i anslutning till lärande, arbets- och kommunikationsfärdigheter

Pedagogiska lösningar

- lösningar som gäller lärmiljöerna
- lösningar i anslutning till barnets stöd, såsom flexibel gruppindelning, kompanjonundervisning, undervisningsmetoder, arbetssätt och sätt att kommunicera
- specialundervisning på deltid som ges till barnet
- mål och åtgärder för handledning av barnet

Samarbete och tjänster som stödet förutsätter

- stöd av elevvården och andra sakkunniga samt ansvarsfördelningen mellan olika aktörer
- tolknings- och biträdestjänster enligt lagen om grundläggande utbildning som förutsätts för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen, övriga undervisningstjänster, särskilda hjälpmedel samt ansvarsfördelningen mellan de olika aktörerna
- samarbetet med barnet och vårdnadshavaren, stöd som vårdnadshavaren erbjuder
- barnets eventuella deltagande i annan småbarnspedagogik och en beskrivning av samarbetet med den som ordnar verksamheten

Uppföljning och utvärdering av stödet

- uppföljning av hur målen i planen för barnets lärande nås, utvärdering av åtgärdernas effekt och tidpunkter för utvärderingen
- granskning av planen för barnets lärande samt tidpunkt för granskningen
- vilka personer som varit med och utarbetat planen

Planen för barnets lärande ska inte beskriva barnets personliga egenskaper.

5.4.1 Den lokala planen

Till ett barn, för vars växande och lärande det allmänna stödet är otillräckligt och som behöver regelbundet stöd eller flera stödformer samtidigt, ska intensifierat stöd ges. Barnet kan flyttas till intensifierat stöd på basis av en pedagogisk bedömning.

1. För ett barn som inom småbarnspedagogiken har fått intensifierat eller särskilt stöd övervägs behovet av stöd i förskoleundervisningen redan på våren innan förskoleundervisningen börjar tillsammans med vårdnadshavarna och den

yrkesövergripande gruppen för inlärningsstöd. Den pedagogiska bedömningen upprättas av läraren i den sändande gruppen. I upprättandet av den pedagogiska bedömningen utnyttjas barnets plan för småbarnspedagogik.

2. Stödbehov i anslutning till inlärningsfärdigheterna eller andra svårigheter som iakttagits under förskoleundervisningen antecknas. Förskoleundervisningens lärare upprättar den pedagogiska bedömningen med hjälp av inlärningsplanen för barnets förskoleundervisning som gjorts i samband med det allmänna stödet.

Vid upprättandet av den pedagogiska bedömningen konsulteras specialläraren inom småbarnspedagogik. Vid behov, i synnerhet då problemen gäller barnets välbefinnande och holistiska utveckling, används även andra sakkunniga i upprättandet av bedömningen. Barnet deltar i processen för upprättande av bedömningen och planeringen av stödet.

Beslut om förflyttning till intensifierat stöd på basis av den pedagogiska bedömningen fattas individuellt av stödgruppen för växande och lärande inom förskoleundervisningen, vilken består av gruppens, speciallärare, barnets vårdnadshavare och andra sakkunniga som kallas med till barnets ärende. På mötet om barnets individuella stöd för inläringen deltar barnets hälsovårdare. För ett barn med behov av intensifierat stöd beviljar man strukturella stödåtgärder inom resultatenheten för stöd för utveckling och lärande, till exempel en resurskoefficient, stödet av specialläraren eller en personalresurs. Kriterierna för strukturella stödåtgärder inom resultatenheten för stöd för utveckling och lärande definieras närmare i den lokala planen för småbarnspedagogik.

Det intensifierade stödet planeras skilt för det enskilda barnet och är till karaktären starkare och långsiktigare än det allmänna stödet. Med dess hjälp stöder man systematiskt barnets växande och lärande och stödets syfte är att förebygga att problemen växer och anhopas. Det är viktigt att skapa för barnet möjligheter att uppleva känslan av att lyckas i inläringen, som medlem i gruppen och att stöda barnets positiva uppfattning om sig själv.

I inlärningsplanen för ett barn som får intensifierat stöd nedtecknas ordnandet av det intensifierade stödet och åtgärderna samt uppföljningen. Förskolegruppens lärare ansvarar för upprättandet av planen. Samarbetet med vårdnadshavaren och barnet är viktigt både med tanke på utredning av barnets behov och med tanke på planeringen och ett framgångsrikt genomförande av stödet. Om barnets situation ändras ska inlärningsplanen för barnets förskoleundervisning revideras så att den motsvarar barnets stödbehov. Barnets växande och lärande ska följas upp och utvärderas regelbundet under perioden med intensifierat stöd på gemensamma samarbetsmöten mellan vårdnadshavarna, förskoleundervisningen och specialläraren. Om dessa möten upprättas en promemoria, för vars upprättande specialläraren ansvarar.

Under perioden med intensifierat stöd framhävs vikten av konsultationsstödet från specialläraren, individuell handledning av barnet, flexibla gruppbildningar och samarbete med hemmet. Under perioden med intensifierat stöd kan alla stödformerna inom förskoleundervisningen användas, förutom specialundervisning som ges på basis av ett beslut om särskilt stöd. De olika stödformerna tas i bruk mångsidigt i förskoleundervisningens vardag. Specialläraren ger pedagogiskt stöd och handledning till förskolegruppen regelbundet och enligt överenskommelse. Under perioden med intensifierat stöd följer läraren upp och utvärderar barnets inläring regelbundet i samarbete med vårdnadshavaren.

För ett barn som fått intensifierat stöd i förskoleundervisningen övervägs behovet av fortsatt stöd i skolan redan på våren tillsammans med vårdnadshavarna och den yrkesövergripande gruppen för inlärningsstöd. Fortgången av det intensifierade stödet eller dess avslutande nedtecknas i barnets inlärningsplan.

5.5 Särskilt stöd

Särskilt stöd ska ges barn som annars inte i tillräcklig utsträckning kan uppnå målen för växande, utveckling eller lärande. Barnets förutsättningar har kunnat försämrats på grund av exempelvis ett handikapp eller en allvarlig sjukdom. Syftet med det särskilda stödet är att ge barnet ett övergripande och systematiskt stöd för växande och lärande och att främja barnets inlärningsförutsättningar. Också ett barn som får särskilt stöd ska få uppleva glädje över att lyckas och lära sig. Detta stärker barnets självkänsla och motivation att lära sig.

Ett beslut om särskilt stöd kan fattas innan förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen inleds eller under tiden sådan utbildning pågår utan föregående pedagogisk utredning eller intensifierat stöd, om det ur en psykologisk eller medicinsk bedömning framgår att undervisningen för barnet till följd av handikapp, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller någon annan därmed jämförbar orsak inte kan ordnas på annat sätt.

Särskilt stöd innefattar specialundervisning och annat stöd som barnet behöver och har rätt till enligt lagen om grundläggande utbildning. Specialundervisningen och det övriga stöd som barnet får ska bilda en systematisk helhet. Alla former av stöd som fastställs i lagen om grundläggande utbildning kan användas. Anordnaren av förskoleundervisning ska se till att det finns tillgång till specialpedagogisk kompetens när ett barn ges särskilt stöd.

Ett barn som fått ett beslut om särskilt stöd ska ges specialundervisning i enlighet med en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP) som utarbetas för barnet. Syftet med de pedagogiska lösningarna i specialundervisningen är i första hand att säkerställa barnets lärande. De pedagogiska lösningarna kan till exempel gälla undervisningen och arbetssätten eller material och redskap.

Utöver de pedagogiska lösningar i specialundervisningen som stödjer lärandet, har ett barn som får särskilt stöd också rätt till annat stöd i förskoleundervisningen. Sådant stöd är exempelvis individuell elevvård, tolknings- och biträdestjänster samt särskilda hjälpmedel.

Pedagogisk utredning

Innan ett beslut om särskilt stöd fattas ska anordnaren av förskoleundervisning göra en pedagogisk utredning om barnet. Anordnaren ska utse ett organ, en tjänsteman eller anställd som tar fram en skriftlig utredning

- om barnets framsteg i lärandet av de lärare som ansvarar för barnets förskoleundervisning
- om det intensifierade stöd som barnet fått, och om barnets helhetssituation som sammanställts genom yrkesövergripande samarbete med sakkunniga inom elevvården.

Utgående från dessa två utredningar gör anordnaren av förskoleundervisning en bedömning av barnets behov av särskilt stöd. Den helhet som de två utredningarna och den bedömning som gjorts utifrån dem utgör kallas för pedagogisk utredning.

I den skriftliga pedagogiska utredningen beskrivs

- hur barnets lärande framskrider
- barnets växande och lärande som helhet ur förskolepersonalens, vårdnadshavarens och barnets synvinkel
- det intensifierade stöd som barnet har fått och en bedömning av hur olika former av stöd inverkat
- barnets styrkor och intressen, barnets inlärningsfärdigheter och specifika behov i anslutning till utveckling och lärande
- en bedömning av genom vilka pedagogiska stödåtgärder, stödåtgärder som gäller lärmiljön handledning, elevvård, eller andra stödåtgärder barnet kan stödjas
- en bedömning av behovet av särskilt stöd.

Den pedagogiska utredningen ska göras utgående från barnets eventuella tidigare pedagogiska bedömning och plan för barnets lärande. Det är viktigt att samarbeta med barnet och vårdnadshavaren för att behoven ska kunna utredas och stödet planeras och genomföras på bästa sätt.

För beredningen av ett beslut om särskilt stöd behövs utöver en pedagogisk utredning eventuellt också andra utlåtanden, såsom ett psykologiskt eller medicinskt utlåtande eller en motsvarande social utredning. Ifall barnet har en plan för småbarnspedagogik, en habiliteringsplan eller andra planer som stödjer barnets förskoleundervisning, ska de utnyttjas med vårdnadshavarens tillstånd.

Beslut om särskilt stöd

För att ge särskilt stöd måste anordnaren av förskoleundervisning fatta ett skriftligt beslut. Innan beslutet om särskilt stöd fattas ska anordnaren av förskoleundervisning höra barnet och vårdnadshavaren. Beslutet ska fattas i enlighet med förvaltningslagen. Beslutet om särskilt stöd ska beskriva barnets huvudsakliga undervisningsgrupp, eventuella tolknings- och biträdestjänster, andra tjänster som barnet behöver samt vid behov undantagsarrangemang i förskoleundervisningen. En besvärshandling ska fogas till beslutet, eftersom vårdnadshavarna har rätt att söka ändring i beslutet genom besvär. Ett beslut ska alltid motiveras. Motiveringarna till beslutet ingår i allmänhet i den pedagogiska utredningen och i eventuella utlåtanden.

Ett beslut om särskilt stöd kan fattas innan förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen inleds eller under tiden sådan utbildning pågår utan föregående pedagogisk utredning eller intensifierat stöd, om det ur en psykologisk eller medicinsk bedömning framgår att undervisningen för barnet till följd av handikapp, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller någon annan därmed jämförbar orsak inte kan ordnas på annat sätt. Vanligtvis fattas ett beslut om särskilt stöd tidigast när förskoleundervisningen inleds. Endast för barn som omfattas av förlängd läroplikt måste beslutet fattas när barnet är fem år. Ifall ett beslut om särskilt stöd fattas under förskoletiden utan att barnet fått intensifierat stöd, ska beslutet grunda sig på en omvärdering av barnets situation, till exempel till följd av en olycka eller svår sjukdom.

Enligt lagen om grundläggande utbildning ska behovet av särskilt stöd alltid granskas då barnets behov av stöd förändras på de punkter som bestäms i beslutet om särskilt stöd. Att granska behovet

under förskoletiden innebär i allmänhet att ändra på en viss sak i beslutet om särskilt stöd. Det kan till exempel gälla biträdestjänster eller särskilda hjälpmedel. För granskningen görs en ny pedagogisk utredning om barnet. Om barnet inte längre behöver särskilt stöd, ska ett beslut fattas om att stödet avslutas. Barnet övergår därefter till intensifierat stöd. Eftersom man i allmänhet inte på en kort tid kan konstatera vilken effekt stödet haft, är det ovanligt att det särskilda stödet avslutas under barnets förskoletid.

Individuell plan för hur undervisningen ska ordnas

För verkställandet av ett beslut om särskilt stöd ska en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP) utarbetas för barnet. Planen ska beskriva hur barnet ges undervisning och annat stöd i enlighet med beslutet om särskilt stöd. IP är en skriftlig plan som beskriver målen för barnets förskoleundervisning och lärande, undervisningens innehåll, de pedagogiska metoderna och hurdan stöd barnet behöver.

IP utarbetas alltid i samband med särskilt stöd och bygger på information som tagits fram i samband med en pedagogisk utredning. IP ska utarbetas utgående från barnets eventuella tidigare plan för lärande. Ifall barnet har en plan för småbarnspedagogik, en habiliteringsplan eller andra planer som stödjer barnets förskoleundervisning, ska de utnyttjas med vårdnadshavarens tillstånd. Barnets lärare ska utarbeta planen tillsammans med barnet och vårdnadshavaren, om det inte finns något uppenbart hinder för det. Vid behov anlitas också andra sakkunniga.

Den individuella plan för hur undervisningen ska ordnas som utarbetas i samband med särskilt stöd ska innehålla följande uppgifter i enlighet med vad som förutsätts för att ordna förskoleundervisning och stöd för barnet:

Mål för barnets välbefinnande, växande och lärande

- barnets uppfattning om sina mål och intressen
- barnets styrkor, inlärningsförutsättningar och specifika behov i anslutning till växande och lärande
- mål som anknyter till barnets lärande, arbetsfärdigheter och utveckling, såsom kunskapsmässiga, sociala, motoriska, språkliga och emotionella mål

Pedagogiska lösningar

- lösningar som gäller lärmiljöerna
- lösningar i anslutning till barnets stöd, såsom flexibel gruppindelning, kompanjonundervisning, undervisningsmetoder, arbetssätt och sätt att kommunicera
- specialundervisning som barnet erbjuds
- mål och åtgärder för handledning av barnet

Samarbete och tjänster som stödet förutsätter

- stöd av elevvården och andra sakkunniga samt ansvarsfördelningen mellan olika aktörer
- tolknings- och biträdestjänster i enlighet med beslutet om särskilt stöd, övriga undervisningstjänster, särskilda hjälpmedel samt ansvarsfördelningen mellan de olika aktörerna
- samarbetet med barnet och vårdnadshavaren, vårdnadshavarens stöd
- barnets eventuella deltagande i annan småbarnspedagogik och en beskrivning av samarbetet med den som ordnar verksamheten

- en beskrivning av hur barnets transport till och från förskolan ordnas och vem som ansvarar för den samt av den handledda verksamheten och övervakningen som ordnas när barnet väntar på transport

Uppföljning och utvärdering av stödet

- bedömning av barnets välbefinnande och lärande som helhet i samråd med barnet och vårdnadshavaren
- uppföljning av hur målen i IP nås, utvärdering av vilken effekt åtgärderna haft samt tidpunkter för utvärderingen
- granskning av IP samt tidpunkt för granskningen
- vilka personer som varit med och utarbetat planen

Den individuella planen för hur undervisningen ska ordnas ska inte beskriva barnets personliga egenskaper. IP kan innehålla en bilaga med vårdnadshavarens specifika tillstånd att överlåta information.

IP ska vid behov ses över så att den motsvarar barnets behov, dock minst en gång per läsår. Planen ska alltid ses över då barnets behov av stöd eller målen för undervisningen förändras. Om man beslutar att avsluta det särskilda stödet, utarbetas en plan för barnets lärande och barnet övergår till intensifierat stöd.

Förlängd läroplikt

Om det är uppenbart att ett barn på grund av handikapp eller sjukdom inte på nio år kan nå de mål som ställts upp för den grundläggande utbildningen, blir barnet läropliktigt ett år tidigare än vad som bestäms i lagen om grundläggande utbildning. Läroplikten upphör när den grundläggande utbildningens lärokurs har fullgjorts eller när det har förflutit 11 år sedan läroplikten för barnet som omfattas av förlängd läroplikt började. För barn som omfattas av förlängd läroplikt kan förskoleundervisningen omfatta ett eller två år. Syftet är att förbättra barnets förutsättningar att klara den grundläggande utbildningen så bra som möjligt.

Gravt handikappade barn omfattas av förlängd läroplikt. Också en svår sjukdom kan vara orsak till förlängd läroplikt. Ett beslut om förlängd läroplikt fattas i allmänhet innan barnet blir läropliktigt. Då fattas också ett beslut om särskilt stöd för barnet. En individuell plan för hur undervisningen ordnas ska utarbetas för barnet då förskoleundervisningen inleds. Alla barn har rätt till förskoleundervisning året innan läroplikten börjar. Barn som omfattas av förlängd läroplikt har rätt till förskoleundervisning från och med början av höstterminen det år barnet fyller fem år. Ett beslut om förlängd läroplikt behövs innan förskoleundervisningen inleds för att rätten ska kunna uppfyllas.

Sektorsövergripande samarbete är en förutsättning för att ett barn ska kunna hänvisas till stöd i ett tillräckligt tidigt skede. Barnets vårdnadshavare ska i tillräckligt god tid få information om de olika alternativen av förlängd läroplikt och om konsekvenserna av olika val. Vårdnadshavaren avgör om barnet ska delta i den frivilliga förskoleundervisningen. Hur länge barnet ska gå i förskola och när barnet ska inleda den grundläggande utbildningen ska planeras utgående från barnets framsteg, behov av stöd och situation som helhet.

Förskoleundervisningen för barn som omfattas av förlängd läroplikt kan ordnas på tre olika sätt:

- Barnet börjar i frivillig förskoleundervisning det år barnet fyller fem år, fortsätter följande år inom den läropliktsenliga förskoleundervisningen och inleder därefter den grundläggande utbildningen.
- Barnet inleder den läropliktsenliga förskoleundervisningen det år barnet fyller sex år, deltar i förskoleundervisningen ett år och inleder därefter den grundläggande utbildningen.
- Barnet inleder den läropliktsenliga förskoleundervisningen det år barnet fyller sex år och deltar i förskoleundervisningen två år. Barnet inleder då den grundläggande utbildningen ett år senare än vad som föreskrivs, det vill säga det år barnet fyller åtta år. Ett separat förvaltningsbeslut ska fattas om den grundläggande utbildningen inleds senare än vad som föreskrivs.

5.5.1 Den lokala planen

Särskilt stöd behövs för de barn hos vilka det intensifierade stödet visar sig vara otillräckligt. I Borgå hör de barn som beviljats förlängd läroplikt till särskilt stöd. Om de målsättningar som gäller för den grundläggande utbildningen sannolikt inte kan uppnås på nio år på grund av barnets handikapp eller sjukdom börjar läroplikten ett år tidigare än vad som stadgas i lagen om grundläggande utbildning och den varar elva år. Svårt handikappade barn omfattas av särskilt stöd. Till dessa barn hör till exempel barn med syn- eller hörselskada, barn med andra svåra fysiska eller psykiska handikapp och barn med en utvecklingsstörning. Också en svår sjukdom kan vara orsak till förlängd läroplikt.

Beslut om förlängd läroplikt fattas i regel innan läroplikten börjar. Då fattas för barnet också ett beslut om särskilt stöd. Beslut om förlängd läroplikt fattas av utbildningsdirektören och beslut om särskilt stöd fattas av rektorn för elevstöd och välmående. Innan förflyttning till det särskilda stödet görs en pedagogisk utredning för barnet. Ansvar för utredningen ligger hos specialläraren inom småbarnspedagogik. I utredningen beskrivs situationen som en helhet, barnets allmänna och intensifierade stöd, inlärningsfärdigheter och särskilda svårigheter. Vårdnadshavarna hörs när utredningen utarbetas. I beslutet om särskilt stöd fastställs samtidigt barnets tolk- och assistenttjänster.

För ett barn med förlängd läroplikt som får särskilt stöd upprättas en individuell plan för ordnandet av undervisningen (IP) när förskoleundervisningen börjar. Specialläraren ansvarar för barnets individuella plan för ordnandet av undervisningen (IP), där man utnyttjar inlärningsplanen för barnets förskoleundervisning och utlåtanden från eventuella habiliteringsinstanser. De tjänster som beviljats samt ansvars- och arbetsfördelningen avtalas och nedtecknas i barnets plan för ordnandet av undervisningen.

Barnet har rätt att få förskoleundervisningen året innan läroplikten börjar. Syftet är att stärka barnets färdigheter så att han eller hon ska klara av studierna inom den grundläggande utbildningen så bra som möjligt. För barn med förlängd läroplikt börjar denna rättighet i början av höstterminen det år då barnet fyller fem år. Den tidigare lagda förskoleundervisningen vid förlängd läroplikt ordnas inom småbarnspedagogiken. Beslutet om förlängd läroplikt behövs före förskoleundervisningen börjar för att rätten till den kan förverkligas.

Småbarnspedagogikens specialläraren som samarbetar med familjen och barnet informerar vårdnadshavaren i tid om de olika alternativen för förlängd skolplikt och om vilka effekter valet har. Vårdnadshavaren beslutar som barnet ska delta i förskoleundervisning före skolplikten. Innan den förlängda skolplikten börjar hålls ett samarbetsmöte med barnets vårdnadshavare, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Specialläraren är sammankallande.

När barnet har flyttats över till särskilt stöd, får personalen i förskolegruppen intensivt stöd och intensiv handledning av specialläraren och de har dessutom tillgång till någon strukturell stödform för stöd för utveckling och lärande, till exempel en resurskoefficient eller en personalresurs. Behovet av särskilt stöd utvärderas enligt överenskommelse och man dryftar arrangemangen i anslutning till övergången till den grundläggande utbildningen. Förskoleundervisningen kan vara ett eller två år inom undervisningen som ges till elever med förlängd läroplikt.

Valet av platsen för den grundläggande utbildningen görs baserat på barnets stödbehov och det växande och lärande som skett under förskoleundervisningen tillsammans med familjen och det yrkesövergripande samarbetet inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Också det första året av den förlängda läroplikten genomförs i regel i den förskoleundervisning som ges inom småbarnspedagogiken. En del elever börjar i grundläggande undervisningens småklass. Undervisningen och läromaterialen är alltid avgiftsfria för eleverna. Utbildningstjänsterna ansvarar för läromaterialkostnaderna. Också den undervisning som ordnas av tjänster inom småbarnspedagogik är avgiftsfri. Däremot kan det tas ut en avgift för småbarnspedagogik utanför barnets läropliktstid. Klientavgiften bestäms utifrån familjens inkomster. Kommunen reserverar tillräckliga anslag för genomförandet av den förlängda läroplikten.

En elev, vars första år av den förlängda läroplikten genomförs i förskoleundervisning inom småbarnspedagogiken, har rätt till skolans speciallärarens undervisning/konsultation med personalen nio timmar per läsår. För denna verksamhet finns egna anslag eftersom speciallärarens daghemskonsultationer sker utanför dennes egen timkvot.

5.6 Stödformer som fastställs i lagen om grundläggande utbildning

Specialundervisning på deltid

Ett barn som har svårigheter i sitt lärande eller sin skolgång har rätt att få specialundervisning på deltid vid sidan om den övriga förskoleundervisningen. Specialundervisning på deltid ges barn som till exempel har språkliga, matematiska eller motoriska svårigheter eller svårigheter med självkontroll, uppmärksamhet eller sociala färdigheter. Målet med specialundervisningen på deltid är att stärka barnets inlärningsförutsättningar och förebygga svårigheter i utvecklingen och lärandet. Specialundervisning på deltid ges på alla nivåer av stöd.

Specialundervisningen på deltid ska ordnas flexibelt som kompanjonundervisning, i en liten grupp eller som individuell undervisning. Alla vårdnadshavare ska informeras om hur specialundervisning på deltid genomförs i förskolan. Förskolepersonalen ska tillsammans och i samråd med barnet och vårdnadshavaren planera specialundervisningen på deltid samt bedöma behovet och effekten av undervisningen i fråga. Målen för och innehållet i specialundervisningen på deltid ska integreras i barnets övriga undervisning.

Tjänster och särskilda hjälpmedel som förutsätts för att kunna delta i undervisningen

Ett barn har på alla nivåer av stöd rätt att avgiftsfritt få de tolknings- och biträdestjänster, övriga undervisningstjänster och särskilda hjälpmedel som förutsätts för att barnet ska kunna delta i undervisningen. Syftet är att garantera barnet grundläggande förutsättningar för växande och lärande samt tillgängliga lärmiljöer med möjlighet till socialt samspel.

Ett barn ska vid behov få tolkning på grund av till exempel hörselskada eller specifika språkliga svårigheter. Barnet kan också ha behov av kommunikationsmetoder som stödjer eller ersätter tal, till exempel olika symbolsystem. För barn som använder teckenspråk kan man vid behov använda en teckenspråkstolk eller ett biträde som behärskar teckenspråk som stöd för barnets kommunikation. För barn med olika grader av hörselnedsättning kan också andra tolkningsmetoder än teckenspråkstolkning komma i fråga. För barn med specifika språkliga svårigheter används en tolk för talhandikappade eller ett biträde som behärskar metoder som stödjer och ersätter tal. Även läraren kan stödja barnets kommunikation med hjälp av tecken eller andra symboler.

Det stöd som biträdet ger ska hjälpa barnet att klara sig självständigt, ta egna initiativ och utveckla en positiv självkänsla. Bitrådets stöd kan riktas till ett enskilt barn eller till hela förskolegruppen. Lärarens uppgift är att planera, undervisa, stödja och utvärdera barnets och hela gruppens lärande och arbete. Biträdet ska handleda och stödja barnet i dagliga situationer och hjälpa barnet att utföra uppgifter enligt lärarens eller andra sakkunnigas anvisningar. Lärarna och biträdena ska planera och utvärdera sitt arbete tillsammans och vid behov med den övriga förskolepersonalen.

Ett barn kan behöva särskilda hjälpmedel för att se, höra, röra sig eller för något annat fysiskt behov. Barnet kan också ha specifika behov för lärandet. I sådana fall kan man till exempel använda olika datatekniska tillämpningar, talböcker, konkretiseringsmaterial i matematik eller hjälpmedel som stödjer koncentrationen. De som arbetar med barnet ska vara tillräckligt insatta i användningen av de hjälpmedel som behövs för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen och genom samarbete med andra sakkunniga handleda barnet och vårdnadshavaren i användningen av hjälpmedlen. Hjälpmedlen ska användas systematiskt och användningen och behovet ska regelbundet utvärderas.

De som arbetar med barnet ska tillsammans och vid behov med hjälp av andra sakkunniga planera användningen av de tjänster och hjälpmedel som förutsätts för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen. Stödet för barnet kan förutsätta specialkompetens som personalen vid den egna förskoleenheten saknar. I sådana fall utnyttjas till exempel inlärnings- och handledningscenter som erbjuder tjänster för barnen och utbildning och konsultation för personalen.

Anordnaren av förskoleundervisning beslutar om tolknings- och biträdestjänster och om övriga undervisningstjänster och särskilda hjälpmedel. Barnets lärare och elevvårdspersonalen bedömer tillsammans behovet och omfattningen av de tjänster och hjälpmedel som barnet behöver. Även den information som fås av barnet och vårdnadshavarna och eventuella utlåtanden av utomstående experter utnyttjas. Behovet av tjänster och hjälpmedel för barn som får intensifierat stöd beskrivs i en pedagogisk bedömning. Om barnet får särskilt stöd, bedöms behovet av tjänster och särskilda hjälpmedel i en pedagogisk utredning och fastställs i ett beslut om särskilt stöd. För ett barn som får allmänt och intensifierat stöd fattas ett förvaltningsbeslut om de tjänster och

särskilda hjälpmedel som barnet behöver. Användningen av tjänster och hjälpmedel beskrivs i en plan för barnets lärande eller en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas.

5.6.1 Den lokala planen

Specialundervisning på deltid ordnas i smågrupper inom förskoleundervisningen, som simultanundervisning eller individuell undervisning och ges av personalen i gruppen eller som konsultation eller med stöd av läraren inom småbarnspedagogik. Ett handikappat barn eller barn i behov av annat stöd har rätt att få de tolk- och assistenttjänster som krävs för deltagandet i undervisningen avgiftsfritt. Syftet med dem är att garantera de grundläggande förutsättningarna för uppväxten och inläringen och en så hindersfri lärmiljö som möjligt för barnet i förskoleundervisningen.

Barnet kan behöva tolk till exempel på grund av en hörselskada eller språkliga svårigheter. Han eller hon kan också på grund av bristande kommunikationsförmåga behöva kommunikationsmedel som stöder eller ersätter tal, till exempel olika symbolsystem. Möjligheten till och stöd för språklig växelverkan under alla dagar i förskoleundervisningen främjar barnets utveckling, sociala uppväxt och delaktighet i förskoleundervisningen. Utvecklingen av barnets egna kommunikationsfärdigheter möjliggör jämlik växelverkan med andra. Språket är ett centralt verktyg för lärande och språkutvecklingen påverkar utvecklingen av barnets tänkande och känslor samt formlandet av barnets identitet.

Personalen i förskoleundervisningen och specialläraren planerar tillsammans stödet för kommunikationen i olika inläringssituationer. I planeringen utnyttjas information som fås av sakkunniga. Samtidigt planerar man också de övriga stödåtgärderna, till exempel barnets placering i rummet där förskoleundervisningen ges, dess individuella läro- och undervisningsmaterial och eventuella hjälpmedel. I tolkningen kan barnet få hjälp av en barnskötare för stöd för utveckling och lärande, tecken som stöd och annat material som används som stöd för kommunikationen, till exempel bildkommunikation.

I Borgå ligger ansvaret för ordnandet av assistenttjänster inom förskoleundervisningen hos Resultatenheten för stöd för utveckling och lärande. I Resultatenheten för stöd för utveckling och lärande arbetar barnskötare som placeras ut i småbarnspedagogiska- och förskoleenheterna som extra resurser. Det centrala är att trygga barnets delaktighet i inläringen och gruppens verksamhet. Syftet med den extra resursen är att stöda utvecklingen av barnets färdigheter och självständighet så att det klarar sig själv allt bättre utan assistans. Samtidigt vill man trygga verksamhetsbetingelserna och säkerheten för både gruppen och varje barn i gruppen trots barnets/barnens behov av särskilt stöd.

Inom förskoleundervisningen kan stödet riktas till ett enskilt barn, flera barn eller hela förskolegruppen. Stödet kan vara på deltid eller på heltid. I början av förskoleåret planeras målsättningarna för barnets/barnens stöd och stödets genomförande i samarbete mellan personalen i förskolegruppen, specialläraren och eventuella andra sakkunniga. Under förskoleåret

görs intensivt samarbete med de instanser som sköter barnets habilitering. Ordnandet av stödet och dess genomförande utvärderas i samarbete med personalen i förskolegruppen minst två gånger under läsåret. Specialläraren och chefen för enheten för stöd för utveckling och lärande ansvarar för ordnandet av dessa möten.

De stödformer som barnets behöver, målsättningarna för stödet och stödets genomförande antecknas i barnets inlärningsplan eller IP.

6 Elevvård

I grunderna för förskoleundervisningens läroplan används begreppen elevvård, barn och förskola eller förskoleenhet i stället för de i lagen om elev- och studerandevård använda begreppen elevhälsa, studerande och läroanstalt. För utbildningsanordnare används begreppet anordnare av förskoleundervisning.

I takt med att barnens uppväxtmiljö och verksamhetsmiljön i förskolan förändras, har elevvården blivit en allt viktigare del av förskolans kärnverksamhet. Elevvården hänger nära samman med förskoleundervisningens uppdrag att skapa gynnsamma förutsättningar för barnets växande, utveckling och lärande. Elevvårdsarbetet ska utgå från barnets bästa.

Barnet har rätt att avgiftsfritt få den elevvård som behövs för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen. Elevvården i förskoleundervisningen gäller också barn som omfattas av förlängd läroplikt. Elevvård innebär att främja och upprätthålla barnets lärande, goda psykiska och fysiska hälsa, sociala välbefinnande samt verksamhet som ökar förutsättningarna för dessa i förskolan. Elevvården ska i första hand bestå av förebyggande, gemensam elevvård som stödjer hela förskolan. Utöver det har barnen också rätt till individuell elevvård. Yrkesövergripande samarbete är centralt inom elevvården. Elevvårdsarbetet ska grunda sig på konfidentialitet och respekt för barnet och vårdnadshavaren samt på att man stödjer deras delaktighet.

Elevvården i förskoleundervisningen och planerna som anknyter till den regleras i lagen om elev- och studerandevård. I detta kapitel beskrivs de centrala principerna för elevvården och målen för den elevvård som hör till undervisningsväsendet. Kapitlet innehåller även anvisningar om den lokala läroplanen och elevvårdsplanen för den enskilda enheten. Stödet för barnets växande och lärande som ingår i förskoleundervisningen beskrivs i kapitel 5.

6.1 Yrkesövergripande samarbete inom elevvården

Elevvården ska ordnas genom yrkesövergripande samarbete mellan undervisningsväsendet och social- och hälsovårdsväsendet så att elevvården bildar en fungerande och sammanhängande helhet. Elevvården ska genomföras i samarbete med barnet och barnets vårdnadshavare med hänsyn till barnets ålder och förutsättningar. Upptäcks problem i förskolan eller i anknytning till barnens välbefinnande försöker man hitta en lösning i samarbete med vårdnadshavarna.

Elevvården i förskoleundervisningen angår alla som arbetar i förskolan och de som ansvarar för elevvårdstjänsterna. Förskolans personal bär det primära ansvaret för välbefinnandet i förskolan. Till elevvårdstjänsterna hör psykolog- och kuratorstjänster samt hälsovårdstjänster som enligt hälso- och sjukvårdslagen ordnas som rådgivningsbyråttjänster för åldersgruppen.

Arbetsuppgifterna berör såväl barnet och barnets uppväxtmiljöer som samarbetet. Tjänsterna ska vara lätt tillgängliga. Tjänsterna ska ordnas inom lagstadgad tid.

Barnets vårdnadshavare ska informeras om den elevvård som finns att tillgå och anvisas att söka de elevvårdstjänster som de behöver. Barnets och vårdnadshavarens delaktighet i elevvården, systematiskt samarbete och information om elevvården ökar kännedomen om elevvården och sänker tröskeln att anlita tjänsterna. Att personalen inom olika yrkesgrupper konsulterar varandra är en viktig arbetsmetod inom elevvården.

Målen, uppdragen och principerna för genomförandet av elevvården ska utgöra en sammanhängande kontinuitet som sträcker sig från förskoleundervisningen till utbildningen på andra stadiet. Kommunikationen mellan förskoleundervisningen och den övriga småbarnspedagogiken och med den grundläggande utbildningen är viktig när man funderar över elevvården som helhet. Enhetliga förfaringssätt stödjer barnets hälsa, välbefinnande och lärande i de olika utvecklingsstadierna. Samarbetsstrukturerna, -formerna och -rutinerna för den yrkesövergripande elevvården ska utvecklas i förskolegemenskapen och med olika samarbetsparter. Utvecklingsarbetet förutsätter systematisk utvärdering av elevvården.

Elevvårdsgrupper

Anordnaren av förskoleundervisning ska tillsätta en styrgrupp för elevvården och elevvårdsgrupper för de olika enheterna. Ärenden som gäller ett enskilt barn ska behandlas i en expertgrupp som tillsätts från fall till fall. Alla tre grupper ska ha sina egna uppgifter och en sammansättning som bestäms utgående från uppgifterna. Alla elevvårdsgrupper ska vara yrkesövergripande, vilket innebär att gruppen utöver undervisningspersonal också ska ha medlemmar som företrädar hälsovårds- samt psykolog- och kuratorstjänster riktade till åldersgruppen i enlighet med vad ärendet som behandlas förutsätter.

Styrgruppen ansvarar för den allmänna planeringen, utvecklingen, styrningen och utvärderingen av den enskilda anordnarens elevvård. Styrgruppens uppgifter kan också skötas av någon annan för ändamålet lämplig grupp. Två eller flera anordnare av förskoleundervisning kan också ha en gemensam styrgrupp. Samma grupp kan också vara gemensam för flera utbildningsformer och det är då befogat att använda benämningen styrgrupp för elevhälsa.

Förskoleenhetens elevvårdsgrupp ansvarar för planeringen, utvecklingen, genomförandet och utvärderingen av elevvården i förskolan. Ifall förskoleundervisningen ordnas i anslutning till skolan, kan skolans elevvårdsgrupp också fungera som elevvårdsgrupp för förskoleundervisningen. Gruppen ska ledas av en person som utses av den som anordnar förskoleundervisningen.

Anordnaren av förskoleundervisning ska tillsammans med de sektorer som producerar elevvårdstjänster bestämma om gruppens sammansättning, uppgifter och förfaringssätt. Elevvårdsgruppen kan vid behov höra experter. Gruppens viktigaste uppgift är att främja välbefinnande och säkerhet i skolan och att genomföra och utveckla övrig gemensam elevvård.

En expertgrupp ska sammankallas för att utreda behovet av stöd och ordna elevvårdstjänster för ett enskilt barn eller en viss barngrupp. Gruppen sammankallas av den person i förskolepersonalen eller elevvården som ärendet på grund av personens arbetsuppgifter hör till. Gruppens yrkesövergripande sammansättning bestäms från fall till fall och utgående från ärendet som

behandlas. Expertgruppen ska utse en ansvarsperson inom gruppen. För att utse experter till medlemmar i gruppen eller för att andra samarbetsparter eller närstående till barnet ska få delta i arbetet i gruppen förutsätts vårdnadshavarens samtycke.

6.2 Gemensam elevvård

Elevvården är en viktig del av verksamhetskulturen i förskolan. Till den gemensamma elevvården hör att följa upp, utvärdera och utveckla välbefinnandet i förskolan och förskolegrupperna. Dessutom ska man se till att förskolemiljön är hälsosam, trygg och fri från hinder. Gemensamma förfaringssätt ska utvecklas i samarbete med småbarnspedagogiken, rådgivningen och övriga kommunala myndigheter och aktörer som främjar barnens välbefinnande.

Att barnen och vårdnadshavarna är delaktiga och får sin röst hörd i frågor som gäller den gemensamma elevvården är viktigt och stärker välbefinnandet. Den gemensamma elevvården ska skapa förutsättningar för samhörighet, omsorg och öppen kommunikation i förskolan. Förfaringssätt som ökar delaktigheten hjälper också till att förebygga och upptäcka problem i ett tidigt skede och ordna det stöd som behövs.

Barnet har rätt till trygga lärmiljöer. Det innebär såväl fysisk och psykisk som social trygghet. Utgångspunkten i förskoleundervisningen är att garantera barnens och personalens säkerhet i alla situationer. En lugn atmosfär främjar arbetsron. Anordnaren av förskoleundervisning ska som en del av elevvårdsplanen för förskoleenheten utarbeta en plan för att skydda barnen mot våld, mobbning och trakasserier. Om det förekommit trakasserier, mobbning, diskriminering eller våld i förskolan eller på väg till eller från förskolan, ska läraren, daghemsföreståndaren eller rektorn informera vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare för den som misstänks för detta och för den som utsatts för detta.

Omsorg om byggnaden, undervisningslokaler och läromedel bidrar till en hälsosam och trygg miljö. Till främjande av trygghet hör också de förfaringssätt som gäller transporterna till och från förskolan, datasäkerheten och att förebygga olyckor. Ifall förskoleundervisningen ordnas i anslutning till skolan, ska man vid undersökningar av skolmiljön och välbefinnandet även ta förskolan i beaktande.

6.2.1 Sektorsövergripande och gemensam elevvård i Borgå

Elevvården genomförs primärt som förebyggande, gemensam elevvård som stöder hela gemenskapen. Med elevvården främjas hela gemenskapens och studiemiljöns välbefinnande, sundhet, säkerhet, hinderslöshet, gemenskapliga verksamhet och samarbetet mellan hem och förskola. Dessutom har barnet rätt till individuella elevvårdstjänster (psykolog-, kurators- och hälsovårdstjänsterna) och till en individuell och sektorsövergripande elevvårdsgrupp som inrättas från fall till fall.

Den sektorsövergripande elevvården utförs i Borgå via följande elevvårdsgrupper:

1. Styrgruppen för elevvård ansvarar för linjedragningar, resurser och utveckling av den lokala elevvården.
2. På kommunnivå koordineras samarbetet med andra serviceproducenter för service för barnfamiljer, av Valfärdsgruppen för barn och unga. Valfärdsplanen för barn och unga innehåller en lokal elev- och studentvårdsplan.
3. I förskoleundervisningen sammanträder två slags grupper: gemensamma elevvårdsgrupper som fokuserar på hela enhetens välbefinnande och individuella expertgrupper som inrättas från fall till fall.

Om elevvårdsgruppens möten skrivs en promemoria i enlighet med principerna för god förvaltningssed och rättsskydd. Den gemenskapliga elevvårdsgruppen i Borgå har följande uppgifter:

1. Planering, utveckling, genomförande, uppföljning och utvärdering av gemenskapligt och förebyggande elevvårdsarbete. I gruppen dryftas strukturer och verksamhetssätt som stöder välbefinnandet inom förskoleundervisningen samt koordineras det gemenskapliga arbetet som olika aktörer utför.
2. Sammanställande av information som rör elevvården från olika källor.
3. Elevvårdsplanens förberedning och arbetsfördelningen inom elevvården vid förskoleenheterna.
4. Omsorg för barnens och föräldrarnas delaktighet. I elevvårdsgruppen kommer man överens om hur vårdnadshavare och barn ska höras i förskoleundervisningens välbefinnandearbete och hur de ska delaktiggöras i verksamheten och i förberedningen av läroplanen och de planer och regler som anknyter till den.
5. Information om elevvården till barn, vårdnadshavare och samarbetsparter. Information om elevvårdens verksamhetssätt i Borgå ges via olika informationskanaler. Borgå stad ansvarar för informationen om allmänna ärenden och daghemmen för de ärenden som rör deras egen enhet. Som kommunikationsmedel används bland annat stadens webbplatser, olika slags guider och broschyrer samt meddelanden och media.

DEN SMÅBARNSPEDAGOGISKA ENHETENS GRUPP FÖR VÄLBEFINNANDE

Varje kommunala daghem har en egen grupp för välbefinnande. Förskolegrupper i anslutning till skolor är en del av skolans gemensamma elevvårdsgrupp.

Mål och uppgift

- att utvärdera och utveckla lärmiljöer och en verksamhetskultur som främjar välbefinnandet inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen
- **att genomföra gemensam elevvård inom förskoleundervisningen**
- multiprofessionellt samarbete mellan flera aktörer

En viktig uppgift för enhetens välfärdsgrupp är att utvärdera frågor och praxis som gäller välbefinnandet i enheten och att identifiera sådant som borde förbättras. Dessa frågor är till exempel hälsosamhet, trygghet och tillgänglighet. En trygg lärmiljö omfattar både fysisk, psykisk och social trygghet. Den gemensamma välfärdsgruppen främjar en verksamhetskultur som stöder välbefinnandet, t.ex. genom att öka barnens delaktighet och utveckla atmosfären för växelverkan och fostran. Förfaringssätt som ökar delaktigheten hjälper också till att förebygga och upptäcka

problem i ett tidigt skede och ordna det stöd som behövs. Det gemensamma välfärdsarbetet skapar förutsättningar för samhörighet, omsorg och öppen kommunikation.

Enhetens välfärdsgrupp behandlar endast frågor som berör hela enheten. Frågor som gäller enskilda barn eller familjer diskuteras inte i den här gruppen. Daghemsföreståndaren är ansvarsperson och den som sammankallar gruppen. Mötestiderna bestäms i god tid genast i början av verksamhetsperioden.

Medlemmar i gruppen:

1 representant/grupp, enhetens ansvariga hälsovårdare, 1 - 2 vårdnadshavare, enhetens speciallärare, i förskoleenheter förskoleundervisningens kurator/psykolog. Vid behov kan andra sakkunniga eller aktörer kallas till gruppen. Barnens delaktighet uppfylls genom att man hör barnens tankar och åsikter och berättar om dem i gruppen.

Välfärdsgruppen har möten minst två gånger i verksamhetsår. Tvåspråkiga förskoleenheter kan ha en gemensam grupp, kuratorn och psykologen för båda språkgrupperna kallas till mötet.

Anteckningar över de frågor som behandlades på mötet delas ut till vårdnadshavarna i verksamhetsstyrningssystemet, till exempel på anslagstavlan.

Då förskoleundervisningen ordnas i samband med skolan fungerar skolans rektor som sammankallare för den gemenskapliga elevvårdsgruppen. Utöver rektorn hör kuratorn, psykologen, skolhälsovårdaren, specialläraren, representant för lärarkåren, representant för förskoleundervisningen (t.ex. lärare för förskoleundervisningen och daghemsföreståndare), representant för vårdnadshavare (t.ex. föräldraförening), representant för elevkåren samt eventuella samarbetskumpaner (ex. ungdomsväsendet, församlingen), till gruppen. Skolans hälsovårdare framför rådgivningshälsovårdarens syn och barnen i förskoleundervisningen samt deras vårdnadshavares syn framförs av förskoleundervisningens representant.

Exemplar för roller av olika aktörer:

Barnen: Hur upplever barnen praxis och växelverkan inom småbarnspedagogiken, delaktigheten och möjligheten att påverka frågor som berör dem själva. Har alla kompisar och kan alla delta i leken. Hur upplever barnen att jämställdhet och likabehandling uppfylls i olika situationer, förekommer mobbning, känner barnen sig trygga.

Specialläraren inom småbarnspedagogik: Att stödja barnets och familjens välbefinnande och deltagande i småbarnspedagogiken, hurdana sätt och metoder att stödja barnen, ingripa vid utmaningar, mobbning osv.

Hälsovårdaren: Tar upp observationer som gjorts om familjens/barnets situation vid familjens besök i rådgivningen, t.ex. gällande matvanor och näring, dygnsrytm, hygien eller andra frågor som väcker oro. Har föräldrarna tagit upp något som gäller småbarnspedagogiken? Man kan planera och komma överens med hälsovårdaren om hur hon eller han kan komma och prata med barnen eller föräldrarna om frågor som gäller hälsofostran.

Kuratorn, psykologen: Att stödja barnets och familjens välbefinnande och deltagande i förskoleundervisningen, hurdana sätt och metoder att stödja barnen, ingripa vid utmaningar, mobbning osv. Länkning till skolstarten, vad kan man göra i förskoleundervisningen. Främjande

av enhetliga praxis och förfaringssätt.

Vårdnadshavarna: Vårdnadshavarnas syn på och erfarenheter av hur barnens välbefinnande stöds inom småbarnspedagogiken. Vad funderar föräldrarna på, vad vill man utveckla? Är daghemmets praxis och förfaringssätt tydliga, vet föräldrarna varför man gör på ett visst sätt? Vad kan man göra tillsammans för att främja något ärende. Föräldrarnas möjligheter för nätverkande.

I förskolegruppens verksamhet följs överenskomna verksamhetsmodeller för förebyggande arbete och tidigt ingripande:

- mobbningsförebyggande arbete och ingripande i mobbning
- kartläggning av inlärningsfärdigheterna
- konsultation av specialläraren inom småbarnspedagogiken
- stödgrupp för uppväxt och inläring
- enhetens grupp för välbefinnande / elevvårdsgrupp i skolan
- en verksamhetsmodell för att ingripa i oroande frånvaro inom förskoleundervisning

6.3 Individuell elevvård

Med individuell elevvård avses

- de hälsovårdstjänster som enligt hälso- och sjukvårdslagen ordnas som rådgivningsbyråtjänster för åldersgruppen,
- psykolog- och kuratorstjänster inom elevvården, och
- yrkesövergripande elevvård som gäller ett enskilt barn.

Målet med den individuella elevvården är att följa upp och främja barnets välbefinnande och lärande samt barnets växande, utveckling och hälsa som helhet. Elevvården i förskolan har stor betydelse för att kunna garantera tidigt stöd och förebygga problem. Barnens individuella förutsättningar, resurser och behov ska beaktas både när elevvårdsstödet planeras och i förskolans vardag.

Individuell elevvård i förskoleundervisningen förutsätter alltid vårdnadshavarens samtycke. Det är viktigt att stödja vårdnadshavarnas delaktighet och ta hänsyn till deras åsikter i fråga om individuell elevvård. Barnets delaktighet, egna önskemål och åsikter om åtgärder och lösningar som gäller honom eller henne ska beaktas enligt barnets ålder, utvecklingsnivå och förutsättningar. Kommunikationen ska vara öppen och präglas av respekt och förtroende. Elevvårdsarbetet ska ordnas så att barnet upplever situationen som rofylld och får sin röst hörd. Bestämmelser om sekretess och överlämnande av uppgifter ska följas i arbetet.

Också när det gäller stöd för ett enskilt barn ska behandlingen av ett ärende i en expertgrupp och gruppens sammansättning grunda sig på vårdnadshavarens samtycke. Med specifikt skriftligt samtycke av vårdnadshavaren får behövliga samarbetsparter inom elevvården eller närstående till barnet delta i behandlingen av ärendet. Medlemmarna i gruppen har dessutom rätt att be behövliga experter om råd i barnets ärende.

Behandlingen av ett enskilt barns ärende i en expertgrupp ska dokumenteras i en elevvårdsjournal. Den ansvariga i gruppen ska i elevvårdsjournalen anteckna de uppgifter som är nödvändiga för att

ordna och genomföra den individuella elevvården. Anteckningarna kan också göras av andra medlemmar i expertgruppen. Journalen ska föras i fortlöpande och kronologisk form. Enligt lagen om elev- och studerandevård ska journalen innehålla följande uppgifter

- barnets namn, personbeteckning, hemkommun och kontaktinformation samt vårdnadshavarens eller någon annan laglig företrädares namn och kontaktinformation
- datum för dokumenteringen samt vem som gjort den och hans eller hennes yrkeseller tjänsteställning
- vem som deltagit i mötet och deras ställning
- vad ärendet gäller och vem som inlett ärendet
- vilka åtgärder som vidtagits medan barnets situation har utretts, såsom utvärderingar, undersökningar och utredningar
- vilka åtgärder som vidtagits, såsom samarbete med olika parter samt tidigare och nuvarande stödåtgärder
- uppgifter om behandlingen av ärendet vid gruppens möte, mötesbesluten och planen för verkställande av besluten
- vem som ansvarar för verkställandet och uppföljningen.

Om uppgifter i en elevvårdsjournal lämnas ut till en utomstående, ska det i handlingen dessutom antecknas vilka uppgifter som lämnats ut, till vem och på vilka grunder.

Elevvårdsjournaler och övriga dokument som man inom elevvården upprättat eller erhållit angående enskilda barn ska införas i ett elevvårdsregister. Anordnaren av förskoleundervisning ansvarar för behandlingen av personuppgifter och upprätthåller ifrågavarande register. Uppgifter som införts i elevvårdsregistret och som gäller ett enskilt barn eller någon annan enskild person är sekretessbelagda. Hälsovårdspersonalen och psykologerna ska på föreskrivet sätt anteckna det individuella elevvårdsarbetet i en patientjournal och övriga journalhandlingar. Kuratorerna inom elevvården ska anteckna klientuppgifterna i en klientjournal.

Trots sekretessbestämmelserna har de som deltar i anordnandet och genomförandet av individuell elevvård för ett barn rätt att av varandra få och till varandra och den myndighet som ansvarar för elevvården lämna ut sådana uppgifter som är nödvändiga för att den individuella elevvården ska kunna ordnas och genomföras. De har också rätt att få och till varandra och till barnets lärare, rektor eller daghemsföreståndare och den som anordnar förskoleundervisningen lämna ut information som är nödvändig för att barnets förskoleundervisning ska kunna ordnas på ett ändamålsenligt sätt. Den som lämnar ut information måste till exempel överväga om det handlar om information som är nödvändig för att garantera barnets eller de övriga barnens säkerhet. Informationen kan till exempel gälla en sjukdom som barnet har som måste beaktas i undervisningssituationerna. Även om det finns en lagstadgad grund för att lämna ut information är det, med tanke på samarbetet och förtroendet, alltid bäst att i första hand be om vårdnadshavarens samtycke för att lämna ut sekretessbelagda uppgifter.

Om ett barn övergår till undervisning som ordnas av någon annan, ska den tidigare anordnaren av förskoleundervisning begära samtycke av barnets vårdnadshavare till att sådana sekretessbelagda uppgifter i elevvårdens klientregister som behövs för elevvårdens kontinuitet får överlämnas till den nya anordnaren av förskoleundervisning. Däremot ska uppgifter som är nödvändiga med tanke på undervisningen, trots sekretessbestämmelserna och utan dröjsmål, överlämnas till den nya anordnaren av förskoleundervisning eller grundläggande utbildning. Motsvarande uppgifter kan också ges på den nya anordnarens begäran.

6.3.1 Individuell elevvård i Borgå

Inom förskoleundervisningen baserar sig den individuella elevvården alltid på vårdnadshavarnas samtycke. Den individuella, sektorsövergripande expertgruppen är en arbetsgrupp som stöttar barnet och vid behov dess familj. I gruppen dryftas tillsammans stödbehovet, ordnandet av tjänsterna och lösningar på problem. Den individuella elevvården genomförs och lösningar söks i samarbete med barnet och dess vårdnadshavare med beaktande av barnets ålder och förutsättningar. Barnet lever i inflytelsesfären av två uppväxtmiljöer (hem och förskoleundervisning) och det är viktigt att dessa instanser har ett samarbete där genuin växelverkan och genuina möten är möjliga. Elevvårdsarbetet i Borgå styrs av förtrolighet, ett respektfullt förhållningssätt gentemot barnet och dess vårdnadshavare och stöd för deras delaktighet. I elevvårdsarbetet får barnets intresse första prioritet.

Den individuella, sektorsövergripande expertgruppen sammankallas när det finns oro över barnets fysiska, psykiska eller sociala välbefinnande. I frågor som rör barnets välbefinnande kan lärarna också konsultera elevvårdens medarbetare. På så sätt säkerställer man att barn som behöver hjälp får tillgång till kuratorns eller psykologens tjänster om de önskar det och att lärarna får stöd i sitt arbete.

Gruppen sammankallas av den medarbetare som är bekymrad. Tillsammans med vårdnadshavaren kallas också andra sakkunniga att delta. Gruppens sammansättning avtalas i förväg till exempel telefonledes. Till den individuella elevvårdsgruppen kallas vid behov barnets hälsovårdare. På gruppens första möte nedtecknas i elevvårdsberättelsen (blankett) vårdnadshavarens samtycke till alla gruppdeltagarnas närvaro. Gruppen utser en ansvarig person bland gruppdeltagarna som ser till att vederbörliga anteckningar görs i elevvårdsberättelsen.

Om det finns en psykolog, kurator eller hälsovårdare i gruppen, ska dessa anteckna individuella möten i sina klientregister: psykologer och kuratorer i Aura-datasystemet och representanter för skolhälsovården i Effica-patientdatasystemet. Kurator- och psykologtjänsterna har upprättat blanketten för elevvårdsberättelsen. Förskoleenheterna har anvisats hur berättelser används och förvaras. Elevvårdsberättelserna sparas i registret för elevvårdsberättelser som sköts av utbildningstjänsterna. Elevvårdsberättelserna arkiveras i daghemmen.

Deltagandet i samarbetet med vårdnadshavaren hör till alla som har kallats att delta. Förskoleenheten ska fördela resurserna i sin verksamhet så att varje lärare har möjlighet att delta i detta samarbete (t.ex. samtal med vårdnadshavare och nätverksmöten).

Ordnande av vård av barnets sjukdom inom förskoleundervisningen

Det åligger vårdnadshavaren att underrätta läraren om barnets sjukdomar och vården av dem. Barnets sjukdom kan kräva särskilda åtgärder och specialarrangemang ska alltid avtalas individuellt för varje barn och familj i samarbete med vårdnadshavarna. Inom förskoleundervisningen följs planen för läkemedelsbehandling inom småbarnspedagogiken där bland annat upprättandet av en individuell plan för barnets läkemedelsbehandling beskrivs. Barnets individuella plan bifogas till barnets inlärningsplan i verksamhetsstyrningssystemet.

Specialkost inom förskoleundervisningen

För specialkost krävs alltid ett läkarintyg. Etiska och religiösa skäl för specialkost meddelas skriftligt (blankett) till daghemsföreståndaren. Riktlinjer för ~~måltider och näring~~ bespisning och kostutbud inom småbarnspedagogik, i skolor och i gymnasieskolor i Borgå.

6.4 Elevvårdsplaner

I förskoleundervisningen ska läroplanen också till den del den berör elevvården göras upp i samråd med de myndigheter som sköter uppgifter inom den kommunala social- och hälsovården. Beredningsarbetet ska ske i samarbete med vårdnadshavarna och vid behov också med andra myndigheter och samarbetspartner.

På lokal nivå består elevvårdsplanen av tre olika planer som tillsammans styr planeringen och genomförandet av elevvården. Planerna ska utarbetas genom yrkesövergripande samarbete. Planerna är

- en välfärdsplan för barn och unga i kommunen, där uppgifter om elevvården antecknas
- en beskrivning av elevvården i den lokala läroplanen
- en enhetsspecifik elevvårdsplan.

Avsnittet om elevvård i den lokala läroplanen och de enhetsspecifika elevvårdsplanerna ska utarbetas utgående från välfärdsplanen för barn och unga och övriga riktlinjer som gäller barns och ungas välbefinnande, hälsa och trygghet i kommunen.

6.4.1 Elevvårdsplanerna i Borgå

Förskoleundervisningens enhetsspecifika elevvårdsplan bildas av förskoleenhetens årsplan och säkerhetsplan samt stadens gemensamma anvisningar:

Stadens gemensamma anvisningar

- Borgå stads principer för skolskjutsar inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen
- Plan för läkemedelsbehandling inom tjänsterna inom småbarnspedagogik
- Läroplan för undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen/förskoleundervisning
- Riktlinjer för bespisning och kostutbud
- Beskrivningen Bra förskoleundervisning och en bra skolstart

Gemensamma verksamhetsmodeller som ingår i planen för förskoleundervisning:

- sammanställande av expertgrupp och införskaffande av samtycke samt gruppens enhetliga förfaringssätt i behandlingen av ett ärende som rör ett enskilt barn
- upprättande och förvaring av elevvårdsberättelser

- ordnandet av samarbetet med elevvården med eleverna och deras vårdnadshavare
- genomförande och uppföljning av elevvården

Enhetens säkerhetsplan

- samarbete och praxis för granskningen av miljöns sundhet och säkerhet samt gemenskapens välbefinnande
- tillsynsplan
- reglerna för gården
- besök utanför verksamhetsenheten med barnen och utflyktsplan
- anvisning för den händelse att ett barn kommer bort
- anvisning för den händelse att ett barn inte blir hämtat
- barns sjukdomar och olycksfall
- barnets individuella plan för läkemedelsbehandlingen
- agerande i akuta kriser samt i hotfulla och farliga situationer
- enhetens räddningsplan
- hantering av akuta kriser inom barnomsorgen
- Lapsen fyysinen rajoittaminen -ohje ja ilmoitusmenettely (dokumentet ska översättas)

Enhetens årsplan

- totalbehovet av elevvård och tillgängliga elevvårdstjänster
- den gemensamma elevvårdens verksamhetssätt
- sammansättningen av den enhetsspecifika elevvårdsgruppen, dess verksamhetssätt och samarbete med instanser utanför förskoleundervisningen som främjar välbefinnandet hos barn och unga
- samarbete i handledningen av barnet och övergångarna i utbildningen
- samarbete med tjänster och samarbetsparter utanför förskoleundervisningen (t.ex. barnskyddet, polisen, den specialiserade sjukvården...)

Som utbildningsarrangör följer tjänsterna inom småbarnspedagogiken och utbildningstjänsterna genomförandet av elevvårdsplanerna för alla enheter för förskoleundervisning som staden upprätthåller och kurator- och psykologtjänsternas läsårsplan. Inom förskoleundervisning sköter daghemsföreståndaren uppföljningen. I förskoleundervisningens verksamhetsberättelser beskrivs elevvårdsplanens gemenskapliga genomförande, resursernas tillräcklighet och verksamhetens effekt. Dessa ärenden behandlas i slutet av läsåret vid den gemensamma elevvårdsgruppens utvärderingsmöte, där man även upprättar en preliminär plan för nästa års elevvårdsarbete. Planen som upprättats kontrolleras och bekräftas i början av nästa förskoleår.

Utbildningsdirektörerna förmedlar den viktigaste informationen om elevvården från förskoleundervisningens och kurator- och psykologtjänsternas berättelser till Valfärdsgruppen för barn och unga som beaktar dessa vid uppdateringen av stadens välfärdsplan för barn och unga. Genomförandet och uppföljningen av elevvårdsplanen ingår i utbildningstjänsternas egenkontroll. Utbildningstjänsterna ansvarar tillsammans med de myndigheter som ansvarar för studentvårdstjänsterna vid enheten för förebyggande hälsovård vid Borgå social- och hälsovårdscentral för att studentvårdens egenkontroll genomförs.

7 Förskoleundervisning som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip

Statsrådet kan bevilja en registrerad sammanslutning eller stiftelse tillstånd att ordna förskoleundervisning. I tillståndet kan anordnaren av förskoleundervisning beviljas en särskild utbildningsuppgift som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip.

I förskoleundervisning som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip bör verksamheten, fostran och undervisningen följa de allmänna mål som fastställts för förskoleundervisningen samt de gemensamma mål som fastställts för förverkligandet av lärområden. Förskoleundervisningen ska följa föreliggande läroplansgrunder för förskoleundervisningen utan att binda barnen vid något värde- eller fostringsfilosofiskt system som ligger bakom en speciell världsåskådning eller pedagogisk princip. Om avvikelser och prioriteringar bestäms i tillståndet att ordna förskoleundervisning och i statsrådets förordning.

7.1 Den lokala planen

Inom Borgås avgiftsfria förskoleundervisning erbjuds inte undervisning som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip.